

Proletari din toate țările, uniți-vă!

ANUL XV

Nr. 12 (516)

Simbătă

18 martie

1972

10 pagini

1 leu

Luceafărul

Săptăminal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Romantismul revoluționar

Recent, la deschiderea Simpozionului închinat celei de a 50-a aniversări a înființării Uniunii Tineretului Communist din România, ascultam cu emoție cuvântul vechiului militant Ștefan Teodorescu, unul dintre membrii fondatori ai U.T.C.-ului, care evoca atât condițiile sociale și politice în care s-a născut această organizație a tineretului muncitor român, cât și participarea sa personală la lupta și munca revoluționară.

În marea sală a Muzeului de Istorie a Partidului se aflau militanți ai U.T.C.-ului din diferite epoci, din anii douăzeci, treizeci, din perioada războiului antihitlerist și din epoca nouă a construirii socialismului în țara noastră.

O succesiune de generații de tineri revoluționari, ajunși acum la diferite vârste, de pe culmile cărora anii tinereții apar îndepărtați și incântători. Ce i-a determinat pe acești străluciți militanți să intre rând pe rând, în organizația comunistă a tineretului muncitor?

Desigur, în primul rând, puterea de convingere și de activizare revoluționară a ideilor comunismului, a ideilor lui Marx, Engels și Lenin. Desigur, exemplu viu al înaintașilor și al contemporanilor lor mai în vîrstă, care prin lupta lor curajoasă le arătau calea spre o societate nouă, eliberată de exploatare și opresiune. Desigur, conștiința solidarității revoluționare cu întreg poporul muncitor, care lupta pentru o viață mai bună. Desigur, conștiința rolului clasei muncitoare, clasa care și-a luat asupra-și menirea de a conduce pe oamenii muncii, prin revoluție, la făurirea societății socialiste și apoi a societății comuniste.

Și toți aceștia privind acum spre vorbitori și ascultîndu-i, erau convinși că nu și-au trecut viața în zadar, că peste toate suferințele, chinurile și uneori chiar peste abisurile morții, au înălțat punțile care au trecut un întreg popor dintr-o orînduire a exploatare și asupririi, într-o altă orînduire, care-i făurește o viață nouă și fericită.

Uniunea Tineretului Communist s-a înființat în zilele de 19—20 martie 1922, cu prilejul Conferinței Generale a Tineretului Socialist din România, conferință care a avut de fapt rolul unui Congres al Tineretului revoluționar; înființarea acestei organizații unice revoluționare exprima gradul de maturizare al mișcării muncitorești din România și de maturizare a mișcării tineretului muncitor din țara noastră. Această acțiune

de cotitură în viața tineretului român a fost rezultatul unui îndelungat și trudnic proces de clarificare ideologică, politică, a exprimării spiritului nou al tineretului din România; el a reprezentat momentul cînd tineretul revoluționar din România a recunoscut Partidului clasei muncitoare ca forță conducătoare și a început să lupte sub steagul Partidului Communist Român.

Au trecut de atunci cinci decenii, s-au desfășurat marile lupte 1932—1933, din 1936—1937 a fost înfăptuită insurecția armată antihitleristă, milioane de tineri au participat la construirea socialismului în țara noastră. S-a făurit în luptă unitatea tinerilor muncitori, țărani, studenți, a tinerilor români, maghiari, germani și de toate naționalitățile, unitatea moral-politică a întregului popor.

Dar lupta nu s-a încheiat. Tormentul revoluționar curge mai departe. În fața noastră se află marea țel al comunismului, al făuririi societății comuniste, trecînd prin etapa necesară, prevăzută în documentele Congreselor IX și X al P.C.R. și în rapoartele tovarășului Nicolae Ceaușescu, a făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate.

Și cu același entuziasm de acum cinci decenii sau de acum patru decenii, sau de acum trei decenii, bătrînii uteciști și tinerii uteciști continuă lupta.

Miron CONSTANTINESCU

Desen de
VIGH ISTVAN

veronica galiș

Cireși cu păsări albastre

Și prea devreme lumea se mută în cîmpii
Și dropii fără umbră se mistuie comete
Să ne rugăm iubite să fim mereu copii
Să ne uimim de vîntul ce flutură prin plete.

În camerele noastre au înflorit cireși
Noi cînd venim spre casă sîntem păsări albastre
Înrăm zburînd prin geamuri cum intră cei aleși
Și adormim ca-n cuiburi în visurile noastre.

Cresc piramide albe afară-n univers
Și stelele se mișcă pe bolți de vis confuze
În pieptul nostru cîntă al lumii tainic mers
Și noi copii ne-ascundem cu harfele-ntre muze.

Se naște visătorul și ziua-i cit un an
Prea orbi de strălucire scandăm iubiri fierbinte —
Se scutură pe paturi cireșii din tavan
Și noi credem că ninge podoaba din cuvinte

virgil teodorescu

Suită

Acolo unde stăpînea eroarea,
Placidă și sălbatecă omidă,
Exactă-aproape-n patima-i stupidă, —
Am prefăcut în fulger nemișcarea.

Foșniră deci în arbori familii noi
de frunze,
Și flacăra mirificului ou,
Adăpostit în cuiburi sub streșină ascunse,
Hrăni un foc vital, frumos și nou.

O vîlvătaie ce doboară focul.
Îl vindecă și-l schimbă în infinit real,
În falnicul periplu capital:
Lumină-ntrezărită din tot locul.

Tot ce ne-a dat lumina noi lumii
am dăruit,
Și omului i-am dat un chip de frate,
Păsări și gize, lanuri, jazele de granit,
Celeste bolți cu stele încercate.

Pagini de istorie

Zilele acestea sărbătorim împlinirea unei jumătăți de veac de cînd a luat naștere Uniunea Tineretului Communist din țara noastră. Atunci, ca și acum, începutul primăverii se lupta cu sfîrșitul iernii grele. Toate iernile care au urmat primului război mondial erau grele. Pretutindeni lipsea combustibilul și uneori lipsea chiar piinea. Războiul durase mai mult de patru ani și lăsase în urma lui, mai mult decît oricare alt război, jale, morminte, ruine, cenușe și mizerie. Oamenii care scăpaseră cu viață se frămîntau. Toată țara era cuprinsă parcă de febră. Lumea veche se năruise odată cu cîteva imperii, iar lumea nouă nu se înfățișase încă în toată plenitudinea ei. Apăreau partide politice noi și dispăreau partide care, cu puțini ani înainte, păreau de neclintit de la guvernarea statului român. În împrejurări neobișnuit de grele apărase partidul muncitorilor, al țărănilor și al intelectualilor progresiști, — partidul marxist-leninist al clasei muncitoare, — Partidul Communist Român. Puțin timp după apariția Partidului Communist Român pe scena politică a țării și-a făcut simțită prezența pe aceeași scenă tineretul communist. Ca urmare firească a acestui fapt, s-a întemeiat — ca un detașament de avangardă al partidului, — Uniunea Tineretului Communist. Au trecut de atunci cincizeci de ani. Nu ne întrebăm acum dacă, în istoria României, acești ani sînt mulți sau sînt puțini. Totul depinde de cum îi privești și cu ce ochi îi privești. Mie îmi place să privesc acești ani ca ani de luptă și suferință și, în același timp, ca ani de victorii uimtoare care au ajutat ca România modernă să facă mari pași înainte pe calea progresului și a construcției socialiste a țării. Dar, uneori, mie îmi place ca, întorcînd ușor capul, să privesc în urmă, la acești cincizeci de ani care au trecut, și cu o ușoară melancolie. În fiecare din acești cincizeci de ani la număr, rînduri după rînduri de oameni au îndurat suferințe nelchippuite și nu în numai cîteva cazuri le-a fost dată moartea. Cei mai buni dintre comunisti se aflau în temnițe și în închisori. În temnițe și în închisori se aflau, de așemenea, comunistii cei tineri, vîstărele sfinte ale partidului marxist-leninist al multilor muncitoare. Datorită activității intense a partidului și a tineretului său prezența comunistilor în viața politică-socială a statului român se făcea vădită pretutindeni. Mărturisesc că mă gîndesc la acești ani îndepărtați nu numai cu prilejul vre-unor aniversări. Mă gîndesc destul de des și de fiecare dată destul de îndelung. Acești ani sînt de fapt anii cei mai zbuciumați din viața mea și din viața generației mele, ani în care idealurile noastre ardeau ca niște imense făclii și ne luminau drumul, ani însă în

care se topeau însăși ființele noastre. Mizeria și gloria acestor rînduri de oameni înregimentați tineretului communist!... Ce material imens pentru cărțile noastre, ce chipuri de eroi, — și nu puține. Dramele unuia sau altuia!... Cărți care, fără îndoială, ar fi zguduit lumea prin frumusețea și prin eroismul personajilor!... Cărțile mari ale marii noastre epoci n-au fost însă scrise. Să sperăm că măcar cîteva vor fi realizate și vor deveni cărți de căpătîi pentru generațiile viitoare. Căci viața nu a început cu noi și nu se va sfîrși cu noi. Partidul nostru communist este un partid nemuritor și tot nemuritor este și mindrul nostru popor.

Generațiile care au trecut prin organizația de tineret a Partidului Communist între 1922 și 1972 au văzut multe și au trecut prin multe. Pe parcursul acestor ani mulți dintre activiștii cei mai cetezatori au căzut în luptă sau după luptă. Dar aceasta nu speria pe nimeni. Cu cit reprimarea era mai puternică cu atît rîndurile partidului creșteau. Nu au fost acțiuni mai importante ale partidului în care tineretul să nu-și fi avut partea sa de activitate, partea sa de răspundere, și, pînă la urmă, partea sa de glorie.

Din anii de ilegalitate comunistă care au trecut prin organizațiile de tineret ale partidului își amintesc de închisori și lagăre, de suferințe nesfîrșite de tot felul, dar și de dirzenia cu care au rezistat torturilor la care au fost supuși. Reprimările, temnițele, lagărele au întărit caracterele, le-au modelat, le-au oțelit.

Mulți din cei cincizeci de ani care au trecut și de care vorbim astăzi cu mîndrie au fost dedicați luptei antifasciste. Au fost momente de-a lungul primei părți a acestei jumătăți de secol în care principala preocupare a comunistilor români a fost, într-adevăr, lupta antifascistă. Unii tineri de astăzi tot auzindu-ne despre fascism ne întrebă: „Dar, în definitiv, ce-a fost fascismul? De ce vorbiți despre fascism și despre fasciști cu atîta dispreț și cu atîta ură?”

Punerea acestor întrebări arată că există o lacună destul de serioasă în educarea tineretului de astăzi; care trebuie să cunoască nu numai istoria de astăzi a planetei, cu nelișiștile și contorsionile ei, dar și istoria timpului de ieri, — și cînd sînd aceasta mă gîndesc la trecutul cel mai apropiat de ziua de astăzi. Fascismul este încă o primejdie pentru mersul înainte al omenirii, pentru păstrarea și întărirea păcii. Fără pace nu poate fi concepută viața de astăzi și de mine a planetei. Uteciștii de acum cincizeci de ani cunoșteau destul de puțin aceste probleme. Ei cunoșteau destul de bine viața pe care o trăiau din greu, cunoșteau destul de bine — și încă pe propria lor piele — ce era și ce însemna lupta de clasă. Cine intra în partidul comunistilor sau în organizațiile de tineret ale partidului comunistilor își punea nu numai viața lui ci și viața întregii lui familii în primejdie. Arestarea, închisoarea, judecarea de către tribunalele militare, în săli închise, temnița și moartea. Toate aceste brutale măsuri de reprimare nu au slujit cu nimic regimului monarhic. Rîndurile partidului și ale Utecelului au crescut și s-au întărit. După Eliberare s-a văzut, în multe împrejurări, forța organizațiilor de tineret ale Partidului Communist. Astăzi Utecel este nu numai mîndria noastră, a comunistilor, ci și a întregului nostru popor. În lunga sa activitate Utecel a scris multe pagini de istorie

Zaharia STANCU

méliusz józsef

Poem neterminat

Cît aș dori ca sub uriașele aripi ale
vîntului pur
continentele libere să se poată iubi
cît aș dori ca netulburatele mări gulfuri
și insule
cîmpurile și munții tăcutele pustii să
se poată iubi
cît aș dori să se iubească plantele
și animalele din nord și din sud
și oamenii de orice culoare de toate
graturile, semințiile și neamurile
pămîntu-ntreg să fie al clasei muncitoare...
— Hei, de-aș putea după dorință să-nchei
această poezie!

In românește de
MATEI CIUNIA

irene mokka

Bătaie de pleoapă

Curînd țîșnește lava
din neastîmpărul meu

Această clipită
în pustiu întîlnită
această dorință
în dificultatea unui pol
măsurată
somniașul meu
în codrul străvechi deschis
străzile orașelor lumii
locuite.

Următoarea mea bătaie de
pleoapă însă
trebuie să întindă aripa
peste puii din cuib
albă
și mirată.

In românește de
PETRU SFETCA

bujor voinea

Echinocțiu

Mă-ndepărtez cu o prea lentă mișcare,
Valul alb al luminii m-a prins,
Merg prin lucruri cu ochiul mai nins
Decît noaptea prin cer plutitoare.

Mă întorc înspre mine, ajung
Cu un timp mai domol într-o mînă
Pulsul verde-argintiu să rămînă,
Valul alb pe deasupra, prelung.

Iartă-mi șoapta de ploaie căzînd;
Drumul curge prin el către sine,
Ca în stele cristalele blind
Dinspre marmore reci, florentine.

CENACLU

Martie, 21 martie, ora 18.00, la Casa Scriitorilor „Mihail Sadoveanu” din Calea Victoriei nr. 113, are loc ședința de lucru a cenaculului revistei noastre.

Vor citi poezie Veronica Galiș și Viorica Ana Cozan, iar proză Ion Jurăscu.

ECOUL SĂPTĂMINII

În mijlocul întinericului,
un foc mare

Acum 50 de ani, adică la 19 — 20 martie 1922 luase ființă Uniunea Tineretului Communist. Autoritățile repressive de atunci caracterizase această organizație ca pe o „mașină perfect de bine montată” ce rulează și în rafala gloanțelor și nu pierde oricît de nimicită ar fi. Că din locul distrugerii ei se alcătuieste repede sufletul altei mașini luminoase ca în mijlocul întinericului un foc mare.

Privim chipurile tinerilor eroi de atunci. Niște adolescenți febrili. Cu priviri limpezi, pasionale. Mulți au murit demult. De aceea chipurile lor îmi par fragede și pure: ochi senini, o oarecare melancolie, și o puternică, dură candoare plătută cu prețul mare al tinereții. O claritate a telului care ne-a cutremurat: „dacă un tînăr intră într-o luptă trebuie s-o ducă pînă la capăt cu orice risc.”

Intr-adevăr însușirea specifică a tinereții lor este și aspirația specifică a tinerilor contemporani: cinstea. A opta în mod cinstit pentru un ideal și a lăsa de-o parte interesele personale după cum un mare fluviu își părăsește cursul lui inferior cu brutalitate pentru a-l urma pe cel esențial. E nevoie ca tinerii să ridice încrederea în sine pe planul eticii la rangul de virtute capitală. Să cultive această modalitate a tinereții cu scopul de a fi cit mai stăpîni pe axul de neclintit al vârstei lor. Căci această aniversare o considerăm numai a adevăraților tineri în miinile cărora poate înflori firesc o creangă de măsline avînd puterea și căldura unui pămînt bun

Gabriela MELINESCU

Dialectica poeziei române contemporane

Audi și cred și simt, deși nu sint poet (decît un anonim mediocru de versar) și deși nu sint nici măcar un bun cunosător de poezie, cîd mult un consumator, nu pătîmas dar la prilejuri sensibile, audi deci, și cred și simt, cîd poezia română contemporană este una dintre cele mai bogate, mai adînci, mai reconfortante prin forța ei autoregoleatoare, din Europa de azi și desigur din lumea aceasta a secolului XX, care vibrează acum, lucid și liric, pe întreaga suprafață a globului.

Maril poezii române interbelice Argehi, Barbu, Blaga, Bacovia (ca să nu mai pomenim de alte inalte glasuri lirice ale epocii, pe care nu vrem să le numim, pentru a nu le pune în situația „cului de al doilea rang”) se bucură azi în România de recunoaștere și fervoare unanimă, de o popularitate la care n-ar fi îndrăznit să viseze în îngrășeasa sub demonica lor ardere, iar vocile lor au încet, dar sigur în marea cupolă a cîntecului universal. Într-adevăr, Cei Patru Mari au intrat în tradiția majoră poetică românească. Nicînu poet nu se simte, cred, jignit, dacă-i bănuți sau chiar numit argehian, barbian, blagian, bacovian. Cei Patru Mari au reușit să transforme numele în Cuvinte — cuvinte curente ale limbii române — reintrînd astfel, pereni, în matca originară. Acestea fiind condițiile, este evident că orice încercare de prezentare a tabloului poeziei române contemporane nu se poate lipsi de aceste valori cardinale și nici un poet de azi nu poate ignora fapta albelor lor flăcări, așuci cînd trudește la sudarea propriei personalități.

Am asistat, nu de mult, la două profesii de credință a doi poezii români actuali. Unul avea 60 de ani, iar celălalt 23. Amîndoi încearcă pentru unul unor colegi străini, să schițeze cîte un tablou sintetic al poeziei române de azi. În cuvîntul celui mai vîrstnic, Cei Patru Mari a ocupat regeșul lor loc într-o asemenea proporție, încît — poezie și din modestie — restul poeziei actualii lui nu mai intră în ultimul sfert al discursului. Impresionant poate de exemplul antecesorului, poetul cel tînr a luat-o de cap și, cam în aceeași proporții, a adus primul Cei Patru Mari, cu deosebire că în final a sărit direct la generația sa. Dacă în primul caz lucrul mi s-a părut oarecum explicabil, după al doilea caz, am rămas ușor jignit. Ambele expoziții, altele pertinente, handicapeate fără îndoială de timpul scurt ce le fusese afectat, nu prea păreau să-și îngăduie, adică să dea acel tablou sintetic al poeziei române de azi, care-i interesa în primul rînd pe oaspeți, ei înșiși, firește, poezii „de azi” din tara lor. Ceea ce li se înfățișase lor, nu-am dat seama mai tîrziu, nu fusese poezia română de azi, ci mai ales poezia română „de ieri” și cea „de mîine”.

Să mă explic. Este limpede pentru toată lumea că Cei Patru Mari interbelici formează, pentru oricine ar avea audia, o poezie română în general, unul din marile momente ale evoluției acesteia, cu alte cuvinte o treaptă de curînd adăugată unei tradiții naționale. Dintre ei, doar Tudor Arghezi, parțial, și într-o mică măsură Lucian Blaga, au participat la poezia de azi, adică din ultimele două-trei decenii. Cîi poezie pe Ion Barbu și G. Bacovia, ei sint poezii aproape exclusiv al epocii interbelice. Toți Cei Patru Mari și-au constituit de altfel monumentele lor poetice în epoca interbelică, la temperatura artistică, politică, socială a acelei epoci. A-și prezenta ca poezii „de azi” nu se pare riscant, neconform cu realitatea literară a ultimelor decenii. Sigur, maril poezii sint înlocușii poezii actualii și sint cu alți mari poezii care pot și decorați mereu ca fiind și poezii „de azi”. Dar acesta mi se pare un decret al excelenței lor, al grațitudinii urmașilor, ei nu poezii fi unul al realității concret istorice, care nu suportă astfel de transcendări cronologice.

De unde ar putea izvorî o asemenea nevoie a „tragerei” Cei Patru Mari în zona poeziei de azi, dacă nu din teama, din sentimentul sau din convingerea, mărită sau nu, conștientă sau nu, că poezia română actuală este de general epocă, că fie propunătoare a prea puține glasuri originale înalte? Bineînțeles, nu facem proces de intenție celor doi precedenți cîștigi (de altfel, să fim sinceri, simbolici) dar trebuie să spunem că problema, ecurile ei, transpar nu numai în păreri orale, dar și în unele articole și chiar, după părerea noastră, în volumele intrinseci.

Intrebându-ne care ar putea fi cauzele care să favorizeze nașterea și existența unor asemenea aprecieri, desigur eronate, la adresa poeziei de azi, ne îngăduim, cu oarecî modestă nespecialistului, să avansăm unele ipoteze, care rămîn să de valide sau nu de către criticii de poezie și de poezii în sine. Faecm în același timp apel la demerită în legătură cu inventabilele schematizări sau formulări grabite, pur indicative, lipsite de sensibilitate artistică.

Cunoscută este epocă temporară de răspîndire a operator Cei Patru Mari, au dat prilejul unei „redescoperiri” a lor (și nu numai de către generațiile tinere) care le-a făcut să capete o meritată actualitate, editorială și de influențare, confundabilă însă pentru unii cu o strictă actualitate de spirit”. Tema argehiiană a raportului dintre „act și divinitate” de pildă, nu face parte din poezia „de azi”. Cînd și cum a sîdit poezia „de

azi”, Argehi a fost (simplificăm l) poet social sau cîntăreț al marelui Omului. Cine scrie azi poezie „teologică” este deci un poet „de ieri”, în fond un epigon (oricît de emerit). Cine decorează pe Cei Patru Mari, în întregime, poezii „de azi”, confundă actualitatea eternă cu cea strict istorică și îmbracă deci poezia de azi în vestiminte care oricît de strălucite, nu sînt caracteristice, nu-i aparțin. Iată deci o primă cauză a posibilei optici de care vorbeam și poate și unul din efectele ei dăunătoare.

O a doua cauză rezidă într-un anumit spirit conservator sau timid, care nu îndrăznește să creadă că poezia română „exemplară” nu s-a terminat cu Argehi, Barbu, Blaga, Bacovia, așa cum nu se terminase nici după marelui Eminescu. Un spirit timorat, care se sperie în fața perspectivei ca o nouă treaptă să se adauge celeia de curînd urcate de Cei Patru Mari, pe scara dezvoltării continue a Poeziei românești de totdeauna. Reprezentanții acestei noi trepte ar juca pentru tîna poezie a zilelor noastre rolul pe care Cei Patru Mari l-au jucat alături de ei pentru poezia actuală. Intrebarea care se pune este deci următoarea: există niste prospecte tradiții poetice care se nasc sub ochii noștri? Există în poezia „de azi” glasuri originale, investigînd zone necercetate ale realității, care sînt eventuale în comparație (am scris cuvîntul cel mare) și cu Cei Patru Mari?

O mi permit să cred că există. Că nu se poate să nu existe. Pentru că epocă de transformări generale în existență și conștiință poporului român în ultimele trei decenii, pentru că schimbările lui poetice sînt în vîră într-un fel specific și deci nou. În ce constau, acest „specific”, acest „nou” — descrierea, explicarea, consecințele și evoluția lor istorică — aceasta este desigur o sarcină a criticii literare contemporane. Căci rolul ei nu este numai de „redescoperi” și a interesei marilor momente poetice interbelice sau mai vechi, ci și a ceea ce a înțeles să identifice și să propună cu epocă viitoare „tradiții născînd” de care pot beneficia.

Inteleg și eu că Poezia este o Ființă. Pe deasupra și Inefabilă. Că ființă misterioasă, înmăd seama să se simtă și să devolvească un simț ușor perceptibil, nu simț direct și nu o anumită personalitate se ascute mai ales vederea și abia în alta își exprimă conștiința. Că epocă de transformări generale, în timp ce pentru diversificarea schizoidă și-a rezervat vîntul alt rîzgă. Că atare, personal, deobăd că nu sînt să definească „specific”, ce-i nou, ce-i „tradiționalizat”, în poezia de azi față de cea interbelică, cu toate că unele „caracteristici” par să fie îndoașii de conștientă, ca de pildă în lîra a arma vreo ocaziune spiritual, reorientarea marilor literari, desigur apăsătoare, prejudecări legate de „poezie” și „epocă”, au în constituit și în limbaj, avînd drept corolar o mare varietate și originalitate: apropierea de Om și de omului, din larg registrul al spiritului umanist; tentația filozofică, cosmologică, constructivă; aplicarea obstinată asupra popoarelor unei „strădănie” din generat și mai înainte. Mă refer nu numai la planul din care face parte, Ghe. Ștefan, Ion Caracul, Ștefan Aug. Doinaș, Geo Dumbrăvescu, etc., dar și la aspectul mai nou, în care strălucesc Nichita Stănescu, Ion Gheorghe, Cesar Baltag, Marin Sorescu, etc.

Cînd vorbim de poezia română de azi, prin urmare, pentru cei de mai sus, în operele lor, credem că sint de căutat limite și direcții, specifice și originale, iar nu în Cei Patru Mari și nici în „promisiunile” pe care le face „adecvat” cu „de azi”, critica noastră literară are, cred, dăruia să propună cu îndrăzneală arde valori capabile să pedurească noua treaptă, pe care poezia „de azi” o va adăuga tradiției generale a poeziei românești.

Personal nu pot avea, repet în sfîrșit, pe primum de a ști care sint aceste „tradiții născînd” dar sper să mi se îngăduie să mă manifest peremptoriu în fața acestor probleme și să-mi pun, mai alina, mai ales criticul literar și poezii lor, înțelegînd, știu, rațional, basarab, naive! Iau asupra mea riscul acestui „joc”. Prin urmare:

Reșată poezii actuali care din „mai departe”, și nu doar „contemporani” etorici poezii interbelice care sint originale (față de actuala care sint capabile să pozeze rolul de poezii tradiție pentru generațiile tinere)? Nu curvia ar putea fi lași în considerarea în acest sens din ordine alfabetic: Maria Bănuș, Mihail Bănuș, Boris Bănuș, Geo Bogza, Emil Botta, Eugen Jbelesanu, Mircea Rădu Paraschivescu, Zaharia Stancu, Dumitru Stelaru, Virgil Teodorescu? M-am măgălit pînă acum la poezii de o anumită experiență. Este desigur și pe deplin posibil ca „tradiții născînd” să poată fi interpretate și în oarecîte opere personale, din generat și mai înainte. Mă refer nu numai la planul din care face parte, Ghe. Ștefan, Ion Caracul, Ștefan Aug. Doinaș, Geo Dumbrăvescu, etc., dar și la aspectul mai nou, în care strălucesc Nichita Stănescu, Ion Gheorghe, Cesar Baltag, Marin Sorescu, etc.

Cînd vorbim de poezia română de azi, prin urmare, pentru cei de mai sus, în operele lor, credem că sint de căutat limite și direcții, specifice și originale, iar nu în Cei Patru Mari și nici în „promisiunile” pe care le face „adecvat” cu „de azi”, critica noastră literară are, cred, dăruia să propună cu îndrăzneală arde valori capabile să pedurească noua treaptă, pe care poezia „de azi” o va adăuga tradiției generale a poeziei românești.

AL I. ȘTEFĂNESCU

pro și contra

Creangă in limba greacă

EDITURA „DORIKOS” din Atena a publicat pentru prima oară în limba greacă un volum cuprinzător din opera lui Ion Creangă. Traducerea aparține cunoscuții poete Rîta Boumi-Papa-Volumul, apărut în condiții grafice excelente, cuprinde „Amintirile din copilărie”, numeroase basme, precum și povestirile „Mos Ion Roată și Unirea”, „Mos Ion Roată și Cuza Vodă” și „Mos Nichifor Cojarului”. Denum de remarcă este faptul că traducerea a reușit să redea în limba lui Kazantzakis și Seferis frumusețea, farmecul și originalitatea stilului povestitorului din Humulești, oferind astfel, cititorilor greci posibilitatea de a cunoaște cea mai mare parte din creația lui Creangă. Traducerea este curpuzătoare și plină de colorit, ceea ce face ca lectura să fie deosebit de captivantă. Răspînd paginile volumului, cuprinzînd și numeroase ilustrații în culori aparținînd lui Iulian Olariu, am remarcat că autovea traducerii a reușit în chip feroc să depășească dificultățile pe care le ridică intr-o limbă străină.

Volumul cuprinde și un amplu studiu introductiv al traducerii. „Opera lui Creangă — scrie printre altele poeta Rîta Boumi-Papa — este vechie tînră, avînd rădăcini înfîpte adînc în pînîntul țării sale, o expresivitate străduitoare, un patos autentic șiplin de originalitate, o bogată galerie de personaje și scene memorabile, care îi conferă un loc de seamă în literatura romînă”.

L. PETSINIS

Viitori soliști

O exemplară audie de muzică de cameră a avut loc luna trecută. Audie neobișnuită în seamă, de care nea scris amănunțit. Acei care au organizat-o au uitat să-i anunțe data și să arate unde va avea loc.

Faptul are oarecare gravitate, pentru că e o problemă de tineret. De un tineret mai mult decît meritos, în zbor înalt spre consacrare.

E vorba de realizatul concert al liceului muzical nr. 1. El a avut loc într-o duminică dimineața la Ateneu, parca secret și conspirativ, la care au participat părinții micilor interpreți și oameni curioși de pe stradă, care apar oriunde-e un simptom de coadă. Așadar, fără a fi de panou, fără program de sală, e-un prezentator fără microfon, încît abia deussum cîte o silabă din numele soliștilor, am ascultat plin de interes perindarea elevilor la estradă, talente de reală perspectivă.

Alfred Cortot spunea că nu elevii sint prosti, ci numai că profesorii sint incapabili. Pentru că atunci cînd dăscăle, sint valorosi, dispar tregtat și mediocritățile. Tinîndu-se seama de acest principiu, în învățămîntul celor douăzeci de licee muzicale a fost concentrată elita pedagogică, adică acei maștrii care știu să formeze artiști împînși.

Desi concertul liceului nr. 1 de muzică n-a avut reclama și cuvenitul succes de public, ne-a dovedit însă că în această școală nu se pierde vremea cu elevi de falsă dispoziție artistică, ci că efortul profesorilor se gtețează pe adevărate naturi muzicale.

Virgil GHEORGHIU

astăzi in librării

EDITURA „EMINESCU”

— Virgil Carianopol: **Viorile vîrstel**, versuri — 148 pagini, 6,25 lei.

— Toma George Maiorescu: **Dialog cu secolul și oamenii** lui, cartea a II-a — 384 pagini, 9,25 lei.

— Mihail Neagu Barabarab: **Scurți poveste cu un suveran zănatc**, teatru. Colecția „Rampa” — 128 pagini, 3 lei.

— Anania Conțescu: **Ecoul în nisip, poezii** — 96 pagini, 5 lei.

— Ion Lotreanu: **Lăcșute și aeroporți**, versuri — 96 pagini, 5,75 lei.

EDITURA „CARTEA ROMĂNEASCĂ”

— Petru Pomaneșcu: **Dulcea mîiere e gîntul patriei**, ediția a II-a — 408 pagini, 12 lei.

— Al. Al. Leontescu: **Cîntecul pescarului Selez**, versuri — 184 pagini, 9,50 lei.

— Mircea Bădea: **De dragoste...**, versuri. Postfață de Mihail Gafița — 200 pag. 12 lei.

EDITURA „MINERVA”

— Mihail Eminescu: **Poezii**, vol. III. Ediție critică de D. Murărașu — 458 pagini, 28 lei.

— Octavian Goga: **Opere**, vol. 3, teatru. Ediție îngrijită, prefață, note și bibliografie de Ion Dodu Bălan. Colecția „Scriitorii români” — 477 pagini, 22 lei.

— Al. Popescu-Negură: **Ecoul tăcerii**, versuri. Seria „Retrospectivă literară”. Cuvînt înainte de Victor Eftimiu — 128 pagini, 6 lei.

— Valeriu Braniște: **Amintiri din închisoare**. Seria „Memorialistică”. Studiul introductiv de Mircea Constantinescu și Alexandru Porțeanu. Ediție îngrijită de Alexandru Porțeanu — 612 pagini, 18 lei.

EDITURA „ION CREANGĂ”

— Anca Livescu: **Prjevalski călător**, ilustrații de Kalab Francisc — 176 pagini, 3,25 lei.

— Măliuz Ana și József: **Total pentru un leu**, în limba maghiară — 144 pagini, 9,25 lei.

EDITURA „KRITERION”

— Gustave Flaubert: **Bovaryna** (Doamna Bovary). Colecția „Horizont” — 352 pagini, 14 lei broșat, 19 lei legat.

— Peter Barth: **Purpurne Schattenspiele** (Joc de umbre purpuri), versuri, în limba germană — 119 pagini, 8 lei.

— Oj u sadu-vinogradu, culegere de colinde laice (în limba ucraineană), 288 pagini, 17 lei.

proverbe

Nu cîntă ea, privighetoarea, pe-o cracă uscată

Foarte a mirare a stat lumea și repede i s-a cusut gura, în ziua cînd Valentin și leputul cămășii și e îmbrăcat una albă și s-a dus la ea Mariaoară, ziua-năzămăz mare, treaz-luminat și a cerut-o de neapăsă. Și Stănică, lată și scoru a primii plîmbute cu tractorul.

— Băiat condițional, ar fi spus și a și spus-o Anghel, tractoristul, cel piștat și năucit de femeile plîmbute cu tractorul.

Se întîmplase într-un zel, de fapt în amîndou felurile sau situațiile tot așa: se săturaseră amîndoi și Stănică, scoru și tată, și Valentin, ginerele să se vadă unul cu Sevastița, vecina, nevasta lui Pirțu, scora sau noaptea pe întuneric, atunci cînd Valentin, în calitate de electrician (o meserie îndrăită în armată) stîngea lumina în tot satul de la dinam, sau, hai, de la grup electrică. Și se săturase și Valentin și-și vadă Mariaoara sa, fata lui Stănică, tot atunci, în ocrotirea întunericului de grup electric.

Bătea primăvara în frunze mici și muguri rotunzi și speriați de cine știe ce, — oricum se pregătuse tufele cu umbre și adăpostiri vînoase, ocrotind, făcînd degeaba sau de prisos întîlnirile de sub întunericul luminii electrice tăiate.

Nu sîntă totuși holidări în prima duminică după duminica Tomii.

Greutatea venea d-acolo că nu se putea face la casa mirelui care chiar daa, nu-si prinsese deust sub lada trebuia, avînd meserie, să facă la ei, în satul și la pînîntul lui. Ai lui, ai lui Valentin, pînîntul, locuții peste deal, distanță de trei sute s-au pus curmeziș că nu, nu vor mîreașă începută și-și aruncă punctele de vedere peste culme cum că în caz de nuntă, la ei, primesc și se îngemănă în fața soarelui, dar o să servescă la cîră, în fața lui, cu furtună și să vadă cîmășii că al lor copii a luat mîreașă sau necastă începută.

S-a dus mirele condițional, Valentin, dîncolo, peste eoamă de deal și bătaie de aripi de cococi de dimineață cu sunetul gîntului respectiv să-și inducăse familia bogată, dirză, și de neînduplecat — „Omul e ca sacu și țipa țică-tău. Băgi în el și pe urmă vezi că n-a unde-l mai ațea în casă”.

Pînă la urmă Valentin, de data asta ca fu, în satul Surpați, a recunoscut că da, așa e, el poate părea și fi tot pe vor.

Și, tot așa, încovoindu-se ca fu ascultător, i-a înduplecat să vie la nuntă lui, dîncolo, peste eoamă dealului.

„Era, parcă am mai zis, o primăvară plîmbdă și prăbită și amfioțoare cu niste pete de zăpadă pe ea și pe dealuri de parcă ar fi purtat un paradisul scurțat în corpur.”

Și lui Valentin venîri în duminica aceea de după a Tomii în două bîrști.

Și a început nunta cu așezări posace ale rudelor despre partea mirelui deoparte a mesei, pieziș cu veselele rudelor miresei, dar de altă parte, în vizavi, Mîlă Ofilăscu, mioristul, dăta să arunce pule de cîntec între nații cu intenția nouă de cîntare a lui „Foate verde sufletește”.

Nunta n-a zburcumat și amfiet chiar zilele toate ale unei săptămîni, dar întîmplările ei mă așteaptă mai tîrziu.

Nicolae VELEA

Retrospectivă: Lola Schmierer-Roth

În ziua faptului că și-a început cariera cu creș cîntăci de ani în urmă, Lola Schmierer-Roth a ocupat un loc relativ izolat în contextul vieții noastre artistice, din pricina unei atitudini de retragere, care nu are rost să-l analizăm aici. Nici colegii generației sale nu pot spune că fi cunoscut realmente activitatea, deși a expus de mai multe ori la Saloanele oficiale dintre cele două războaie, a primit premiul Anastase Știru în 1932 și a avut o importantă expoziție personală în 1935. Iată însă că retrospectiva organizată de Muzeul de artă modernă și contemporană din Galați (în paranteză fie spus, un excelent muzeu, a cărui conducere a dat ocaziă și de data aceasta de inițiativă demnă de laudă) ne impune evidentă valorii unei opere împlinite.

Pentru unii vizitatori ai expoziției, diferitele faze ale creației Lolei Sch.-Roth, ar putea să apară lipsite de continuitate. Nu trebuie să uităm în primul rînd, însă, că ni se prezintă realizările unei activități îndelungate, începînd chiar cu anii primei tinereți, vîrstă înrudită cu adolescența. În lucrările din jurul anului 1917, suprafețele pictate par acoperite într-un elan de expresivitate juvenilă. Autoarea, pentru a fiiza în imagini descoperirea entuziastă, dar nestructurată, a fațetelor lumii inconjurătoare și interioare, pare că își caută un apîn în schemele expresive ale lui van Gogh și, uneori, ale lui Edvard Munch.

Lola Sch.-Roth nu reia serii imaginile lui van Gogh, nu se mulțumește să-i fiind isonul, întonîndu-i teme, ci am putea spune că încearcă să innoadă un dialog cu înaintașii ei. Tabloul „Conversație”, redă un fel de adunare de familie, pare să răspundă la tabloul lui van Gogh (cel care reprezintă scaunul cu pînă, simbol al absenței prietenului Guaguin) un fel de suferare a conștientului că lăstrea din proprie limite, comunicarea cu semenii sint încă posibile.

După această perioadă, în care incituenza între cei doi poli — bucuriile experienței exterioare și elanurile vieții interioare — se face difuz, se produce, către 1921, proiectarea către cel de-al doilea pol. Artista trece la elaborarea unor forme plastice — simboluri de stufări redată prin elemente abstracte un fel de concepționale plastice a dialecticii forțelor rezilului. Este așa, în care Lola Sch.-Roth crează imagini abstracte, precum „Confruntare”, „Forță”, „Vitalitate”, înaltă notă de descur și de multiplele experimentări ale limbajului artistic, pe care le cunoaștea de atunci la Berlin.

Această modalitate elaborată de expresie a devenit posibilă, deoarece a fost precedată de cîteva ani de studii în atelierul din desenul. În urma succesiunii primite din partea lui Theodor-escu-Sion, artista trece la analiza formelor nebreze unor scheme geometrice. Din chiar din această perioadă de studiu, apare un rîmăa cîntec „Lucrări”, precum „Fetita văduță din vînt”, care depășesc de fapt stadiul de studiu, tocmai prin acutitatea construcției formelor, care le conferă acestora o deosebită prezentă a umenității.

Pei după 1927 la teorii cu expresionistului Willy Jacobel, în Germania, este interesant de observat că acești dorință de

analiză riguroasă a formelor o se determina să înceapă — în lucrări ca „Portretul mamei” sau „Autoportretul” — o sinteză mai apropiată de o altă tendință a picturii germane a timpului, aceea a „most abstractizării”, în cadrul căreia pictori ca, de pildă, Otto Dix, cădău să depășească subiectivitatea expresionistă și să așină o caracterizare precisă a obiectelor și ființelor.

Amînd în Franța, artista își continuă formația artistică, primind îndrumările lui Andre Dérain, pictor care parcursese și el o fază de expresie expresivă, accentuat expresionistă, în tinereți. În perioada formării, pentru a trece apoi la redarea unor figuri lucid analizate, o economic cromatică ce nu presupunea esularea picturalității.

Întreaga evoluție personală a Lolei Sch.-Roth, o va duce către ceea ce ea numește astăzi „faza umanistă” a operei sale. În picturile de după 1933, înțîlnim ființe de o esență purificată, sau cel puțin în momente de purificare interioară, aducîndu-ne parca ecurile universului cristalin al picturii lui Vermeer.

Universul și mai concentrat, întrucît rîndu-se pe undea de cele prozime în spațiul istoriei de către „pictorii realității” din veacul al XVII-lea (ca Louis le Nain sau Georges Dumesnil de La Tour) se constituie în desenele din perioada 1935-1938, lucrate în tehnica lavului de seria pentru a reda o imagine de clar-obscur accentuat. „Nudul”, „Figura sezînd” sau personajul care zute o scard, ne amîntesc de comentariile făcute în perioada celui de-al doilea război mondial de scriitorul francez René Char la tabloul lui La Tour reprezentînd pe Maria Magdalena în fața unei luminări. „Singurul mijloc de a evita o retragere interminabilă era de a intra în cercul luminării”, spune poetul, dînd în tabloul lui La Tour o metaforă aplicabilă și la timpurile contemporane.

Iar în legătură cu o altă etapă din La Tour, în care un prizonier este vizitat de o femeie, ce-l luminează cu toria, René Char își exprimă recunoștința față de pictorul care i-a învățat „să stăpînescă tenebrele histerice printr-un dialog cu ființele umane”. Acestei strădanie de a atinge cercul îngust al luminii mi se pare că o reșeșec și în desenele în sepia ale Lolei Schmierer-Roth.

Ultima fază de creație a pictoriței Lola Schmierer-Roth ni se dezvăluie în toată profunzimea, tocmai dacă o primim ca o depășire a traumatismelor lăstă de război, ca o supraviețuire înobilată a umanului, ca o revenire la tot ceea ce este minunat și esențial în trunchiul unui copac sau în genunchiul unui model, în mișcarea unui val sau în desenele unei figurii în pictura de artiști a artiștii, ce se înscrie pe linia unui „peșagim abstractizat” două-trei planuri de culoare divers direcționale, superînd fie mișcarea frunzelor fie gestul unui braț, o ușoară adunire a pensulei, precum unghiul unei sașii a drăperei, sint suficiente pentru a ne sugera această experiență concentrată. Am vorbit adineuri despre „descrierea figurii” ce apare în unele tablouri ale ei, fiind tentată de fapt să folosesc termenul de „scriere a figurii”, dar evitîndul, deoarece mi s-a părut că el a căpătat, printr-o folosire abuzivă, o nuanță prea mîndă în limbajul de specialitate. Intîmplător însă, în cazul unora dintre picturile Lolei Sch.-Roth, termenul este mai mult decît potrivit, deoarece figurile sint realmente desemnate printr-un fel de grafie prelucrată a gesturilor scriseului.

Yvonne HASSAN

AL I. ȘTEFĂNESCU

DORA CĂRBUNESCU

Nu știu dacă Dora Cărbunescu, pe care intenționăm să o publicăm într-un proximo număr al revistei cu un cuprinzător ciclu de poeme, s-a născut exact în anul 1947, precum majoritatea autorilor pe care Nicolae Manolescu, într-un excelent articol apărut acum două zile în România Literară, li grupează sub numele de Generația 47. Cert este însă faptul că ea aparține ca temperament, structură, spirit și vîrstă acelei noi și foarte înzestrate promoții de tineri autori, promție care a primit deja cîteva confirmări de prestigiu (înscrisu prezentul acesta, în primul rînd, chiar recentul articol al lui Nicolae Manolescu) și care merită, cu siguranță, să ne explice definitiv interesul și atenția.

În echilibrul instabil, o cumpănă oscilantă de impulsioni contrare, anemii lumina cîrșoasă a versurilor acesteia tinere poete. Este un amestec de soare și ger, de fragilitate și sensibilitate candid, de avîntdionistic și cerebralitate apolinică, deopotrivă. Iată o admirabilă piesă, „Rusalii”, caracteristică pentru poza naiv-bachantică pe care o adoptă în poezie tîna autoare: Prietenim vine un lup în oșlîndă și mă văd/ mînușată femeie din jad, înconjurată de/ fiicli, e noaptea de rusalii, cine să mă/ bea apă, sinli ciuturilor sint din lemn/ uscat e stejar, fecloarele își pîndesc altele/ cu pumnale fragile din sticlă / frazii pînîntului nu sint presimț aroma / milne mă vor lua în/ căluș și voi porni

depletit cu un picior în / milul pe care-l poartă luna descîntînd un busnoic al nîmăni.

În versurile Dorei Cărbunescu, ghiata solară a laponiei Enigle coexistă cu căldura și umezeala umbrită a femininului rigă Crypto, într-un amestec fragil, precum în această frumoasă poezie intitulată „Zburătorul”: Coborînd dinspre Calea Lăptelui dintre/ stele crezînd că e duh iar tu ești/înflîn, îi fi bea ochii, harfă nebună, tu/ vrei să fi zina cu chipul de fum / tîmioșii albaștrii și el vine/ în somnul de noapte cu noaptea, urlas/ pat al cerului din purpur se face/ împlul și deodată, alături simți cum moartea se învîrtește în jurul coaselor/ ca un derisiv rotitor. Tonul obișnuit, nespectaculos, banal aproape, cu care deobădese poezia, face ca această izbitoră asemănare finală, în care moartea este asemănată unui derisiv rotitor, să i-rumpă cu o neașteptată forță sugestivă.

Un subțire suris malitios de Pizero, care parodiază și își îndreaptă ascușii ironiei sale capricioase chiar împotriva propriei măști, străbate aceste versuri svelte și arhitectonice: Inima, animal blînd se răstăie în cușca/ trupului meu, o hrînesc cu arcade ioniene/ și savanții în medidnă, cu aer nepoluat/ parfumat cu glicină, apoi o dresesz cu un/ bici de mîșare verde, o arăt mîlîmîli, primește bomboane mentolate și înșirîm mă plictisesc dîrîndu-mi-o/ pentru a fi mîncată de mine însămi/ țără potă, în fața bunelilor îngrozii.

posta redacției

Poeta ascunde un suflet fatalmente ingenuu sub grimasa astuțioasă și inteligentă a unui suris colombianesc.

Cezar BALTAG

ION MODERNU. Citez, nu fără plăcere, și pentru ochii gulei, din pamfletul dumentale scris, după cum citesc eu printre rînduri, pentru punerea lucrurilor la punct: „ser jos soare, de la munte lemn foc aer lanț cine modern cloban floare nucă gîscă rată soarec mîlă cap mare MODERN modernism arta mare are ceapă brînză înțelesul mare arta cîneșă are mate MODERN spanac arta modernă gulas bun peste gîmă și apă ploaie Modern cub cameleon fildeş turn limonadă mahon că imitație măimută cutie ruginită soacă pălî raspăl și ceru

Tăcerea spațiilor infinite

Trimitem mesaje dincolo de sistemul solar. Pe o tăbliță de metal atașată de corpul recent-lansatului vehicul spațial ce se îndreaptă spre Jupiter dar care, după atingerea obiectivului său, e destinat să părăsească familia Soarelui nostru și să se piardă pe alte căi ale galaxiei, e gravată imaginea unui cuplu uman. Un bărbat și o femeie cu mina ridicată în semn de salut poartă în cosmos imaginea făpturilor raționale care au născocit vehiculul. Se mai dau și alte date care, pentru o ființă înzestrată cu capacitatea de a sesiza semne și de a le tălmăci, deci pentru un simlii-anthropos oarecare, ar putea să însemne ceva. Și poate, dacă aceea ființă de pe un alt corp ceresc navighează prin spațiile cosmice, ea ar putea fi îndreptată — pe baza datelor de pe tăbliță — spre planeta noastră.

Secolul acesta care a dezgropat cu o vie curiozitate culturi îngropate, care a descifrat tăblițe cretane, inscripții etrusce, hitite, nu e mai puțin interesat în a lăsa urme durabile, semne pentru veacurile viitoare. Cât de conștienți au devenit oamenii de perisabilitatea culturilor apare chiar în modul în care au fost imaginate aceste semne lăuate pentru ca viitorul să înțeleagă ceva din rosturile timpurilor noastre. S-au îngropat astfel adine în pământ mari capsule metalice purtând însemnări și obiecte, martori ai civilizației moderne. Intenția din care pusec toate aceste gesturi — semne lansate în timp și spațiu — este aceea a semnificării.

Chiar și atunci când, în loc să emită, să lanseze ori — mai simplu — să lase în urma lui semne ale trecerii sale, omul pindește mesaje din cosmos, el rămâne ceea ce este în esență: făptură semnificatoare. Într-adevăr, urechile radio-telescoapelor de pe pământ sînt larg deschise pentru a surprinde semnale ale corpurilor cerești, o „muzică a sferelor” cum ar fi spus Pitagora. Nu de mult, am avut prilejul să contemp lu asemenea imensă ureche a globului. Nu departe de valea Rinului — cu forfota sa de vase, cu castelele melancolice pe culmi, printre munții Taunus, nu prea înalți, blinzi, domestici, într-o căldare propice asemenea unui crater, este unul din posturile cele mai

mari de radioastronomie de pe pământ. Superbă farfurie întinsă, ridicată pe un sistem de coloane metalice care se deplasează pe șine, imensă și pașnică ciupercă în singurătatea pădurilor din jur.

O întregă mitologie a omului coborînd într-o lume străină, a „străinilor” coborînd pe pământ proliferază în jurul nostru, în noi, noastre imagini, afecte. Semnele pe care le emite omul se întorc asupra sa, îl formează. Mina ridicată a perechii — Adam și Eva în cosmos — nu se adresează doar prezumtivilor călători de pe alte planete, din alte sisteme solare ci, reprezentînd omul, îl semnifică înainte de toate în proprii săi ochi.

Orice semn al omului se adresează omului, chiar și atunci cînd îl presupune trăind aiurea, pe un corp ceresc. Activitate narcisică? Nu, desigur. Căutîndu-se pe sine, omul se regăsește mereu altul. Căci semnele noastre sînt în ultimă instanță întrebări. Interogăm neconștient lucrurile, lumea, făpturile, nevăzutul. Semnul este, desigur, un bumerang care ni se întoarce fidel la picioare, dar nu înainte de a fi despiciat puțin ceața pe care a străbătut-o, și nu fără de a aduce, atîrnat de el, deodată redus la ceva cognoscibil, vizibil ochilor noștri umani, ceva din necunoscutul, din nelămuritul care ne înconjoară.

Am admirat tăcerea profundă care împrejmuie urechea pămînteană din munții Taunus. Postul, așezat anume cit se putea mai ferit de liniile de circulație aviatice, ca și de cele terestre, este un fel de schit modern al științei în care nimic nu trebuie să tulbure auzul preensibil al mașinării. La fel de tăcută mi se pare călătoria sondei spațiale care se lasă atrasă de Jupiter apoi scapă din cercul soarelui într-altul mai vast. „Tăcerea eternă a acestor spații infinite mă înspăimîntă” — spunea Pascal. Dar n-a fost, oare, chiar el unul dintre cei care au slujit știința omului, a ființei născătoare de semne, a omului care prin semnele sale a redus spațiu în spații infinite, a umanizat universul?

Nicolae BALOTĂ

Desen de VIGH ISTVAN

Cuvînt despre tinerețe

Tinerețea, s-ar putea spune, este cea mai democratică vîrstă. Spațiu treaz în continuă alertă și alctuire de sine, relief viu, mișcări precum marea, orizont dens în care se confruntă cu acuitate valori și modele și se afirmă, în chip fundamental, opțiuni.

Tinerii cred, ei înving sau pierd și adeseori nu știu să piardă, ei inspiră hotărîre sau, și mai mult, abnegație, spirit de sacrificiu, vigoare, incertitudinii sau îndoieli, călcîțul vulnerabil este permanent aruncat între ei, este al lor cu bucurie și patimă dar și cu o imensă, nostalgică goană către perfecțiune, cu o înconfundabilă sete de victor. Ei par a fi, cel mai adesea, refuzul nu întotdeauna contestat și nu neapărat prin negație al unei întregi generații anterioare deși, dialectic, ei sînt și pot fi însăși împlinirea, ca un dezerat, al acesteia. Sufletul lor ricoșează în viață în istoria amplă, concretă, și poate că chiar aceasta este și puterea ce o semnifică distincția tinereții, ricoșeu al aspirației în realitate univers real absorbit de mari visuri în aceasta constă, poate, chiar ardeea și rezistența ei solidară, trecerea printr-o stăruitoare probă de foc social.

Dar aceasta este și conștiința însăși a creației, prin această spiritului și a vîrsta unei generații întregi nobila și secreta putere de a profesa ca pe un ideal permanent uman — tinerețea, între luminile ei pure, săgetătoare ca niște mari vîrfuri de muni, se profilează înseși dalele istoriei gîndirii și creației noastre naționale, inseparabile de acele ale luptei pentru împlinirea aspirațiilor de libertate și dreptate socială. Faptul jubiliar de azi, aniversarea semicentenarului Uniunii Tineretului Comunist, trezește în memoria noastră ecoul unor profunde memorii sociale-politice și istorice, dar în același timp, și cu aceeași emoție, el ne relevă și un fond și destinul nostru general, înaltul neconștient pe care generațiile l-au realizat între ele, indestructibilă sudură de crez și voință prin care s-au îngropat sub culezătorii de viză a partidului comunist. El inspira, organizează și conduce lupta, drumul nîmbat scump, însoțit de eroi și martiri, saltul lung din imperiul necesității în acela al libertății.

Experiența de cincizeci de ani a Uniunii Tineretului Comunist este în parte însăși experiența partidului, asemănătoare unui fundamental act de creație în care se împletesc strîns tradiția și spiritul novator adine, ideile și idealurile revoluționare cele mai înaintate, emanație a realităților proprii, a gîndirii și acțiunii practice, transformatoare. Frioritară în tot acest aspect și eroic destin a fost, încă de la cel dintîi act programatic al său, concepția vie, originală a partidului cu privire la rolul și menirea tinereții ca factor activ de schimbare și înnoire socială, concepție care a căpătat de-a lungul timpului validări morale-politice și dimetice, noi și care a dobîndit o confirmare strălucită, cu multiple semnificații, prin însăși participarea tineretului la toate marile bătălii muncitorești, la opera de edificare a revoluției socialiste. Anii-nervi ai mișcărilor și acțiunilor de clasă, anii-Lepriei, anii-Grivița și Valea Prahovei, anii-război, anotimpul-insursecție națională antifascistă, anotimpul-victorie și reconstrucție, anii și anotimpul-construcție anii și anotimpul adevărurilor fundamentale, anii-socialism au respirat deopotrivă și tinerețe, au creat și un înconfundabil destin al tinereții.

În acei ani, în rîndurile Uniunii Tineretului Comunist se forma cel a cărui muncă și viață sînt azi intruchipare exemplară, modelatoare de conștiință, a aspirațiilor și devotamentului patriei. Nicolae Ceaușescu.

În acei ani, în rîndurile Uniunii Tineretului Comunist s-au format sute și mii de tineri militanți patrioți, spirite mari, luminate ale luptei și crezului revoluționar. Viața lor este un înalt gînd azi ce se revărsa strălucit într-o vocație continuă a muncii, a iluminării prin muncă și prin cultură, prin știința revelatoare de a munci și trăi.

Tinerețea, s-ar putea spune, este cea mai democratică vîrstă. Vast relief pe scoarța căruia ard în explozie zile și nopți de efort și de veghe, ore de trudă și de tenace, înfiorată izbîndă, îndoieli vagi, uneori, neștiute, ușoare, suave și gălăgioase artiificii, altoire, crize poate ale unui prea grănic reflex de personalitate.

Personalitatea este a vîrstei însă, a acestei celei mai democratice vîrste, și ea emană în esență de la idealurile care animă ființa întregii țări, de la istoria a cărei desfășurare o resimțim cu egală dăruire și patos, și care, cu fiecare act aniversar, ne tulbură și ne în-deamnă nu numai să ne amintim ci și să primim lucid înainte, să creăm fericit viitorul și să-l populăm fericit.

A. I. ZAINESCU

DOINA URICARIU

Leagăn de păsări

Urcă țipăt de pasăre
Și cîntec de păsări
Li frîng ecoul în soare
Apă vie stăruie în vîna
jărinii

O, țară în care mă-împlin
cu inima floare

Glasul tîu binecuvîntă
Ca o veste de nuntă
Izvoare de miere
Curg și ne spală
Inima de petală

Urcă țipăt de pasăre
Mamă, învață-mă glasul
de pasăre

Să-l numesc în iubire
Și-n foame curată

Foamea de iubire mă iartă
Zborul ce nu rănește cerul
Cîntul — apă vie
O, țară-naștere

Urcă țipăt de pasăre
De umeri de aer cald
Mă sprijin ca de coloane
din lujer de floare
Vocea țării ecoul îl naște
înalt.

Rădăcina și pasărea
Cresc sub un singur soare

Visul de zbor în aripă
Visul de zbor în dans de aer
tresare

Flacăra, pace în flacăra mea
Învăță-mă mamă sămința
zborului

S-o port în mine

Să-mi mistuie setea cu rouă
Să-mi ardă în soare inima,
O, leagănul de păsări
Trunchiuri și ramuri din care
popasul lor face alt
În faguri glasul e miera țării
Mă rog de cîntec
Să-mi ude singele
Cînd pragul apei urcă-n
pragul mării

Țipăt de pasăre
Urcă liniști
Nașterea din griu e mută
Sămînța nașterii din inimă
Se oglîndește și se-ascultă
Risul muguri desface
Departate de apa ce-l udă
Cum amezește departe
herghelii

In aer vindecat de iarbă crudă

Și dacă în genunchi mă așez
Și mă-nchin acelor praguri
ce nasc
Femeie floare cub împarte
Aud o pasăre răzbind dinspre
jărină

Și-n cîntul ei inima lerbii
bate

Și-n cîntul ei inima țării
bate.

Pe cîmp după flori

Nici nu mai știu ce să cred despre voi
dezabuzați inventatori ai tricicului
de cite ori mă duc pe cîmp după flori
mă gîndesc într-una la esența filozofiei
și dacă văd o potrîniche ridicată în zbor
aprinde o țigară de foi întrebîndu-mă
ce să cred cu adevărat despre voi
dezabuzați inventatori ai tricicului

În donjonul Academiei de Litere

Inutil să mă convingeți că n-a fost așa
domnișoarele cultivau plăcerile sportului
încă din timpul lui Richard Coeur de Balçoire
instalat în donjonul Academiei de Litere
eu insumi arbitrasem o partidă de tenis
ce lent ce lent ce lent se deplasau pămînișele
în malacoavele lor măturînd fără jenă ciupercile
și mingea trecea de la rachetă la rachetă
cu grația unui salut adresat în grădini publicae
toamna spre-amurg, după fiecare meci ofeream
cite-o cupă umplută cu dulceață de coacăze
seara pe terasă domnișoarele primeau
complimente
din partea barbișoarelor cu decorații și ordine
pierdute sau cîștigate la Waterloo păcat
că n-ați asistat la discutie.

În celofan grațios

Un clămpănit de cutii de conserve golite
răsună pe plaja firelor de nisip strecurate ușor
prin site subtile în timp ce copetele forjate
colindă printre coapse mai late suavi delfini
visează molecm sau duc în largul încă romantic
sughitului postului din fața sticlei de Pepsi
în rest sînt melodii ambulante în celofan grațios
și uneori sosește Diana cu bascul ei de etern
marinar fără îndoială pentru veacul următor
buletinai meteorologic enunță aceeași frază
cu miez de simburii secati în van își cumperi
colac de salvare sau trotinetă rebunule

cronica literară

Vasile Rebreanu: Teatru *)

Lașarnat cu nea rădăre febrilă pe care
numai condiția sa dublă, de participant și de
observator, o face de înălțare, cronica literară
nu e dispus să renunțe prea ușor la speranța
că un autor în care el a investit multă
încredere încă din faza debutului, în un moment
atît de înalt ca să-l abandoneze în momentul
apăsător. Cei puțin în cazul lui Vasile Rebreanu,
trebuie să mărturisim, rădărea despre care
vorbeam ne-a fost adesea pusă la grea încercare,
ceea ce ne-a împins uneori la reacții socotite poate dure
și în măsură să-l îndepărteze pe autorul
romanelor Căminul cel bun. Căci cu acei re-
lativ profice scrieri n-a petrecut un fenomen
curios: primele (și cărți în referință în vo-
lumele în două și 1930, Dimineața de toamnă,
1962 și Casa, idem) recomandau un prozator
din categoria „judecătoria” de ceră voinic
care scria intricat, pe o simplă, și un
ceta de spus, pentru că după aceea să ne
afiliem în fața unui pătinag experimental,
fascinat de tehnici literare dintre cele mai
insolite și mai risicante. Așa se face că valen-
țele urmate ale lui Vasile Rebreanu, fie
și în parte, au fost privite ca un fenomen
de infantilism literar: un fenomen căruia li
cade pradă ușor chiar și un scriitor de
incontestabil talent dar insuficient de stăpîn
pe el spre a rezista la presiunea exercitată de
moda aristocratică a zilei. Acum, cînd faptele pot
fi judecate cu atitudine de distanță, e de obser-
vat că, totuși, sancțiunea a fost prea severă,
lipsită de acel spirit tolerant pe care un scriitor
ca Vasile Rebreanu îl merită din plin. E
adevărul, în culegeri de proză scurtă precum
Fisica roșcată și Igerii (1964), de chema
bărbatul pe stela (idem) sau Muntele cărunt
(1964), autorul ratează nepermis de mult tocm
din cauza ostentației cu care se „joacă”
de-a scrisul în așa fel încît dezeratului au-
tentității și sacrificat fără strîngere de inimă
pe a nu fi în parte, a nu fi în parte, a nu fi
prejos decît „inovatorii” de profesie. În ace-
lași timp, trebuie să spunem însă că din vo-
lumele citate poate fi oricînd întocmită o se-
lecție care, împreună cu scurtele romane Că-
lăul cel bun, e capabilă să depună mărturie
în favoarea lui Vasile Rebreanu, în ceea ce
priveste potențarea simbolic-ideatică a
filonului narativ, și, în general, a substan-
țiale epice și descriptive. Ne gîndim atît
la sportul grad de adîncire a sensurilor, cît
și la realitatea anti-poematică, pînă la un punct,
anti-ideică, spiritului și receptarea lucidă,
gubernată de spirit scrupulos, a faptelor. Pen-
tru cine urmărește cu atenție scrierile lui Va-
sile Rebreanu, cu totul evidentă apare con-
statarea că acest efort de sintetizare și esen-
țializare modernă se soldează cu bune re-
zultate atunci cînd, să le spunem astfel, specu-
lațiile simbolice beneficiază de o contami-
nare mitic-folclorică revelatoare. Scriitorul e
un voluptos al metaforelor epice și drama-
turice străbătute de dubul reserului evas-
lăntate pe care nu ezită a le implica cu
dezinvoltură în miezul unor teme de in-
flexiune morală directă. Ambia lui este de a
propune o viziune dominată de o ambiguitate
magică. Asadar, o viziune menită să anse
scena destinului personajelor la modul fa-
lșă înexorabilă, să le constrîngă pe acestea
să-și joace rolurile înă la capăt, grație ca-
pacității lor de a desceinde în ele inese, de
a se privi în propriis ogîndă, cu o outere de
car, adesea, nici măcar nu-și dau seama.
Toate aceste atribute specifice scrierilor lui
Vasile Rebreanu, adunate parcă cu intenție
într-un singur loc, ne-au atras atenția încă o
dată citind recenta sa culegere de Teatru.

Apoi, în aceeași direcție, începutul primel
scen din acul respectiv, inclusiv indicațiile
de regie de aici:

„Iuliana, apoi domnul Marcel Goldstein-Io-
nescu”

La ridicarea cortinei, pe scenă se află doar
Iuliana, în costum de baie, bronzată, tînăr
animat spiritualizat: stă aplecată deasupra
mesei rotunde, în mina dreaptă lîne suspen-
dat un fir de ață de care stîrnă o verighetă.
Nemişcarea unei statui incendiată de soare.
În departare, vultul mării.

IULIANA (urmărește mișcarea verighetel
deasupra irtelului pe care sînt dispuse, în cer-
literele întregului alfabet: murmură, rar, re-
zultatul): V...a...v...e...n e(z)ă) l... (repetă)
va veni... (Adresează altă întrebare jocului
ei.) Cine va veni? (Din nou nemîșcare, se
concentrează, urmărește balansul verighetel,
mișcarea nesigură, înceată). Se îndreaptă spre
d... Nu. S-a oprit la e... Deci, e... e... El! (Se
amuză) Cine este el? (Aceleași joc. Mișcarea
pendulată a verighetel, repetă rar literele),
V... a... l... Val... (Ride), Deci, el este: Val.
Nu mai cred nimic... Deci Val... (Întreă urias,
Marcel Goldstein-Ionescu, în papuci de plajă,

*) Editura „Eminescu”, 1972

Nicolae CIOBANU

«O țară ca niciuna»

...Si, doamne, ce frumoasă țară avem, ce bine este ea așezată pe pământ și cât de înbelșugat a înzestrat-o Dumnezeu...»

se crapă o ușă grea și se strecoară, după rosturi pe care eu nu le pricep, trupul puțin, învelit în negru, al vreunei călugărițe, închinare de carne care nu mai e a timpului meu, ci rămasă.

Veneam aici pentru a doua oară, adus mai mult de privilegiu pe care o știam nestemată ce se desface din cerdacul paraclisului zugrăvit odată și afumat acum, dețit cu gândul zăbavei, căci s-au adus din anii trecuți meșteri care să dreagă ce a risipit timpul și oamenii și stăreția nu dă găzduire pentru întâmplări de drumeți. Se cerea împliniri și fapta aceasta a resturării pioase.

schitului și care și-a rostit, încă în viață fiind, cu trufia celui care se știe muritor, frunză de pălîn toamna, o piatră pe care a pus să se sape: «Pentru acia și nouă tuturor, cu mila mi-a îngăduit, ca să nu fie uitată, că nu va fi păcatu, că acum zace cu țărână împresurat.»

Și de atunci încoace cite putred ploii; cripta de la Hurezi a Brâncoveanului nu-i poartă cenușa vremelnică, stă ca un strugure fără simbur, doar în pridvorul țărănesc demonul truției, al lăcomiei și al preacurviei mai dăinuie pe lut, colorat

de lemn, bătrine ele în vremea lui bătrână, ca unul care era al țării. Dar cubilia pe care a dăruit-o călugărilor la 1700 n-a mai cunoscut de mult clocotul fierurilor din cap de miel, a culamalelor de pasăre vinată, cu adaus de ciuperci felurite, adunate în zori, când e roua limpede, nici truda baș-bucătarului, așternându-se la frigera de carpen să perpelească, cu anume știință, căpriori înțregi, pină li se făcea coaja ca aurul rusesc și lăsa must cu miroazne sub cută...

Cămările cu soare zgârcit prin care le neș m-am preumblat, strălucind de var proaspăt, nu mai seamănă cu cele care-l intristau pe Grigore Alexandrescu în Memorii de călătorie, plouate și murdare, dar într-una din ele, lângă un zgârcit Cantacuzin am aflat o inscripție, fericit aleasă, dintr-o carte pe care trebuie să o fi răsădit poetul și care mi se pare nu numai o sinteză de istorie națională ci și o pildă de bună limbă. Scrie, la 1778, un episcop al Râmnicului: «Trei epohas, adică veacuri, însemnate au avut Țara Românească; un veac au fost între care s-au luptat cu războiele, un veac au fost în carele s-au început zidirea mănăstirilor celor domnești, alții întru carele s-au început talmăcirea cărților despre slovele prin limba românească.»

Și-am plecat ca de pe un alt țărâm, când dinspre munți se cobora răcoare de brad, lăsând Oltul, mîndru ca un bărbat înțreg, să se zdruncine pe bolovanii temeinicei „monastiri”, și pe Mircea „străbunul”, cu „chipul blind și voios, ochii mari și albaștri, părul castaniu blond și buclat”, cum îl vedea „picturat” Alexandrescu în „vechitul costum al cavalerilor cruciați... cu mantie roșie cu marginari de aur și pe cap cu coronă” să vegheze valea. Spre Racovița, tot pe firul apei, la schitul Cornetu, cel clădit de vel vornicul Mareș Bejescu la 1666 m-am mai oprit odată. În citoria mică, străimă ca un oșier, m-am uitat îndelung la duful de vopsea al stărețului Irinarh, care și-a închipuit siesi pe zidul placat în briuri cu oloane smălțuite verde și albastru, trecătorul trup, ca să rămână, și iarăși am zărit, ca o păvare, alba lumină a anilor și voința de a fi, statornică din părinți în fii, a pămîntenilor.

Scritori tineri in reportaj

făcută cu adincă știință, acum, când ne-am învățat să prețuim un trecut care ne polește într-o auz de curată lumină prezentul de așezare temeinică, ale noastre și, în grija noastră deopotrivă, căci cu adevărat căina Nicolae Iorga, în studiul „Vechiul meșteșug de ciădire al românilor”, truda fără falca, pînă la urmă, a francezului Leconte de Lisy, arhitect fost în slojba, care a dăruit din tezaurul Mitropoza de la Tirovoste, mîntuie de Radu Pașice după planurile lui Neagoe Voevod. În locul ciruș a lăsat la chip arhitectural.

Mai voiam să cobor la privatele adînci de sub cămările domnești, unde lăsa pînă să-mi închipui chipul soarelui, cu barbă pălînă, al Brâncoveanului, palid humanat de festele atîrnate de pereti în vase de lut cu seu lucrat, îndemnat cu strigăte răgușite, dintr-o mînăstire, și cu ostenescă și mai chinătoare, dintr-o vreme boier doborât, vîntuș, vîntuș al domniei sale cu țesut feroce sau apei, în timp ce mînașe tot, înzestrat de țară, acostează cucerăz mîntuie de călăbășor ca peruzarea.

Începînd trebuie să mă fi zămbit, știind că făcuse vovodului, celălalt soț, de bar, al Hecetior, străbunul Ioan, înțel care s-a săturat căpășezmei

cu zeamă de flori, tot așa de viu cum era când războinicii Anatoției își praponeau can de borbotă dăltușă a coicanelor, de mult...

„Dărnice cu casele albe a mai fost pămîntul oitean, albe foi de cronică. Într-o margine a drumului, înainte de a face conac la Cozia, cea sfioasă ca o iubire de poet, o turle de schit, vîruiță, între salcimi coloburii, am văzut să-mi vrut să-mi zămiscesc că alți Dăsculești l-au decăpăținat pe Radul de la Alinații; alături, pe dealul Tiroian, știam largi că-și legaseră tabăra întărită pînă la Magheru la 1648...”

La Cozia lui „Io Mircea, mare vovod și domn a toată Ungro-Valahia”, în amuzaj, am soart cu cîteva monede mărunt pe ochiul de apă puțin al fîntîni de lângă cerdacul mîntuie, căci așa se cuvîna să facă cel care trece cu gîndul întoarce-ri și am rămas să aștept dimineața. M-aș fi vrut deșteptat în seștiutul hămbălelor aducînd între zăbur, făcînd pămîntului și carnea, pentru prea cinstită mîntuie a domniei lui Brâncoveanu, care pe toate coastele dealurilor rîpzoase ale Valahiei a clădit din nou ori întregit măcar biserici

Acord autumnal

Cade octombrie Odată cu frunza; Nu-i încă sombra, Încă nu-i pătrunsă de ea

Intreaga fire.

Pomii despoaie Vintul buiatie; Ci plopii-și păstrează, Metalic—tomnatic, — Înalta văpaie.

Vintu-n neștire, Coama le-ndoaie, Ci frunța veghează,— Neatînsă, undoaie Cu o strălucire Ce e de finit, Dar de glorios, Solar zenit.

Pseudo-epitaf

Esti împăcat cumva, sau simți Te-apropii de zenit, sorită culme, Cum prind pe-ncet să te adulme Ai nefinței aprii zimți ?

Nu, ci cugetînd la marea vamă, Spre care-inexorabil mergi, — Și mai intens viața te cheamă, Fluxu-dinam nu poți să-l ștergi Din inima clocoțitoare. Nici teamă, nici vre un sentiment stingher.

Cît timp îți-i inima în soare Și creștetul mi-ți l resfață, Nu crezi că moartea e mister ; Încrêzător în oameni și în viață, Tu vei pieri într-o dimineață, La vîrstă demiurgului din cer.

MIHAI NEGULESCU

Vine un anotimp

Așa ne-am născut. Vine un anotimp și noi bînuim că un oaspete deschide ușa. Masa la care ne strîngem se face grind. Geamul se face corabie. Mugure de cenușă, pe cînd într-un pămînt nerostit, ca pe un scut de aur, dăzii coșei de demult se apleacă. Din alt mileniu, cerul nostru miu declamă stîns, cu stînsă vorbă dacă, un eu de riu, în care ne-am legat și noi — iubire, sete, neodihnă, teamă speranță... Noi, precum am fost... Ce palme bat în lutul ce ne va acoperi, și ne recheamă ?

Excelsior, dimineața a bradului

Pentru că dimineața de iarnă a bradului va năzuî mereu spre o împedare ori izbăvitoare, pentru că arcul desenat pe cer e al căderii nelămurite — pentru că mie însumi cauji să te asemui adună-te în acest gînd de plot aminate, pămînt rădător, patrie a senectuții spațiu unde în dimineața de iarnă arbori căzînd secmănă pe treptele muntelui pașii care ne vor purta mai departe mereu, mai dimineață mereu, mai izvor în cer căuind rădăcinile, tîmpla, izbăvirile unui pămînt din bătrîni.

Adu-mi secunda

Trimit-te-mi vin de Sud, de dragoste, de așteptare și tainul unui timp nerisipit ce sieși își vorbește — crug — peste ninsoare și taina vieții lui ne-mbracă arămit.

Din dulce Sud, din soartă neumbrită adu-mi secunda de aromă și culori prin care în sărut a înrodit ursită, cum și podgoria rodește dor,

din lut la cer. O singură sîmînță, o virtute — prin care timpului ne-ncredințăm vîntul cum cai de aer, din ciocăne rupte cu patimă, cu-nceușare, sorb comănd.

Începutul de iarnă

Și iată licăre alb începutul de iarnă, licăre nerostit un cuvînt așteptat prin care — pe-a zăpezilor larmă — copilăria ridică pleoapă de taină în suflatul care te strigă. Luminat de licăr alb, de vestea neștinută-n frîs că vezi va nînge cu continente de puritate că vezi sufletul nostru, necunoscut va cobori pe riu, peste case leșee. Peste gârle încercănate se va face lumină în miez de noapte, în miez de vîrstă, în miez de uitare. Vezi, începutul de iarnă bate între noi

pod de alb, între rîuri — o taină mare.

PAGINI RĂZLETE DIN

«născut în '02»

MAMA NU ȘTIA SĂ-MI SPUNĂ POVEȘTI. În lini curte. Cu scribărește împănate soarele revistei Flacăra. Astăzi o să-mi spună, dar mama ce știe un roman și înșurșă să gîndească pe tot dintr-o dată o povestire deosebită de bună, și rădăci să-a scrie povestea pe care o scriam acum într-o zi după ce copărit, și să scrie pe o hîrtie albă.

Flacăra de lag Multi cită cu drag. Flacăra de ut Multi cită dăru. Flacăra de sor Multi cită un loc.

Ceea ce așteptam era să aflu ce s-a mai întimplat cu familia de șorice Rodemilul. Tin și am mîntuie pagini întregi. Încele le-am scut de ne-nmărate ori; iar cînd am știut destul buclă, am tot citit și recitit mîntuie povestea compusă de modestul învățător Florea Cristescu. Și ca m-am melancolizat în ziua cînd, după aproape două decenii, în vitrina unei librării am citit titlul „Nepoșii Rodemilulesei”. Era o continuare a captivantei povești care îmi legănașe copilăria.

Dar mama îmi citea arareori pentru că, în timpul liber, citea pentru ea. Citea și plîngea și iar plîngea. Ceea ce nu-mi părea curios deoarece și mie îmi venea să plîng de cite ori auzeam de neplăcerile Scufitei Roșii sau ale celor doi copii pe care mogul, la înjocînțele mamei lor vitrege, i-a dus de i-a lepădat departe. Într-o pădure în care pic de soare nu pătrundea de densă ce era...

Mai sosea și altă revistă, dar asta era pentru școlarii mai măricei, de gimnaziu. Se chema Bunul prieten. Se tipărea la Craiova. Tata afla din paginile ei diferite jocuri, experiențe năstrușnice, scameatorii și mă distra cu ele. Peste ani s-a întimplat că unul din profesorii care scriau la revista craioveană să fie mutat la gimnaziul din Dorohoi și să-l am profesor la științe naturale. Se numea Alexandru Andronescu. A fost unul din cei mai desăvîrșiți pedagogi. De-a lungul celor 12 ani nu am întîlnit decît încă doi profesori care merita acest epitet: Enache Ionescu și Emil Flavian.

De două ori pe zi factorul aducea corespondența. După scrișitul porțiței și la hămăitul cătelului știam că a venit curierul. Fugeam în întîmpinare și îl lmi descărca aproape jumătate din tolbă. Cu cit era mai voluminos teancul, eram mai bucuros: cartoaie-reclame de medicamente cu poze colorate, reviste medicale, cărți, broșurile portocalii ale Bibliotecii pentru toți, cele cu coperta azurie ale Minervei, reviste medicale străine, pachetele cu mostre de medicamente. Pe coperta lor am învățat să silabisesc literele majuscule: ROMÂNUL, SEZĂTOAREA, REVISTA IDEEI, DANUBIO, RUMANA ESPERANTISTA, DUNAREA DE JOS, INSTITUTORUL EVREU, REVISTA IDEALISTĂ și alte 10-15 publicații. Pentru că la noi era o redacție. Tata scotea o revistă lunară de medicină și de igienă pe înțelesul și pentru popor, mai mult pentru săteni. Se chema Profilaxia. Urmăream grija cu care tata sorta corespondența primită, cum deliza de pe scrisori și de pe bandlerole mărcile poștale și le îndesa în două pllicuri: românești și străine. Eu căpătăm din cărțile poștale cu desene și felurite sticlucle colorate și tubușoare după ce se goleau. În cursul dimineții trecea „ziaristul” și ne lăsa Dimineața. Spre seară venea bunicul cu Adevărul. Cum silabisea greu, tata citea unele articole cu glas tare. Mai întîl articolele de fond, pentru că bunicul era foarte nerăbdător să afle „ce spune Mille”. Articolele erau ascultate cu mare atenție și cu satisfacție. „Dar Maximin are ceva azi ?” Se amuzau cu niște note scurte cărora le spunea „Năzbătii”, „Adevăruri”. După ce ziarul

era citit și comentat, tata decupa unele articole, selectașe și nișele rubrici permanente pe care le păstra la plîncii și în cutii. Într-o pungă mai mare se colecționau caricaturile de la „Chestia albă”, în plîncii să scria în lectură stîmpe pe un scut de argintă pînă la carele. Caricaturile erau ușoare expone și, înădecură, îndelung savurate. Așa am aflat că există un Miliță cu degetul magice, trei frați cu capete de sobolani, un om cu niște scuturi spălatele cărora regele îi spune „Tomcule Puteră”, altul cu coada de drac: Tălcățu Belrebat, unul care se purta cu sicilă la un ochi și iarăși ținea mîntuie într-un mansonel ca femeile. Era P. P. Carp, Junimistul. Și cîți alții.

„El conduce para”, îmi spusese tata într-o zi. Și totuși în gazete se ridea de el. Asta mă mira mult dar mă și bucura, fără să știu de ce. Poate pentru că ai mei erau sanșăfăcuți de cele ce se scria în Adevărul.

De la tipografia Bercoveci se aducea, într-o anumită zi pe lună teancul cu Profilaxia. În casă se răspîndea miros de cernăală proaspătă. Miroșul pătrunzător îmi plăcea, parcă mă ametea. Îndată ce avea timp liber, tata se așeza la masa mare pe care se aflau colile și le îndoaia, una cite una, frumos, atent, în două și încă odată în două, trăgînd de fiecare dată, cu o liniuță de fildeş, peste îndoitură. Treaba terminată, el înclua cu grijă liniuța în sertarul de mijloc al biroului.

IMPLINEAM CINCI ANI în anul Războaielor. Ce forțat era în casă ! Bunicii stăteau mai mult la noi. Se citeau și se reciteau știrile din Dimineața. Într-o zi am observat la poarta casei un soldat cu pușcă. Eu îl plîndeam cu teamă, pitit după pietrolul mare de sub salcimi (camuflat pînă la nas).

Desene de SABIN ȘTEFANUȚA

MODEST MORARIU

Cintec in surdina

Dar umbrele noastre nu vor muri. Umbrele noastre au rămas acolo așa cum le-a lipit soarele amiezii, pe plaja acum pustie.

Vintul ce-nvîntă etern nisip peste aceste străni oasme și cei care vor trece nu vor ști că sub pașii lor două fantome, cîndva, inventau nemurirea.

Iar umbrele noastre lipite strîns de soarele unei amiezii preistorice, împodobite cu pene de pescăruși pe umeri cu panglici de alge uscate în pār vor coborî încet în adînc și se vor mistui în inima de foc a pămîntului.

Indirjire

Nu, încă n-am să plec deși îmi spun de atîtea ori „Destul ! Aruncă haina de pămînt ; e timpul să te-ntorci în nori” Eu niciodată n-am să pot cu brațele senin pe piept să parăscoc acest infern. Netebrinc, las, fierbînte și viteaz mereu voi spune nu, o știu, din toate amintirile mele, din toate bucuriile și durerile. Cu deznădejde mă voi agăța de fiecare val de mare de fiecare piatră înclădită de soare, de răcoarea dimineții și de culorile amurgului ; mă voi agăța de apus și de răsărit de miază zi și miază noapte. Zadarnic norii mă cheamă senin. Eu nu voi fi niciodată înțelept. Cu rădăcini înfipte-adînc în biata mea lume

eu vreau să putrezesc aici la umbra piramidelor înșingerate de mine și de cei din spîta mea, aici trecător și etern, hrînînd ouăzul sălbatice.

Atunci

Atunci mă vei striga cer, mă vei striga pămînt, și ape, și fluturii și țarbă, și voi veni brățară de spumă pe glezna ta, adiere pe tîmple, nisip fierbînte pe trup și umbră de nor în priviri, atunci cînd ouăzul sălbatice va fi ars de mult pe țărnul pătîit de scheletele mărăcinilor.

«Avea 25 de ani»

Comandamentul militar al Capitalei

Am onoarea a raporta :

Prin sentința nr. 22 din 4 iulie 1941, îndivitul Filimon Sârbu a fost condamnat la moarte pentru îndemnul la acțiuni cu caracter de uneltire contra ordinii de stat. Făcând cerere de grațiere, această a fost respinsă după cum mi se face cunoscut cu ordinul nr. 7307 din 19 iulie al M.A.N. Dir. Justiției. Intrucit această execuție urmează a avea loc chiar azi, cel mai tirziu pînă la ora 21, cu onoare vă rugăm să binevoiți a aproba și dispune să se dea trupă necesară pentru execuție.

Execuția urmează a avea loc la închisoarea Militară Jilava, astăzi, 19 iulie, orele 15. Tot deodată vă rugăm a da ordin unui preot militar din garnizoană care urmează să se găsească la aceeași oră la închisoarea militară.

Procuror Instructor Militar Caragea Cezar.

— Filimon Sârbu era numele lui adevărat ?
— Da. Filimon Sârbu era numele lui adevărat. Dar noi îl spunem Lițu.
— Ce virstă avea în anul cînd a fost executat ?
— În anul cînd a fost executat avea 25 de ani.

— Era căsătorit ?
— Nu era căsătorit.
— Era frumos ?
— Era foarte frumos.
— Era înalt ?
— Nu era înalt.
— Era comunicativ ?
— Era foarte comunicativ. Vorbea cu însoflete și avea ochi luminoși.
— Și de fapt cum l-ați cunoscut ?
— Venea la școala unde eram și eu. Școala numărul 6. Era mai mare ca mine cu trei ani. El era pe-a 4-a, eu pe-a 2-a. Dar ei nu erau conștanțeni, erau ardeleni de lângă Deva. Tatăl lor era cefierist. Au venit la Constanța pentru că începuse lucrarea liniei ferate Constanța — Carmen Silva. La kilometrul 5 fusese o fabrică de sticlă părăsită. Acolo locuiau. Pe urmă s-au mutat jos, în port, la poarta numărul doi unde erau grănicerii. În 1933 taică-său a murit, l-a tamponat trenul. În minte cînd a venit nepotul mamei care era mecanic de locomotivă la C.F.R. și ne-a povestit. Pe urmă s-au mutat lângă noi. Aveam casele lipite una de alta, podul și hornul erau comune, comunicam prin zid.

— Cînd s-a mutat lângă dumneavoastră mai era încă elev ?
— Nu mai era elev. Își luase servici. Luera la atelierele portului. Era strungar în fier.

— Îi vedeți des ?
— Îi vedeam în fiecare zi cînd pleca și venea cu trenul din port. Eram tot timpul împreună cu el și cu Victor, eram prieteni buni. Iarna stăteau mai mult pe la noi, vara stăteau, afară, pe pături, pe malul mării.

— Victor era fratele lui ?
— Da.
— A murit și el ?
— Da.
— A făcut și el parte din mișcare ?
— Nu.
— De ce a murit ?
— De inimă. După ce Lițu a fost executat.
— Era mai mare ?
— Era mai mare cu trei ani.
— Era tot muncitor ?
— Era tot muncitor.
— L-ați cunoscut bine și pe el ?
— L-am cunoscut. A fost soțul meu.

— În condamnarea la moarte scrie „îndemnul la acțiuni cu caracter de uneltire contra ordinii de stat”. Ce înseamnă ?
— Nu știu ce înseamnă.
— Se referă la acțiunile pe care le-a întreprins ?
— Poate că se referă.

— Dumneavoastră știți că activează ?
— Știam.
— V-a vorbit vreodată despre asta ?
— Nu mi-a vorbit.
— Și atunci de unde știți că activează ?
— M-a rugat să-l ajut.
— Cum ?
— Să împart manifeste.
— Și-ați împărțit ?
— Am împărțit. Le duceam în ghebele mele de lîmă.
— Victor știa ?
— Nu știu dacă știa.
— Nu i-ați spus niciodată ?
— Nu.
— Nu vorbești despre asta ?
— Nu vorbeam. Victor era tăcut. Lițu-mi spunea ce să fac și eu făceam.

— Ce-ați mai făcut ?
— Am ascuns un manifest scris de mină și enre trebuia să fie tipărit. Ne-au făcut percheziție dar nu l-au găsit.
— V-a fost frică ?
— Nu mi-a fost frică, doar mama era speriată : „A venit aștia și pînă și lemnele din pivniță, le-au răsturnat”. „Caută cafea, a zis tata. Au spart în port”. Dar cred că tata bănuia. La greva generală din 1920 tata a pus steaguri roșii pe silozurile din port. Era socialist vechi.

— Și manifestul unde era ?
— Îl ascusesem în coșul altei case. Era o șifă sub grindă. Casa unui cocșat fricos, habar n-avea.
— Cîți ani aveți ?
— Cred că 14.
— Ce-ați făcut pe urmă cu manifestul ?
— Manifestul l-a luat Lițu și cred că l-a multiplicat.

— În ce an a fost arestat prima oară ?
— Prima oară a fost arestat în 1936.
— Cu condamnare ?
— Da. Condamnare pentru activitate comunistă.

— A fost închis la Constanța ?
— Dă, a fost închis la Constanța.
— Se aștepta să fie închis ?
— Se aștepta. Mi-a și spus, seara, cînd a plecat : „Vezi că mă duc acolo. Dacă mîine dimineața nu trec la tren, te duci acolo să vezi ce-a fost. Căutați-mă la chestura poliției.”

— Și-ați fost ?
— Da. Pentru că el n-a venit noaptea acasă. Mi-am luat coșulețul și m-am dus la piață. Mi-am prefăcut că trec din întimplare prin

fata sediului. Sediul era pe „Griviței”, era o casă cu prăvălie care avea intrare și în față și în spate. Cînd am trecut era închis și patrulele își făceau plumbarea. Am venit acasă și i-am spus lui Victor dar el știa deja că fusese arestat.

— V-ați dus la chestura poliției ?
— Da. Era la beci, împreună cu toți borfașii. Ne-a spus să fim liniștiți. „Ați adus și-gari” ? ne-a zis.
— Ce țigări fuma ?
— Fuma „Nationale” și „Dorobanș”. La „Mărisesti” le spunea „spatima nemților”. Adăceți-mi „spatima nemților” spunea.

— Cît a stat ?
— A stat 6 luni. A luat doar șase luni pentru că era minor. A făcut închisoarea la Penitenciar. Procesul s-a ținut la tribunalul militar. Am văzut cum i-a dus în lanțuri. Nu știu cine a mai fost închis cu el în perioada asta dar cred că era un intelectual pentru că în aceea 6 luni Lițu a învățat perfect francezește. Cînd a ieșit mi-a spus : acum pot să merg să lupt și în Franța.

— Mergeți să-l vedeți și la penitenciar ?
— Sigur că mergeam. Îi duceam de mîncare și țigări. Aveam dreptul la vorbitor. N-aveai voie decît trei minute cu gardianul alături și era o plasă de sîrmă. Dar cea mai frumoasă amintire din viața mea s-a întimplat la un vorbitor. Am mers împreună cu Victor și Lițu a întrebat de-o dată : „Voi de ce nu vă căsătoriți ?” Noi am zis : „Să iest și tu”. „Nu, a zis, căsătoriți-vă acum, vreau să fiu liniștit”.
— Cîți ani avea atunci ?
— Avea 19 ani.
— Și dumneavoastră ?
— Eu aveam 16.
— Și v-ați căsătorit ?
— Ne-am căsătorit. Pe 29 noiembrie, cînd aveam nunta, ne-am dus la închisoare. Era săpădă de-un metru.
— Ce-a zis cînd v-a văzut ?
— A zis : „Mă gîndeam că nu veniți”.
— Ați ?
— Și că sunt foarte frumoasă, a zis.

D. sale

D. lui Victor Sârbu
Biroul Central D.P.M. Constanța
La Constanța-Port.

Cehul-Silvesiei
21-IV-939

Dragă frate, cumnată și nepoți,
În primul rînd aștia despre mine că sunt sănătos și bine ceea ce vă doresc și vouă. Am primit tot ceea ce mi-ați trimis și m-a bucurat foarte mult atenția voastră pentru care vă mulțumesc din suflet. După cum știți am fost acasă și toate er fi fost bune dar lumea era s. alarmată din cauza evenimentelor. Încolo toate-s bune și la locul lor. Noi am fost mutați pentru un moment la Cehul-Silvesiei, tot în județul Sălaj, dar în curînd ne vom muta la Carei așa că să nu-mi scriți pînă nu primiți o altă c.p. dela mine.

Vă sîrut cu mult dor, al vostru
Lițu.

— În ce an a plecat în armată ?
— În 1939, dar din pricina condamnării n-a mai beneficiat de termen redus.
— La ce evenimente se referă ?
— La izbucnirea războiului.

Victor Sârbu, fratele lui Filimon Sârbu

D. sale

D. lui Victor Sârbu
Fabrica de muniții Malaza-București

Satu-Mare 28-II-940

Dragă frate, cumnată și iubii nepoți,
În primul rînd aștia despre mine că sunt bine și cu tratamentul o duc bineșor. Am primit cartea poștală ce mi-ați trimis-o și m-am bucurat că ai primit pachetul. Azi am primit dela mama una prin care îmi vestește plecarea lui Stela la București.

Nu știu ce să fac, să mă bucur sau nu, căci de-ar fi timpuri mai limpezi evident m-aș bucura dar așa mă gîndesc cu inima strînsă la o posibilitate de concentrare a ta. Dragă frate, oricum eu doresc ca acest lucru să nu se întimplă dar și tu caută ca prin unchiul Alexandru să te asiguri de acest lucru.
Vă doresc fericire și înțelegere deplină și cu prima ocazie vă voi vizita.

Vă sîrut cu drag
Lițu.

Exp. : sergent Filimon Sârbu
Spitalul Militar, cam. nr. 24
Satu-Mare.

— De ce scria din spital ?
— Era bolnav. Se încercase un atentat împotriva lui și fusese împușcat în spate. Mai tirziu mi-a povestit : „Mă nu știu cum îmi cin-

Filimon Sârbu, elev la Școala de ucenici

În seara la ureche ba Marseille, ba Internațional doar mi-primd.”

— Pînă la urmă soțul dumneavoastră a fost concentrat ?
— Da. Și s-au întilnit amîndoi. „S-au întilnit doi sergenți” mi-a scris Lițu.

— Era optimist ?

SĂNZIANA POP

— Da. Era puternic infiripată în el încrederea în viitor. Se vede asta și din scrisori.

D. sale

D. lui Victor Sârbu
Fabrica de țevi-Malaza
București

Carei — 1 Mai 1940

Dragă frate, cumnată și nepoți,
În primul rînd aștia căci am ajuns cu bine la destinație și căci mult așteptatul Paște a trecut de parcă n-ar fi fost decînd lumea. Să vă descriu cum l-am petrecut n-a-i prea ușor căci mai mult am fost la datorie decît la distracții. Cred că voi înțelegeți și aici eu nu sunt curios să-mi descrieți voi cum ați petrecut Sfințele Sărbători.

În orice caz sunt fericit căci vă știu sănătoși și plini de încredere în viitor. Asta face mult în viața unei familii. Eu vă doresc succes și curaj căci va veni și timpul cînd cei ce sufăr vor culege roadele suferinței lor.

Vă sîrut cu drag
Lițu.

Exp. Serg. Filimon Sârbu
Comenduirea-Pieșii
Careii-Mari, Jud. Sălaj.

— De ce vă scria la București ?
— Ca urmare a condamnării lui Lițu, Victor fusese concediat și a trebuit să pleacă din Constanța. În 1940 am venit la București și Victor s-a angajat ca lăcătuș-mecanic la Malaza.

— În perioada concentrării, Filimon Sârbu a continuat să activeze ?
— De spus nu mi-a spus niciodată dar eu cred că da. Am înțeles faptul acesta chiar din scrisori.

Carei, 19 iulie 940.
Dragă frate, cumnată și scumpi nepoți,
În primul rînd vă fac cunoscut căci sunt bine sănătos și cu serviciul după cum știți, tot bine, ceea ce vă doresc și vouă.

Nu știu datorită cărui fapt nu am primit dela voi nici un rînd de atîta amar de vreme ? Nu-i vorbă căci nici eu nu v-am prea scris și asta nu din rea voință ci s-au precipitat evenimentele atît de rapide încît nu mi-au permis prea mult să mă ocup și de corespondența mea personală. Eu acum sunt pe cale de a face demersurile necesare către Ministerul de finanțe, cu care sunt foarte supărat căci nu prea vrea să-și mai aducă amînte și de mine, sîrmanul, nici nu știu cu cine are de a face. Voi ce mai faceți ? Ce mai fac copiii ? Nelu trebuie să meargă acum bine. Dar năzdrăvanul de Nicușor ? Vă rog să îmi scriți și mie căci de văzut (nem tudom micar) ne vom vedea.

Vă sîrut cu drag și aștept răspuns
Lițu.

Exp. Filimon Sârbu — furier.
Comenduirea-Pieșii.

— Povestea cu ministerul de finanțe este o glumă ?
— Glumă numai pe jumătate. Era un fel delicat de-a ne ruga să-i trimitem bani. O

ducea foarte greu. Dar nici nouă nu era prea ușor. Aveam doi copii și în lume era război.

— Asta este ultima scrisoare din armată ?
— Nu. Asta este ultima scrisoare dela Carei, pe urmă a fost mutat la Caracal. Dar nu mai putea. I se activase rana din spate și iar era în spital.

Caracal, 14 XI 940.
Dragă frate, cumnată și nepoți,
După un lung șir de zile că mai scriu cîteva rînduri ca să știți și de a mea soartă.

După cum v-am scris am fost internat în spital la Crisova de unde m-am înapoiat la Caracal. Regimentul meu se desființează așa că în scurt timp voi fi răgat la Sebeș, căci acolo au fost răsași mai toți camarazii. Posibil să mai stau însă aci vreo lună pînă la lichidarea definitivă.

V-aș ruga să-mi scriți și voi mai des, mă simt atît de singur aci și mă bucur foarte mult cînd primesc rîndurile voastre. Vă doresc multă sănătate și curaj.

Cu drag, al vostru frate și cumnat și unchi
Lițu.

Exp. Filimon Sârbu
Reg. 7 Grăniceri-Caracal.

— În ce an s-a eliberat din armată ?
— În 1941. A venit la noi la București. Era primăvară, în aprilie. Cum a venit m-a rugat să merg imediat cu el în oraș. Am mers pe Bulevardul Mărășești, pe lângă Serban-Vodă, m-a lăsat în fața bisericii Spiridon. „Te plimbi pe-aci, a zis, că nu întirzi mult”. Era seara pe la șapte. Trebuia să se întilnească cu „Moșu” asta era numele conspirativ.

— A rămas în București ?
— Nu. Cu toate că vorbisem să nu se mai ducă la Constanța fiindcă e urmărit și în București își pierde urma. Dar deși spusese că rămîne a plecat cu primul tren la Constanța, a doua zi dimineața. Ne-a scris mai tirziu că e foarte ocupat și că și-a luat servici de controlor pe autobuze. Peste două luni l-au arestat. Exact în ziua cînd s-a declarat războiul. L-au luat de pe plajă. Era la Pescărie, cu mai mulți.

PARCHETEL MILITAR AL CURȚII MARȚIALE AL COMANDAMENTULUI II TERITORIAL

Domnule General, Comandant al Comandamentului II teritorial,

Arem onoarea a vă ruga să binevoiți a aproba să trimitem Serviciului Cenzurii, pentru publicarea în ziare și pentru difuzarea prin radio a comunicatului prin care se aduce la cunoștința publicului condamnarea la moarte a comunistului Sârbu Filimon.

Procuror Instructor Militar
Locot. Colonel Magistrat
Caragea I. Cezar.

CONDAMNAT LA MOARTE DE CURTEA MARȚIALĂ

În ziua de 22 iunie 1941 ora 9 și 30 dimineața, condamnatul Sârbu Filimon a convocat pe condamnații Tanski Al., Giuglea Eugen, Duda N., și Dinică Gheorghe cărora le-a descris binefacerile regimului comunist și i-a îndemnat ca în cazul alarmelor aeriene din Constanța să facă acte ostensibile de luminare a creștinii, din uzina electrică, pentru ca bombardamentul inamic să fie posibil.

SEARA (Duminică, 6 iulie, 1941)

— Cine erau „condamnații” ?
— Muncitori, de la uzina electrică din oraș.
— Au fost închiși la Constanța ?
— Da. Dar pe urmă au fost aduși la București. I-au judecat la Curtea Marțială care era instalată în localul liceului „Gheorghe Lazăr”.
— Ați aflat din presă că este la București ?
— Am știut dinainte. A venit într-o seară un om foarte bătrîn care ne-a adus un pachet gol de „Nationale”. A zis că l-a găsit pe Jos, în Cișmigiu. Pe dos, era scrisoarea asta dela Lițu.

VICTOR SÂRBU STR. SAVU MARIN No. 52 TRAMVAIUL No. 14 LÂNGĂ PIAȚA PANTILIMON.

Dragă Victore,
Te rog foarte mult cum primești aceste rînduri vino imediat la mine la Curtea Marțială a Comand. II Terit. în localul Lic. Lazăr și caută să mă vezi. Dacă poți adu ceva mîncare și tutun.
Te rog f. mult vino cit mai curînd.
Cu drag,
Lițu.

— V-ați dus ?
— Da. Era unul de vreo 40 de ani, Filipescu, mai bun la inimă, mi-a înlesnit să intru. Am mers în fiecare seară după ora 8.

— Condamnarea la moarte se pronunțase deja ?
— Da.

— Ați aflat din presă ?
— Nu. Mi-a spus el.
— Cum v-a spus ?
— Mi-a spus : „Tuluțo, s-a terminat”.
— Îi era frică ?
— Nu-i era frică, era foarte senin.
— Dumneavoastră ce-ați făcut ?
— Eu am stat.
— Despre ce-ați vorbit în toate seriile acelea ?
— El vorbea. M-a rugat să nu-i spun mai-că-sii că e condamnat la moarte. Ea era la

TRAIAN IANCU

Tinerete comunistă

Timpul zămisli în tine mugur de lumină,
Tu i-ai fost izvor și floare și rod în grîndină...
Ardere i-ai fost și veghe, singerind prin ceață.

Și pe soare și pe lună, i-ai dat vremea
viață...

Ostenind prin gări rănite, pe străzi vineții,
Ai purtat la sin, cu grijă, cronici singerii,
Stele, să-i faci cer și zodie, jării, cum ai vrut,
Ca o lună, printre nouri, greu l-ai trecut...

Rău nu-ți pară, cînd amînte, uneori, fi-aduci.
Facerii, că i-ai fost magmă, cîntec la răsuciri.
Știu, că-n stringerea de mină, lacrimi
ai vărsat,
Ca s-aduci în inimi soare, vis adevărat...
cu ea l..

fară, la Buruene, lângă Deva. Să-l spun că e pe front și că se va căsători.

— Și-așa i-ați scris ?
— Da. Și ea ne-a răspuns, bucuroasă de nunta lui.

27* June 1941 — Buruene
Dragii mei,

Am primit scrisoarea ce i-ai trimis și ne-am bucurat văzînd că sunteți sănătoși cu toți și noi numa lereime e foarte bolnav. Te rog Victore dragă sem scrii de nunta lu Lițu ai fost la ia sau nu. Încolo Bucatele sunt bune. Pome nu sunt nimic decît struguri. Frune n-au mai fost de doi ani pentru nunta lui Lițu înima în mine s-a uscat, neavînd loc o pot-tesc sănătate și bucurii și sîruturi de la toți ai Noștri și dela M. Floria și Toader, aștept Răs. nerăbdare.

Mama.

— Cînd a aflat că a murit ?
— După ce a scris în ziare. Pe urmă n-a mai trăit mult.

Buruene — 1 June 1942

Dragii Mami,

Victore dragă te rog sem scri de ce mai uitat de nu mai scriți nimic și eu n-am odîhnă ziua și noaptea că ce fi sa întimplat, acum vine anul de cînd am perdut pe Lițu, Dzeu sel odîhneasă. Cu sănătatea o ducem ca timpu aci bine aci rău, scrieți dragă mai des că în vara asta voi să fac pace cu voi capoi se

Stela Sârbu, soția fratelui lui Filimon Sârbu

aprope timpu să plec la scumpu meu Lițu. Vă sîrut cu dor și vă potesc voie bună.

Mama.

— Știați ziua în care urmează să fie executat ?
— Nu știam.

— El știa ?
— Nu știa. Știa că o să fie mutat la Jilava. Ne-a scris o carte poștală aproape la fel cu bilețul de pe pachetul de „Nationale”, în care adăoga și faptul acesta. „Este posibil să fim depuși la Jilava”. Simbătă seara l-am întilnit pe acel Filipescu care mi-a spus că dacă vin pînă la ora 10 îl mai găsesc încă acolo pe Lițu, dacă nu, îl duc cu duba la Jilava. Am mers cu Victor și cu copiii. Ne-a sîrutat pe toți. Am stat puțin. Am ieșit afară. Am văzut cînd îl urca în dubă.

— Soțul dumneavoastră ce-a spus ?
— Victor n-a spus nimic. A murit peste doi ani. Era bolnav de inimă și moartea lui Lițu l-a ucis. Dar Lițu știa c-o să moară. Mi-a și spus.
— Ce v-a spus ?
— Că o să moară de inimă rea. Și eu să încep să muncesc. Să nu mă fac de rușine.
— Dar de unde știa c-o să moară ?
— Știa. El doi se iubeau foarte tare.

Jilava, 14 VIII 1941

Dragă frate,

Te rog cum primești aceste rînduri vino pînă la Jilava căci e posibil să plec cit de curînd de aci. Adu-mi dacă poți o pătură și o periniță și dacă fi-a trimes mama hainele adu-le.

Totodată și ceva de mîncare.
Vă sîrută cu drag,
al vostru Lițu.

— Asta e ultima scrisoare ?
— Da.
— Chiar trebuia să plece ?
— Nu.
— De ce avea nevoie de periniță ?
— Avea nevoie de periniță pentru că era un copil. Perinița era de-acasă.
— Și i-ați trimis-o ?
— Nu. Apucasem să plec foarte de dimineața la Jilava și scrisoarea asta a venit acasă în lipsa mea. Jilava era foarte departe și trebuia să ajungi devreme, să te înscri pentru vorbitor.

— A fost ultima oară cînd l-ați văzut ?
— Da. M-am mai dus încă o dată dar fusese executat.

— De ce v-ați mai dus ?
— M-am dus să-l duc plăcintă cu vișine și pui fript. Nu știam că l-au împușcat. „Cînd faci tu o plăcintă cu vișine și pui fript ?” I-am făcut și i-am dus dimineața dimineața dar pe el îl executaseră simbătă seara.

— Cum ați aflat ?
— Am presimțit. Nu m-a chemat nimeni la vorbitor. Am așteptat toată dimineața. Pe urmă a venit un locotenent colonel Marinescu și mi-a spus

— Ce v-a spus ?
— Că a fost împușcat la ora 5.
— L-ați întrebat cum a murit ?
— Nu l-am întrebat.
— V-a spus el ?
— Da. „A murit strigînd trăiască !” mi-a spus.
— Ați plîns ?
— N-am plîns. M-am gîndit cum îl duceam la Constanța, la doctor, cînd îi intra pîlîtură de stîng în ochi. Cînd mergeam la doctor își ținea ochii închiși. Cînd ne întorceam înapoi și-i ținea iar deschîși. La asta m-am gîndit.

Baricadă

la închisoarea de minori

Odată apelul respins, sentința rămăsese definitivă. Să fi trecut aproape un an de când finea judecată. De acum încolo urma să fie executată pedeapsa. Treizeci și unu fuseseră în proces. Opt fete și douăzeci și trei de băieți. Unii mai tineri, alții mai în vârstă. Toți condamnați ca infractori la legea „liniștii publice”. Fiecare, după ceea ce se afla în dosar și după dârzenia de luptător. Unii la trei ani închisoare, alții la doi, alții la unu. Nimeni nu fusese achitat. Așa dăduse ordin stăpînirea. În proces, între membrii Uniunii Tineretului Comunist și doi minori; unu de 17, celălalt de 16 ani. În seara aceea trebuiau să se despărță. Grea despărțire. De aproape un an conviețuiseră împreună. Împreună, încercaseră să stîrpească ploșnițele cuibărite în crăpăturile zidurilor de cetate ale Văcăreștilor, împreună împărțiseră bucățile de pline sau de brînză pe care o primeau de acasă.

De aproape un an dormeau cu toți înșuruiți pe rogojinile de pe paturile comune. Își cunoșteau calitățile și defectele. Își aveau porecele și își împărțeau cunoștințele și amintirile. Știau pînă și poveștile ocazionale. Știau nedreptatea făcută lui Tata Moșu, tîlhăria lui Bradabura, spargerile lui Brodman ca și „afacerile” lui Atajchi.

Sentința rămînd definitivă, în seara aceea însă trebuiau să se despărță. Fetele urmau să plece la închisoarea de femei din Mîlea, tinerii la Doftana și cei doi băieți la închisoarea de minori din Cluj. Era în martie

Șapte zile într-un vagon de vite zăbreliț

Au plecat primii. Așa erau orînduite cursele. Prietenii s-au sărutat. Tovarășii s-au îmbrățișat. Fetele, înclate în țarcul lor, din depărțare le-au făcut semn cu batista. Directorul închisorii Văcărești i-a privit prin monoclu, un șef gardian i-a numărat ca pe dobitoace și au plecat îngrijorați de necunoscutul din față.

Mamele, grijuliile lor mame, li așteptau în poartă. Le-au azvîrlit câte un ban, ca să aibe ceva la ei. De îmbrățișat n-au putut să-i îmbrățișeze nedîndu-li-se voie să se apropie. Cu tristețea despărțirii în suflet, sub ochii umezi ai mamelor așa au plecat spre altă pușcărie.

Drumul de la închisoarea Văcărești la Atelezele Grivița de unde urma să ia trenul i-au făcut pe jos, cu bocceala în spinare, străjuți de gardienii închisorii. În boccea o pline, o bucată de salam, și cîteva rufe de schimb.

La triaj, păziții de sentinele, au așteptat între linii. Din depărțare, lucrătorii de la calea ferată li priveau înțelegători. Unul a îndrăznit să se apropie și să întrebe:

— Vre-un comunist?
— Da, i-a răspuns unul din cei doi tineri, un pat de armă prăvălindu-l la pămînt. Gardienii au izgonit eferistiții. Ei însă, așa îmbrățișați, au continuat să-i privească. Într-un tîrziu au fost luați în primire. Din nou le-au fost controlate boccelele, din nou au fost numărați ca vitele și apoi băgați în interiorul zăbreliț al unui vagon temniță.

A doua zi dimineața au fost remorcați la un personal care într-un tîrziu s-a pus în mișcare, astfel părăsind Bucureștiul. În vagon încă vreo treizeci de pușcăriași care schimbau închisoarea. Unii spre Aiud, alții spre Careii Mari, alții... Dumnezeu știe unde. Unii condamnați la muncă zilnică pe viață, alții cu pedepse grele mergeau odată cu ei spre pușcăriile unde aveau să-și ispășească osînda.

S-a făcut seară, apoi dimineață și trenul continua, cînd să stea, cînd să meargă. Au așpit. Deșteptîndu-se, unuia îi lipsea cămașa din bocceala de sub cap. Plecați de atîta vreme se știau, toți cunoscînd pentru ce erau condamnați cei doi băieți și unde urmau să coboară.

— Cine mi-a furat cămașa?
Auzindu-l, un condamnat la muncă zilnică pe viață, un „viteaș” cu lanțuri de mîini și de picioare, cu haine și tichie vîrgate, cu zeci de ani de pușcărie în spinare s-a propit într-o rîmă și a întrebat:
— Ți-a furat o cămașă, tovarășe?
— Da.

Mîșcîndu-se, au zîngănit lanțurile cu care li erau ferecate și mîinile și picioarele. S-a sculat și a privit în jur. Sfredelindu-l pe unul de pe dîșumea i-a spus:

— Dă-i cămașa, gîinaru! De la comuniști să nu furi. Ei stau în pușcărie și pentru tine.

În vagon s-a făcut liniște, o liniște de mormînt.
— Dă-i cămașa! Dă-i cămașa că te omor. Te contopesc, auzi? Ce-o să-mi dea mai mult decît muncă zilnică pe viață? Dă-i cămașa, că te contopesc.

Hoțul n-a zis nimic. Viteașul li ceru tîmărul să se întoarcă cu spatele și cămașa s-a lîvit lingă boccea. Și s-a făcut seară. Și s-a făcut dimineață. Și au trecut prin Arad, Oradea, Zalău, sînd cite o zi prin cite o gară singuratică. Astfel, într-un tîrziu, după o săptămîină de drum, au fost dați jos la Cluj.

În toiu nopții au ajuns la temnița cu tineri de tot felul

Cînd au coborît din tren ploaia. Era noaptea. Asfaltul stălucea în bătaia lunii. Trei gardieni i-au luat în primire, le-au controlat din nou boccelele și străjuți au plecat spre închisoare. În liniștea adîncă se auzeau doar bocăniturile bocancilor pe caldarîmul de piatră. Într-un tîrziu unul dintre paznici a întrebat:

— Cîți ani ai, tu asta?
— Șaisprezece.
— Și tu?
— Șeptesprezece.
— Pentru ce sunteți condamnați? Furt?
— Comuniști.
Gardienii n-au mai spus nimic. Cum li chema știau de cînd li luaseră în primire. Așa făcînd, în toiu nopții au ajuns la închisoare.

pe care i-au cunoscut în aceeași noapte. Erau nouăsprezece. Cu ei doi, noii sosiți, douăzeci și unu.

leșeau cu toți la munca cîmpului

A doua zi au căpătat cite o săpă. Cu ea pe umăr au plecat la parcela unde lucrau comuniștii. Li păzeau patru gardieni înarmați. Aveau în spate cite o armă și la cîngătoare cite un revolver. Lumea de pe stradă li compătinea:

— Bieții băieți! Cine știe ce au făcut. Au săpat toată ziua. La prînz au primit o ciorbă, lături nu aliceva. Seara s-au reforsat la închisoare. După cîteva zile s-au împrietinit. Atunci au început a vorbi:
— E rușine! Asasini ca Dinescu, toată ziua stau de tafas și noi, deținuții politici săpăm

lestabilite sarcinile fiecăruia și nu s-au mai culcat în noaptea aceea, hotărîtoare.

La ora cinci a sunat deșteptarea. După o oră ar fi trebuit să fie la cîmp. O dispoziție și toate paturile au fost luate de la locurile lor și stivă proprite în ușa, zecile de paturi din interior înțepînd ușa masivă de stejar. La vremea sorocită, gardianul de serviciu a descuiat lacătele, a tras zăvoarele, dar ei, cei douăzeci și unu de tineri au rămas înăuntrul. El s-a propit de cîteva ori să deschidă ușa, dar i-a fost peste puțină. Atunci s-a uitat pe ferestruică:

— Vă faceți de cap, comuniștilor.
Într-o clipă a fost dată alarma. Peste puțin pușcăriia toată era în picioare. Șeful gardian a pus țeava revolverului între gratiile ferestruicii amenințînd că frage. A urmat o liniște grea, o liniște de mormînt. Afară paznicii zîngănînd puștile și revolverele, alergau care încotro. Înăuntru cei douăzeci și unu de tineri comuniști, în așteptare. Degrabă a venit directorul.

— Ce vreți neisprăviților? Vi s-a urit cu binele.
— Să nu ne mai scoateți la muncă.
— Vreți să stați de pomână?
— Nu! Aveți un strung în pod și în curte un banc de tîmplărie. Dați-ni-le nouă să ne facem un atelier.
— Ce v-a venit nătărăilor?
— Nu nătărăi. Deținuții politici.
— Dar de ce vorbești numai d-ta? Ceilalți n-au gură.
I-au răspuns întemnițații în cor: E delegatul nostru.

S-a mai burzului directorul ce s-a mai burzului după care le-a întors spatele și a plecat. Au aflat după o oră de la o iscoadă că lăsîndu-i baricadați, vor prin înfometare să-i facă să renunțe la revendicări. Prin unghere însă aveau dosite o mulțime de pîini și apă.

Zi grea, îngrozitor de lungă ziua aceea

Era în primăvara anului 1934. În celula parcă săpată în piatră, în așteptare se aflau douăzeci și unu de tineri întemnițați, toți membri ai Uniunii Tineretului Comunist. Paturile transformate în baricadă înțepneau ușa masivă de stejar. În dosul ei, pe coridorul comun tuturor celulelor se auziau paznicii cu puștile la spînare, cu revolverele în șold, cu gloanțe în cartușiere. Era în dimineața unei însorite zile de primăvară, cînd deodată cu răbufniri, s-au pornit, să disloce ușa. O clipă de panică. Pentru a prinde curaj clișiva au dat să intoneze Internaționala. Au fost însă opriți:

— Să nu o ia drept o provocare. Să păstrăm însă un minut de reculegere pentru martirii clasei muncitoare.
Atunci o liniște deplină s-a așternut în celulă, o liniște îngrozitoare ce nu se mai sfîrșea. Și a trecut ziua. Și s-a făcut seară. Și în noaptea aceea cu paturile proprite în ușa masivă de stejar, toți douăzeci și unu de tineri comuniști veghind s-au culcat pe dîșumea.

Lupta însă abia începuse

A doua zi, directorul în inspecție, a trecut prin fața ferestruice, fără a-l băga în seamă. Mirați, gardienii se uitau și ei printre gratii, fără a spune nimic. Așa i-a apucat a doua seară. Din nou s-au întins pe dîșumea și au așpit privind la paturile. A treia zi, iar a trecut directorul prin fața ferestrei zăbrelițe și într-o doară a întrebat:

— Și ce vreți, mă?
— Să ne dați voie ca într-o zi de tîrg unul dintre noi să se ducă cu obiectele făcute de noi la piață să le vindă și cu banii căpătați să cumpere lemn pentru prelucrat, mîncare și cărți.
— Și altceva ce mai vreți?
— Să ne dați alimentele ce ni se cuvin să ne gătim noi singuri.
— Și altceva ce mai vreți?
— Să nu ni se stingă lumina electrică de vreme. Noi sîntem deținuți politici și vrem să citim reviste și ziare.
Directorul s-a uitat la ei și a plecat fără a spune un cuvînt. Ei începuseră a se obișnui cu paturile în ușa și cu dormitul pe dîșumea. Plîne mai aveau. Apă pe ascuns le da cite un deținut. Începuseră a se obișnui cînd directorul s-a arătat din nou. S-a uitat la ei și pentru prima oară le-a dat bună ziua, spre a le spune într-un tîrziu:

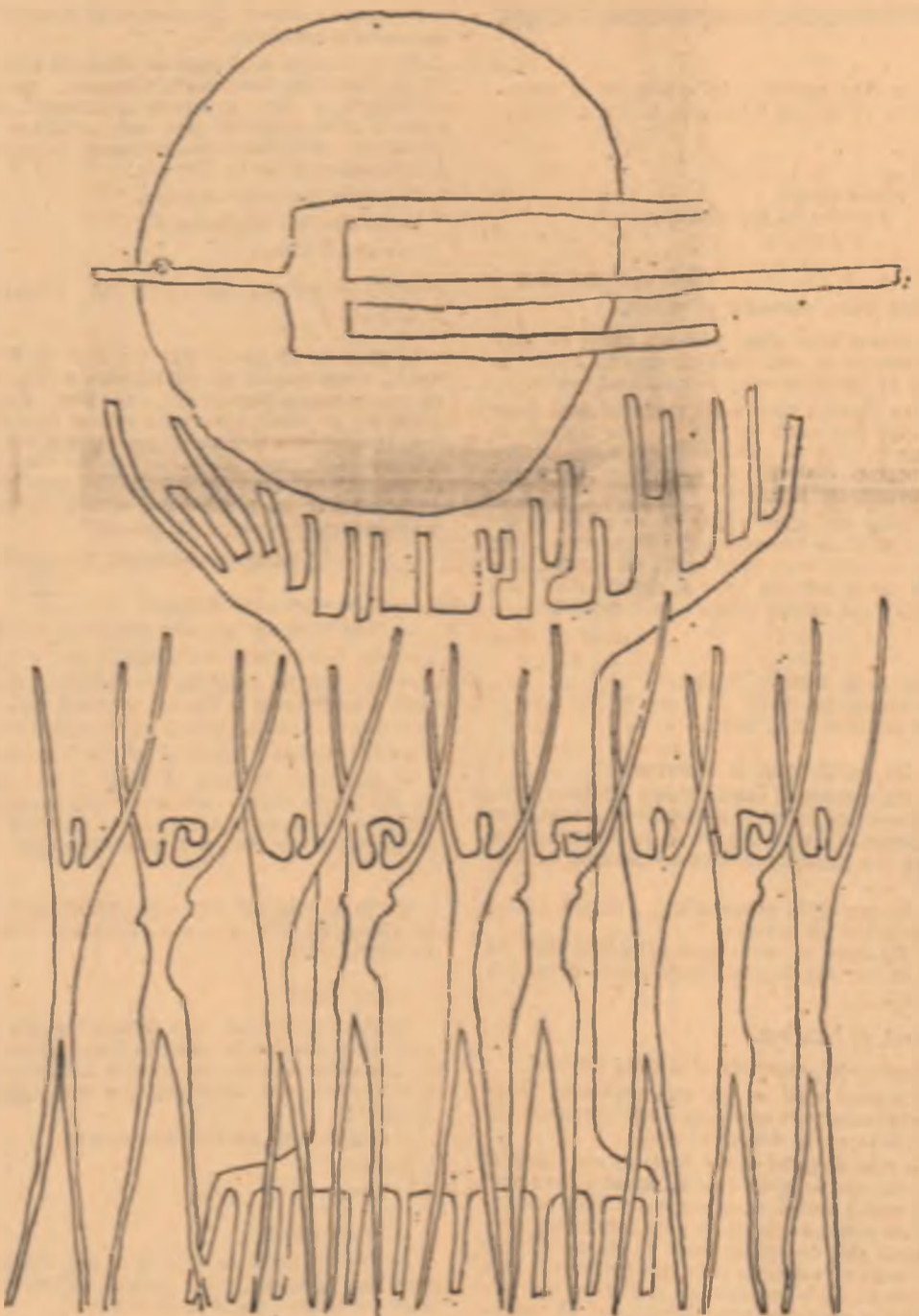
— Nu este frumos ce ați făcut, dar eu sînt om cumsecade. Vă dau ce ați cerut, în afară de ziare. Cumpărați și voi revista Albina și o să mai văd eu.

Ei i-au cerut cuvîntul de onoare de om în vîrstă, după care tinerii întemnițați au pus paturile la locul lor.
Eliberată ușa, cei douăzeci și unu de U.T.C.-iști au fost luați în pumni, au fost despărțiți, au fost băgați în carceri întunecoase. Așa s-a pornit lupta pentru cucerirea regimului politic la închisoarea de minori din Cluj, luptă ce abia începuse.

Reportaj de Mihai Popescu

inchiisoarea de minori. Sculat din somn un șef gardian, i-a luat în primire, i-a percheziționat pentru a nu știu cîta oară, i-a băgat într-o celulă și i-a zăvorcît. Pe dîșumea goală au stat tot restul nopții vorbind despre ei, despre toți și despre toate.

la grădina de zarzavat. Unde e demnitatea noastră de oameni, demnitatea noastră de revoluționari.
— Ce să facem tovarășe?
— Să luptăm pentru regim politic.
— Cum?

Desen de VIGH ISTVAN

A doua zi au fost scoși la raport. Directorul le-a vorbit aspru, le-a spus că dacă vor fi la locul lor cu ei vor trăi bine, că nimeni n-are voie să stea de pomână, că trebuie să muncească împreună cu ceilalți comuniști la munca cîmpului.

Așa au aflat că nu erau singurii deținuți politici. Spre a li se face forme de încarcerare, în ziua aceea n-au fost duși la muncă. Preotul închisorii a vrut să-i convingă de păcătoșenia comunismului. I-au cunoscut pe cei trei asasini ai deputatului Eusebiu Popovici și pe alți deținuți ai temniței, care nu erau scoși la muncă din cauza rangului lor social luat în seamă și acolo.

Într-un tîrziu, rămași singuri, s-au întrebat ce au de făcut. Și amintîndu-se de cele învățate în colectivul comunist de la Văcărești, de poveștile permise au început a se constătui:

— Noi nu trebuie să mergem la munca cîmpului. Noi trebuie să luptăm pentru regim politic în închisoare.
— Așa este, dar numai noi doi nu putem face nimica. Trebuie să leșim la munca cîmpului, să luăm contact cu ceilalți tovarășii și împreună cu ei să începem lupta pentru regim politic.
— Și dacă ei n-o să vrea?
— Noi trebuie să-i convingem spre a trece la luptă.

Așa au vorbit pînă cînd și unul și altul știau ce au de făcut.
Seara au fost băgați în celula comuniștilor

Unul dintre gardieni apropiindu-se de ei s-au pornit a săpa de zor.
— No, că mai lăsați vorba. Nu de aceea ați venit aci. De tăifăsuți ați avut timp cînd ați fost la mamele voastre. Acum finitu-s-a.

Nu i-au răspuns nimic. Cînd s-a depărțat însă au continuat să-și vorbească unul altora despre ce ar trebui să facă. Și după o trecere de vreme, gardienii au început a primi cite un răspuns mai tăios. Leșeau în grup la raport spre a revendica o mîncare mai bună, din ce în ce solidaritatea crescînd în rîndurile celor douăzeci și unu de tineri întemnițați.

Zilele se scurgeau unele după altele, noaptea în grupuri discutau pentru ca într-un sfîrșit să hotărască ceea ce aveau de făcut.

S-a intimplat într-o bună zi

Era într-o zi de primăvară, cînd au făcut o ultimă încercare a unității: Toți douăzeci și unu au ieșit la raport. Toți au cerut îmbunătățirea mîncării, și ca întotdeauna, directorul le-a promis. Ciorbă a continuat însă să rămîna aceeași.

Atunci ultimele amănunte au fost puse la punct. Fiecare știa ce are de făcut. A fost ales un comitet de conducere a luptei. A fost stabilită delegația care va trata cu directorul. S-a întocmit memoriul cu revendicări. Au

NICOLAE TĂUTU

Tinerii pe front

Păsările

Păsările zburau pe front după cuvinte, în flăcări se schimba prin șanșuri orice floare, numai păsările ciuguleau înaintea grăunțe mari de vise din holde de minsoare.

Și arși lopătau prin nevăzute ape, o străbezie boare pe inimă ne-apsădă, cînd dormea tăcerea cu stelele sub ploaie pe ochii înghețați ningeau păsări de-acasă.

Tinerii

Statuile se strecurau spre seară în rîndurile noastre prinse-n foc, și singurele pentru a doua oară își căuta în cronică un loc.

De lingă flacăra neîntrerupt înima frunză-n Tara Nimănuș s-a ridicat din linia de luptă și-a început să bată în statuile...

Arborii

Prietenii, eu aș trece în Ordinul de Zi și stîncile și pomii ce-au rezistat ca noi atîtor vechi atacuri... Pe trunchiul ars aș scri: „S-a prăbușit în lupte alături de eroi”

Desigur, un alt arbor o să răsard iar, cînd pacea o să cînte în ramurile-i vii, și-n fiecare toamnă din singele amar în frunze o să crească medaliile aurii.

O să mă-ntorc atuncea la ciotul vechi și ars, ce ieri mi-a fost un frate sub gloanțe fără șir, și am să torn asupra-i o gură de mină așa cum face bătrînii la noi în cimitir!

Recviem

Tu, preot de front, cu-oăjdii strînse-n cataramă, nu te ruga pentru trupurile noastre-înghețate, din școală am intrat tîmizi în cazarmă, nu am avut timp de păcate.

Mai purtam în mîini o minge sau o carte cînd ne-au chemat bărbați pe virfuri de cetate cu buze împietrite, de nimeni sărutate.

Și din adolescență noi am intrat în moarte și din împietrite, de nimeni sărutate.

Nu sfinți, tu, locul acesai gropi comune, ni-s fără de prîhnă acesarele statui alinate-n bulgări, și clopot să nu sune, noi n-am rîvnit vreo dată la unul nimănuș.

Zăpada, unic doilu, ne plîngă tineretea și fetele pe care prin ani le-am fi tîbut: noi am cîntat doar viața, deci alungați tristețea, Zabranicul uitării și ochiul lui cernit.

Noi ne-am unit în humă cu magma ei fierbîndă, femur lingă femur și craniu lingă craniu, iar peste mii de ani din vechile mormînta vești scoate din străfunduri incandescent uraniu.

PASSIONARIA STOICESCU

Apa

Cu brîzări de cercuri Pe gleznele ei lichide, Înjură oglinzi și-ți primește chipul De dragul de-a fi omenească, Pămîntule, Și știe să moară, și știe să nască Zbucnind pămîntas din adîncuri. Sfîrșimă și-naltă, Dansoasă și cîntă Spîlînd rufește tale, De-a lungul istoriei, Pămîntule, Fîindcă iubeste, Cînd vine mîdie, Cînd vine șireată Să-ți mîngie trupul stufoș și sălbatoc. Și tot ea se tulbură toată!

Buna mea soră, Venera

Zadarnic te-am sorocvit C-o ramură din pomul oprit Buna mea soră, Venera, Tot ursind în primăvara caldă Rău cu rău să nască braț și pămînt. Blestemat fie sarpele, Pentru Părăbătrînețele tale! Măruț și-ars mîinile din umeri Și fi-a-nngemînat rînduț pe sin Și în pîntul coapselor păgîn Cine poate-acum să-ți mai ajute, Umerii cîntîți plîngînd din tors? Drumul izgonirii-i fără-ntors. Buna mea soră Venera.

Numai iubirile

Gustul vremii iarba-nfioră Numai iubirile nu știu să moară. Albă mireasmă, ploaia saltimilor, Jocul de-a chinul în stînga stîrilor. Poate cocorii vaier și tîngă. Numai iubirile-ni nu știu să plîngă, Singurătatea, semnul urtului, Jocul de-a dorul, ruflea șîrului. Poate fărîna ascunsă și-avard Numai iubirile nu știu să ceară. Strănuț de simplu, smulț ce-și doaresc, Singure focul din foc și-i sporesc. Crede-mă! Iată, soarele orb e! Numai iubirile-ni ară peste vorbe!

Cibele

Driadă cu mîinile plînse în spice Merg prin lan ca să mi se zărească Doar jumătate de trup — Griul îndrăgostit sî unduiancă Pentru nevăzutele oapse. Mersul acela de galben, de copț, Ale mele ciocirîile șoptind fără tîmă, Foculul pîin din spicele orele — Aici, m-am ales macii zăvoa te pămîntule, Mă cheamă Cibele!

În prima călătorie n-am avut curajul să mă urc până în inima piramidei lui Keops. Cum era ultimul prilej și n-am vrut să-l pierd. Dacă n-am avut curajul la 49 de ani, n-ar fi trebuit să-l am nici la 60. Dar era ultimul prilej și ultimul curaj poate.

Nu-i ușor de loc să urci sute de scări, aproape pe brânci de multe ori, pe scări de lemn pe care mai mult le bănuie decât le vezi la lumina torțelor și luminărilor care se mai și sting din cauza curentului de multe ori. Coborirea este și mai grea. Cobori de-a-ndaratele. Ceva irezistibil m-a îndemnat să îndrăznesc. Trebuia să văd mormintul lui Keops. Să văd locul de veci al unui faraon care și-a construit cel mai vestit mormint din toate timpurile. Am văzut ceva mai mult decât îmi închipuisem. Piramida n-are nimic măreț pe dinăuntru. Coridoare, ferde, încăperi, tuneluri, adevărate catacombe, un labirint pentru a rătați pe căutătorii de comori regale... Numai exteriorul îi dă valoare arhitecturală. Încadrarea în decorul pustiuului de nisip îi dă valoare, geometria și dimensiunile sale. Așezarea, șlefuirea și păsuirea uniașor blocuri de piatră, cizănd fiecare câte douăzeci tone, sint ați de perfect lucrare rînduite, încit pare un munte, un întreg. Un colos ridicat de om pentru slava faraonului.

Oamenii vor privi piramidele multe secole și milenii de aici înainte și se vor întreba mereu ce ce mijloace tehnice s-au folosit la construirea acestor monumente. Chiar din primele clipe îți dai seama de acest fapt. Priveliștea este încântătoare și din balcon hotelului. Te farmecă Nilul, verdeața luxuriantă de pe malurile sale, te încintă ambarcațiunile de tot felul care urcă spre Assuan sau coboară spre Cairo și Alexandria. Te încintă munții din partea de apus a fluviului, galbenul pustiuului și contrastele dintre ingusta cîmpie și desert.

Orașul are înfățișarea tuturor localităților orientale: străzi înguste și întortocheate, case cu acoperișurile plate, mulți vânzători ambulani, mărfuri expuse în fața magazinelor și pe străzi, măgărușii și catirii, mahomedanii cu neplăsitele lor turbane albe înfășurate în jurul capului. De după fiecare colț, din fiecare gang sau tufiș, își scoate câte un individ, ca o umbră a nopții, care își arată, ca pe o comoară, o bucată de ceramică, o piatră veche cu o inscripție veche, o statueta de pămînt ars, un obiect de argint sau fier, încercînd să te convingă de valoarea lucrurilor pe care îți le oferă spre cumpărare la prețuri foarte mari. Acești „negustori” au învățat pe de rost dinastile, numele celor mai renumiți faraoni și regine, au unele cunoștințe despre temple și zei, despre piramidele de la Gizeh și mormintele din Valea regilor, dar nu pot înșela decât pe turiștii naivi. S-ar putea ca unele lucruri pe care le vezi să fie sustrate din temple sau morminte, așa cum îți dau a înțelegere, dar pot fi, și e sigur, fabricate de indivizi care se ocupă cu specularea și înșelarea vizitatorului străin. Acești indivizi vor să convingă vizitatorul străin că inscripția de pe bucată de piatră sau ceramică este din vremea lui Osiris și Amon... În ori ce caz, dacă nu reușesc să vîndă „inscripții sacre” sau bucată de mozaic, reușesc până la urmă să te convingă să cumperi un scarabeu de pămînt ars, semnul fericirii și longevității vieții în timpul faraonilor. Păcat că există astfel de indivizi. Am văzut și alții de negustori. Am intrat în câteva magazine. Negustorii sînt amabili, curtenitori, respectoși. Bineînțeles că știu și ei să-și expună valoarea mărfurilor lor, dar în alt mod, la altă scară... Ei nu au nimic de ascuns, nu vînd nimic ilegal, pe sub mină... Vînd și ei scarabeii și statuete de faraoni și regine, dar le vînd în prăvăliile lor, ceea ce e la tot altceva... Îți cer și ei prețuri pipărate, dar pînă la urmă se mulțumesc și cu un sfert din cât au cerut. Ei te pot face cu mîna pe inimă în micile și întunecatele lor maghernițe și chiar dacă nu cumperi nimic, nu le este cu supărare. Sînt bucurosi și fericiti că le intri în magazine și te interesează marfa lor. Ei sînt fericiti cînd clientul care le-a intrat în magazin, deși nu cumpără nimic, le spune că se va întoarce a doua zi. Cuvîntul bukra are ceva magic în el. În limba arabă înseamnă mîine. Spun și eu cînd ies din unul din magazine :

— Bukra, bukra...
Negustorul zîmbeste, știe că nu mă voi mai întoarce a doua zi în magazinul său, dar crede și este convins că a doua zi vor veni și mai mulți vizitatori și unii tot vor cumpăra ceva din micile lor magazine. Mulți, foarte mulți vor privi numai, dar bucuria și fericirea negustorului este de a vorbi cu străinii veniți din toate colțurile lumii. Această categorie de ne-

După unele legende și legende, sfînxul din Gizeh l-ar reprezenta pe Mentu-Ra și că ar fi una și aceeași persoană cu Amon. S-au făcut supoziții că la Gizeh, chiar pe locul unde se află sfînxul, este și mormintul regelui.

Aici, la Theba, și-au avut palatul Osiris și Isis, soția sa. Isis, femeie înțeleaptă și inteligentă, întocmai ca Nefertiti, soția lui Ramses II, a știut să dea strălucire tronului faraonilor. Legenda ne spune că ea este aceea care a descoperit binefacerile agriculturii, culturii grîului, orzului, viței de vie și orezului. Aceste plante creșteau în stare de sălbaticie, cum cresc bălărele, buruienile. Isis stăruie pe lângă faraon, și reu-

DUMITRU CORBEA

valea vieții

— Note din Egipt —

șeste să-l convingă, că descoperirile sale sînt o binefacere pentru Egipt și pentru omenire. Regele este cîștigat de partea sa și în felul acesta iau naștere primele încercări ale irigațiilor primitive și primele forme geometrice ale ogorelor. Se naște geometria și mai tîrziu teoriile formelor geometrice. Arheologia a descoperit că tot pe atunci s-a înfrînat și mineralul, extragerea aramelii și aurului din munți. Probabil că mineralul s-a datorat și străpungerii munților în vederea construirii mormintelor regale și nobilimii.

Iată pe pereții unui templu zugrăvită o expediție. Poate că-i expediția unui Tutmes, dar poate să fie și expediția altui faraon, căci pe aceea vreme nu erau numai urzupatori de tronuri...

Se spune că chiar însuși Osiris ar fi pornit asemenea expediție. El nu voia să cucerească teritoriile și țări vecine, ci numai să ducă civilizația și descoperirile Egiptului la popoarele barbare... Diodor, istoricul grec din Sicilia, ne spune că Osiris ar fi ajuns și în Europa, pînă la sud de Istru.

Isis a rămas să conducă treburile statului. Thiphon, fratele lui Osiris, care pîndea tronul, pune mina pe putere. Îl prinde pe rege, la întoarcerea din expediție, îl pironeste mai întîi într-un sicriu, apoi îl duce într-un loc tălănit și îl ucide. Îl taie și împarte fiecărui conspirator câte o bucată din trupul regelui detronat pentru a fi sigur că nu va fi trădat, făcîndu-i părtași, astfel, pe toți la crimă.

Isis, cu ajutorul fiului său, Horus, ridică armele împotriva urzupatorului, învinge și se proclamă regină. Din porunca ei, dată preoților, s-a introdus cultul lui Osiris. Soțul ei a fost ridicat la rangul de zeu. Preoții slujeau lui Osiris. Lui i se închinau. Chipul regelui, turnat în ceară, era pus în toate templele și altarele.

Diodor poate fi crezut. El cunoștea Theba, cunoștea picturile din templul reginei Hatsepsut din Der-el-Bahari. A văzut expediția acestei regine de pe pereții acestui templu. Bărcele sînt încărcate cu mărfuri. Nu era o expediție războinică. Era o expediție comercială, politică, economică, asemănătoare cu expediția lui Osiris la Istru. Numai că expediția reginei Hatsepsut s-a făcut în țările de la Marea Roșie.

Este interesant de amintit că pe vremea reginei Hatsepsut, Marea Roșie era legată de Marea Mediterană tot printr-un canal al istmului de Suez. De acest fapt a ținut seama și inginerul francez Ferdinand de Lesseps, cînd a construit noul canal în a doua jumătate a secolului 19.

Templul reginei Hatsepsut de la Der-el-Bahari este considerat una din cele mai frumoase ruine, dacă ne putem exprima în felul acesta, din toate vremurile. Poate că numai ruinele de pe Acropole o egalează. Sînt ruine și ruine. Ruinele unei oraș distrus de război sînt dezolante; ruinele Pompeiului sînt revelatoare, iar ruinele unui templu antic, ca cele din Grecia și Egipt, din China sau India, pe lângă revelația

Valea Nilului s-a transformat într-un șantier uriaș, atît în construcția de case, cît și în construcția de amenajări și transformare a agriculturii: construcții de irigație, desecare a mlaștinilor, transformarea unei părți din deșert în teren fertil, roditor.

În trecut îndepărtat se ridicau temple și piramide pentru gloria și nemurirea faraonilor. Azi se construiesc sate și orașe, fabrici și diguri, drumuri asfaltate.

Țăranul egiptean nu se mai teme de prăpădul apelor Nilului. Prăpădul începea, calendaristic, la sfîrșitul lunii septembrie. Cînd revărsările erau bogate, cînd Nilul își dubla debitul din anii secetoși, apele acopereau sate, plantații. Mulți țărani își căutau scăparea în copaci sau pe acoperișurile caselor. Mureau recoltele, livezile, viile. Urma foametea. Țăranii cunoșteau două feluri de infometări: prin apă prea multă, prin inundații catastrofale, și prin lipsa de apă, prin secetă, cînd revărsările erau aproape inexistente, iar Nilul își reducea la jumătate debitul său mijlociu. Această vale a vieții se transforma de multe ori în vale a morții, vale a suferințelor și durerilor cumplite.

Cel mai primejdit, supus tuturor capriciilor și fluctuațiilor apelor Nilului, era satul, mai ales satul din Egiptul de jos, satul din Delta. Oamenii din aceste sate nu mai sînt înfricoșați și îngrijoraji de revărsarea sfîntului lor fluviu...

Am petrecut o zi printre țărani unul sat din districtul Calioptia, la vreo 50—60 kilometri depărtare de Cairo. Am vizitat școala, am stat de vorbă cu profesorii și elevii. Am vizitat satul și am intrat în multe case. Am cunoscut ospitalitatea țăranelor. Se supără dacă nu bei cel puțin o înghitură de lapte de capră sau bivoliță. Te înțîmpină cu vasul plin cu lapte, o dată cu urarea de bun venit în casa și ograda lui.

Țăranii vorbesc cu însuflețire de reforma agrară. Vorbesc cu mîndrie de fedanii lor de pămînt pe care i-au primit de la stat.

Un țăran nu are prea mulți fedani de pămînt. Unii chiar mai puțin de un fedan, adică mai puțin de jumătate de hectar. Dar își arată și își vorbește de recolta de orez, își arată zarzavaturile, porocaiii și bananii de lângă casă. Trei recolte pe an de orez este un record în agricultură. În cazul acesta fedanul de pămînt își mărește dimensiunile. Venituri bune aduc și zarzavaturile, care au căutare în toate lunile anului în orașele din apropiere. Și apa îi stă la dispoziție. Irigația nu se mai face manual sau cu mijloace primitive. Irigația se face cu ajutorul electricității primite de la Assuan, de la marea hidrocentrală. De la Assuan le vine și apa și curentul electric.

Pe canalele dintre plantații circula apa ca șingele prin organismul unui trup viu. Apa este viața din toate localitățile din Valea și Delta Nilului. Omul supraveghează numai ca apa să se împrăștie acolo unde trebuie și cît trebuie.

Prin diversificarea recoltelor, țăranul are venituri frumoase. Cu o mică parte din prețul recoltelor sale își cumpără, pe credit, îngrășămintele chimice. Nu-i prea ieftin un sac de îngrășămintele azotoase, dar țăranul are avantajul că nu-i obligat să plătească imediat. Și acest lucru este un stimul pentru țăran. Fiecare vrea să aibă recolte cît mai mari, să

Ruinele templului Karnak de lângă Luxor

obțină venituri însemnate. Și cu cît venitul este mai mare, cu atît țăranul este convins să cumpere mai mulți saci cu îngrășămintele.

Pentru a se cîștiga mai mult teren în favoarea agriculturii, și pentru a moderniza satul, s-a trecut la comasarea locuințelor sătești. În locul caselor mizere, se ridică locuințele frumoase, trainice, de cărămidă și beton.

Numai vizitînd acest sat mi-am dat seama de valoarea și însemnătatea barajului de la Assuan pentru populația Egiptului.

Nilul a fost îmbliznit. Natura sălbatică a fost supusă voinței omului. Barajul a adus siguranță și încredere în casele oamenilor.

Cine vine la Assuan, implicit vizitează și marele baraj, hidrocentrală, lacul de acumulare.

De la Luxor la Assuan am zburat cu avionul. Sîntem în inima Africii. Și la Assuan vin mulți vizitatori străini. Și aici este o stațiune climaterică ideală pentru lunile de iarnă. Eram în mijlocul lunii decembrie și mi se părea că mă aflui în sat la mine, pe valea Bazeului din județul Botoșani. Cînd vedeam un cocostir sau o pupăză îmi tresărea înimă. Mă gîndeam la pupăza lui Creangă din Humulești...

Înainte de a vizita barajul și lacul de acumulare, ne oprim la muzeul de aici, o oglindă a tuturor lucrărilor, cu hărți, grafice, machete și cifre. Îmi notez unele cifre. Prin construirea barajului, suprafața agricolă a Egiptului a crescut cu 20 la sută, adică cu 800 000 hectare. O cifră care vorbește de la sine. Spune mult, foarte mult pentru o țară cu explozie de populație.

Construcții barajului au trebuit să țină seama de fluctuațiile debitului apelor Nilului. Chiar dacă apele Nilului și-ar dubla debitul, întrecînd chiar calculul inginerilor, peste 157 miliarde metri cubi, eluzările de rezervă și canalul de derivație ar putea face față derizării și stăpînirii apelor.

Privind barajul de la Assuan, fără să vrei, îți vin în minte piramidele. Și barajul este tot un colos. Este de șaptesprezece ori mai mare decât piramida lui Keops!

Piramida este un triunghi isoscel cu baza un pătrat. Barajul-pod are forma unei prisme uriașe, fantastice.

Barajul, această piramidă uriașă, duce mai departe tradiția construcțiilor de coloși în Valea Nilului. Este o piramidă a luminii care dă o nouă dimensiune Egiptului de azi care a transformat Valea Nilului într-o statornică vale a vieții.

CONSTANTIN ATANASIU

Cintec alb
Inelul argintat
chezășie a trecerii.
Oglinda oglinzilor,
în cuie.
Părul meu alb,
steaua polară
și tristețea zaruri
ale uitării.
Inelul de aur
tîle al vesnicei aripi.
Cintecul meu alb
leabădă surpată.
Marea
Dimineață,
și marea, cu sine

neputincioasă, căci ea
e a lunii.
Viltorilor sacre în veci
mă rog în genunchi,
ca fiul risipitor,
așa cum plînge nisipul
pe urmele stelei de mare.
Ecoul
Pantera
în pustiuul flămînd.
Frigul lumii vîntură
ferestre și uși.
Copaci, brațe uscate,
vînt gîrbovit, vitreg mai
bate.
Înțeles cenușiu.
Golul din mine — stafie ;

alerg în umbra
umbrei,
în jurul
soarelui
alerg.
Norii
Norii aleargă
pe margini de lună.
Și strîng la piept
un copil tîrziu,
să nu mi-l fure
norul vecin.
Așa, cu frica-n sin,
alerg
pe margini de lună —
alerg.

Amintiri despre Caragiale

Caragiale era un om nu prea înalt, cu ochi scăpărați, sub ochelarii cari nu-l părăseau niciodată, plin de vervă, cu o voce baritonă ușor dogită. Era un admirabil soț și părinte. Vorbitor neobosit, fermecător, știa multe, povestea frumos. Acolo unde se afla „conu Iancu” sau „nenea Iancu” cum îi spuneau familiarii, nu se mai încumeta nimeni să ia cuvîntul, atît era de copleșitor marele scriitor, om de viață, cu multă experiență, care făcuse de toate: piese de teatru, nuvele fantastice, schițe umoristice, gazetărie. A fost funcționar la regiu monopolurilor statului, a ținut berărie la București și la bufetul gării din Mizil, unde credea că va face avere, asemenea bunului său prieten, criticul Dobrogeanu Gherea, care își găsisse o meserie, aceea de patron al restaurantului Gării din Ploiești. Caragiale a fost director al Teatrului Național, după ce, împreună cu Eminescu și Slavici, a redactat ziarul „Timpul”.

Îmi spunea Ion Slavici că lui Caragiale nu-i plăcea să scrie. Avea oroaeca hîrtie albe și a condutului. Cînd era înădrinat să facă un articol politic și n-avea nici un chef, îi spunea lui Eminescu:

— Scrie-l tu, Mihalache, că te pricepi mai bine!
Și bietul Lucașef se executa, cu bunăvoință.

Din cite am aflat de la Slavici, Caragiale și Vlahuță, Eminescu era un suflet ales, îndatoritor, plin de demnitate și excelent camarad.

Dacă ar fi trăit și el mai mult, dacă o boală nemiloasă nu l-ar fi doborât în floarea bărbăției, ar fi viețuit și el cît contemporanii săi despre cari am vorbit mai sus. Ne-ar fi fost dat și nouă, celor de azi, celor cari nu mai avem vîrsta iluziilor, ci numai pe aceea a amintirilor, ne-ar fi fost dat să-l cunoaștem, să ne împărtășim din mîntea lui luminată, de toată personalitatea lui excepțională.

Despre Caragiale, imaginea generală este a unui conviu spiritual, sarcastic, uneori nemilos. Și totuși, conu Iancu era o grădina de om, cu mult lirism, cu oarecare amărăciune, cu oarecare melancolie în voce și priviri.

Mi-aduc aminte de o zi și de o noapte petrecută alături de el acum mai bine de o jumătate de secol, la Blaj, cînd se sărbătoreau cincizeci de ani de la înființarea „ASTREI”, societatea de literatură și teatru a Transilvaniei, prezidată multă vreme de distinsul intelectual care a fost Andrei Birseanu, autorul cuvîntelor puse pe muzică de Ciprian Porumbescu, în nemuritorul marș „Pe-al nostru steag e scris uniure”.

Mii și mii de țărani în straie albe copleșeau Cîmpia libertății și dealurile din împrejurimi. Pe un cer senin, a făcut Aurel Vlaicu unul dintre primele sale zboruri.

Sute de intelectuali veniseră din toate părțile Ardealului și citeva zeci din București.

Printre aceștia era și maestrul satirei românești, I. L. Caragiale, care nu putea pierde prilejul de-a se afla încadodată în mijlocul ardelenilor săi dragi.

La o masă dată sub cerul de vară, se înșirau mulțime de oaspeți. La sfîrșitul prînzului, criticul „Sămănătorului”, Ion Scurtu, a ridicat paharul „în cinstea marilor noștri umoristiști Ion Luca Caragiale și George Ranetti”.

— Eu nu sînt un umorist, eu sînt un profund sentimental! riposă, minios, bătînd cu pumnul în masă, conu Iancu.

Intr-adevăr, chiar în noaptea următoare, în casa prozatorului Alexandru Ciura, mi-am dat seama de bogăția sentimentală a marelui scriitor, pe care toți îl socoteau un zeflemist, un mucauți, un umorist.

O noapte întreagă, în răcoarea stelelor, Caragiale, în cămașă, în grădina casei lui Ciura, a vorbit cu patos, trezind de la un subiect la altul, cu un entuziasm tineresc, cu magia unui înșelător inspirat, evocînd figura lui Beethoven, pe care l-a zămislit cîncîrea unor planete, atît de uriașă și de incandescentă îi părea trecerea prin Cosmos a acestui demiurg.

Auzind lătratul îndepărtat al unui cîne, Caragiale a trecut la alt subiect, la pretenția multimilenară dintre om și tovarășul său de luptă cu greul vieții, nobilul patruped cu care împărțeașea primejdiile și bucuriile existenței sale primitive.

— Cîinele e cel dintîi, cel mai vechi și cel mai bun prieten al omului. Numai după ce și-a făcut un adăpost, un cîmin, a venit la casa omului femeia și pisica!

Spiritul sardonice al lui Caragiale nu voia să renunțe nici în mijlocul celei mai patetice tirade.

E păcat că oamenii cari l-au cunoscut mai bine, cari au avut prilejul să stea mai îndelung pe lângă el, nu și-au notat amintirile despre Caragiale, nu i-au adunat cuvintele de duh și de înțelepciune pe cari le risipea cu o dărnicie de nabab. Ne-ar fi rămas imaginea unui poet și a unui filosof de înaltă calitate, care improșa cu mărgăritare, fie în peregrinările sale prin țările nemțești sau la Paris, fie în cafeneaua budapestană Lagerhorn, fie în o masă de berărie de la București sau Ploiești, fie în casa primitoare a lui Alexandru Vlahuță, unde era oaspele cel mai iubit, cel mai stimat și mai admirat.

I. L. Caragiale e un scriitor eminent, autohton, ca și Ion Creangă.

Prin limpezimea, conciziunea și pitorescul stilului, el poate fi tradus în orice limbă.

A fost jucat și publicat, pe vremea sultanilor, și în limba albaneză care îi reia și acum, din cînd în cînd, lucrările.

Victor EFTIMIU

Vedere panoramică a orașului Cairo.

gustori este încrezătoare în ziua de mîine. Cred în ziua de mîine cum credeau în soare vechii egipteni. Pentru ei ziua de mîine este soarele, speranța, viața.

Pe malul apusean al Nilului am trecut cu o barcă mare cu motor. Vizităm, vestitele morminte ale regilor și reginelor. Vizităm Valea regilor și Valea reginelor, locul unde a fost, în trecut îndepărtat, vestita cetate a Thebei.

Mormintele sînt adevărate așteri săpate în muntele de granit al Nilului. Unele din aceste morminte sînt adevărate muzee de artă, prin valoarea picturilor de pe pereți, păstrate în toată splendoarea lor sub nisipurile și pietrișul muntelui. Pictori anonimi, cu harul lor divin, prin felul de a observa și reda viața din jurul lor, ne-au lăsat pagini de istorie, etnografie, economie meșteșugărească, religie. Aceste morminte, ca și piramidele, sînt adevărate miracole, dacă ne gîndim la mijloacele tehnice din acele perioade îndepărtate, cu mii de ani în urmă. Cu mijloacele tehnice de azi și tot s-ar pune probleme în tăierea unui munte de granit și ridicarea unor blocuri de piatră de zeci de tone la înălțimea piramidei lui Keops de lângă Cairo. Noi vedem lucrarea făptuită, dar nici nu ne putem imagina greutățile pe care le-au avut de înfruntat constructorii, pietrarii, meșteșugarii de tot felul care au muncit aici. Îmi puneam întrebarea cum a putut ca un pictor din acea vreme să lucreze la asemenea profunzimi, de zeci și zeci de metri și chiar la sute de metri. Aveau trebuință de lumină, multă lumină. Dar am avut noroc. La unul din morminte se făcea restaurarea unor picturi. Am avut puțina să văd cum pictorii vechi deuceau lumina, cu ajutorul oglinzilor, pînă în fundul peșterilor.

Merg printre ruinele acestor morminte regesti și îmi vine greu să cred că aici era cea vestită cetate descrisă de Herodot, care avea o sută de porți și pe fiecare poartă puteau leși cite două sute de soldați de-odată în caz de nevoie. Aici se pare că era cea mai mare civilizație a lumii vechi. Civilizația pe care putea s-o aibă un popor de păstori, așa cum erau cunoscuți thebanii și cum ne-au rămas zugrăviți pe pereții mormintelor și templelor.

Se pare că primul rege i-a statornicit pe acesti păstori nomazi și le-a dat o țară și o orînduire socială și politică a fost Mentu, căruia i se mai spune și Ra, adică Rege. Mentu-Ra purta, ca semn al puterii, pe lângă buduzgan și săgeți, — cirilgul și harapnicul păstorului pelag și dac din nordul Istrului.

Dacă în trecut se putea spune că Egiptul este un dar al Nilului, în ziua de azi s-ar putea afirma, și pe bună dreptate, că Egiptul este un dar al marelui baraj de la Assuan.

Fața nevăzută a poeziei

Oglindește, cum s-a afirmat, lirica Mariei Banuș trecerea de la poezia „psihologică” la una „filozofică” și, prin această înlocuire, însăși evoluția poeziei în genere? Într-un anumit sens, da: viața interioară, biologică și individuală, viața ca senzație nemijlocită din **Tara fetelor** (1936) a cedat locul, în **Portretul din Fayum** (1969) — pentru a vorbi exact de extremele acestui destin liric — vizionării unei existențe definite mai cu seamă din exterior, din situaerea ei socială, morală, filozofică. Personajul liric înconfundabil s-a ascuns, cu vremea, în spatele unei măști care poate fi purtată, deopotrivă, de mai multe personaje. Cu alte cuvinte, viața a devenit sentiment al timpului, „distanță interioară”, durată și relație în univers, opțiune și judecare a ei. Chipul poetei, înșind frenetic din toate fibrele introspecției feminine, s-a dizolvat pentru a se reîncauna într-un portret binișit de întrebări din afară, mai comune, mai generale. Metafora, traducând experiența senzitivă, inconștientă a eului, a dispărut sub presiunea limbajului simbolic guvernând de legile metacritice ale lucidității. Transformare pe care, extinzând mult lucrurile, o găsim în miezul poeziei moderne, unde individualitatea sentimentală a fost păstrată pentru definiția metafizică, impersonală, sau, cum foarte sugestiv spune G. Picon, realitatea umană s-a aflat mai departe de unda tulburată pe care o descoperă Narcis atunci când se apleacă asupra propriilor imagini.

Dar, pe de altă parte, Maria Banuș s-a aplecat chiar asupra imaginii sale, descoperind aici, în poezie, în biografie, motive de meditație care sînt ale unei întregi generații de poeți. Un sentiment de frustrare a făcut din această lirică o poezie alegorică, umplîndu-se de simboluri groșesti ori crepusculare ori sarcastice. E o situație mai specială, în care poezia, ridicîndu-se spre o imagine a omului, a evoluat totodată, spre un instrument de tălmăcire biografică. Ea nu este și este în descindere firească cu etape anterioare de creație: nu este în măsura în care reprezintă o vizibilă ruptură cu un mod liric discursiv, retoric, ocazional; este în măsura în care un asemenea trunchi, înșuși, naște vegetația întrebărilor, sintezelor, disonanțelor, a situațiilor concrete în timp. Poezia se naște, în acest sens, din ea, din nevoia de a răspunde, de a se limpezi, și ne putem întreba dacă această necesitate, care presupune luciditatea amărâ, acuitatea existențială, senzația incommunicabilității, demersul polemic, nu contribuie, cel puțin, la împingerea ei înspre zona viziunilor metafizice.

Lirica Mariei Banuș oglindește în primul rînd — și antologia — pe care și-a alcătuit-o poeta e exemplară din acest motiv — istoria unei generații care, prin fidelitatea față de un program de poezie, se regăsește într-o idee polemică, pe un plan înalt de a privi lumea, de astă dată cu ochii impersonali ai inteltecunilor aduse de vîntul tipului individual și social. Privirile s-au întors spre interior, acolo unde destinul e perceput mai aproape, mai sensibil, ca un cer înstelat așternut peste ape: „Din cadra mea, dinăuntru meu, / privesc spre lume. / Sint ochii unei bătrîne de Rembrandt? / Din cadra mea, dinăuntru meu, / acopăr cu ochii mei got / cealaltă față, / înfricoșată, a lumii. / Sint un portret din Fayum?” (Din cadra mea)

Cercetînd acum în absolut valoarea „scrierilor” Mariei Banuș, care este domeniul lor de stăpînire estetică?

Tara fetelor este o carte extraordinară și de mult ar fi trebuit să ne referim la ea nu ca la un debut, de unde așteptăm ramificarea eventuală a poeziei, ci ca la un moment esențial al liricii contemporane. Ea acoperă, cam în bună parte, tot ce s-a scris și se scrie încă la noi, în poezie, despre universul adolescentenței. Cum nu am pretenția de a spune fraze originale asupra unui volum bine comentat de alți critici, remarc doar două lucruri. Nu atât metaforele, împinzînd versurile ca un păienjenis, și din care structura unora trimite la Voronca sau la Fundolanu, dar sensul material sub care sînt înscrise ele: acela al umezii calde, carnale, organice. Dacă un singur cuvînt ar putea să definească profund atmosfera, acesta ar fi **îlăvălul**. Din umeză, totul crește cu mare repeziune, pufos, ascuns, palpitînd, totul a ajuns la un atare grad de mustoasă saturație, încît pare a se desprinde de la sine, precum fructele pocnind de coacere. Umez și putred sînt cuvintele, poate, cu cea mai deasă frecvență, așa încît pînă și apa curge aici „cu-nțelesuri putrede-ascuse”. Freamătul biologic seamănă cu o scufundare în smircurile germinale: „Ne trage casa-n smircurile-i grele: / oglinzi stătute, vestește nimicuri, / și umbre cresc din flăcărie rochii. / Mi-afîrnă-n virful degetelor picuri, / tremurători, de carne, ca de apă; / pe frunte se preling și cad pe pleoapa; / Ce calzi și bulbucăți freamăți ochii...”

Neîndoielnic, metaforele sînt un sistem de a transpune excitația, comunicată cuvintelor care niciodată, de acum înainte, nu vor mai avea o asemenea nervoasă buciurie. Niciodată cuvintele, ele, nu vor mai refîlîni, la Maria Banuș, această forță iradiantă, această răsunare febrilă, pasională, această pastă bogată în care par a înota languros. E de ajuns să comparăm o strofă din **Tara fetelor** cu versuri în care copilăria, adolescența sînt receptate prin intermediul memoriei afective. Noile intruchipări, de pildă cele din **Diamantul** (1965), unde poeta se uită înapoi, în timp, prin „ocheanul aburit al vremii-acvarium”, sînt precise, sînt obiective, sînt sistematizate. Seva discontinuă a rămas și însufletească **Tara fetelor**. **Tara** legendară nu numai pentru Maria Banuș, dar pentru întreaga poezie a vîrstei.

Este, probabil, normal ca un autor să nu reziste multă vreme acestei inaugurale crudități a simțurilor; este și mai normal ca el să depășească, cum preconiza Pompiliu Constantinescu, inspirația „nu prea fecundă”, „și-pătul instinctului”. Curioasă, și nu izbitoare la Maria Banuș, este însă atît schimbarea tematică, diversificarea motivelor, cît „cu-mîntîrea” abruptă a poeziei. Ca și cum ceva s-a scurs irepresibil din limbajul poetei, o misterioasă atracție, o incitație obsesivă, lășind cuvintele să se anime prin metrică folclorică sau ludică, prin cite o coagulare în jurul unei vedenii infantilizant-apocaliptice de genul „omului negru”: în piesele **Prag**,

Casa, Copiii visează, Apocalips, Sabat, Via cu Transnistria, Pogrom, Teroare etc. din culegerile **Tărîm intermediar** (1936—1946) și **Cîntece sub tancuri** (1937—1944) — primul ciclu din volumul **Bucurie** (1949). Viziunile războiului, pogromelor, deportărilor sînt, din această clipă, alegorice, așa cum vor fi toate evenimentele ce ies din contactul cu istoria: sîmii sicrie aleargă ducînd schelete („Venea o sanie cu oameni, / cu oameni venea înspre mine. / Aveau orbitele goale / și nu semănau cu nimeni”), un oaspe-păianjen coboară în mijlocul unei familii... Sursa poeziei, cită există, se cuvine căutăta în vîlul enigmatic al expresiei, altmînteri simplă, directă, vîl tras la o parte mai ales de titluri și datări.

E interesant că femininitatea exuberantă din **Tara fetelor** s-a transformat, în volumele următoare, într-o temă a feminității. Patosul tinereții fîlîte care arunca peste lucrurile lumii plasa fină a senzațiilor s-a ritualizat într-o lirică a căminului, a obișnuințelor, a vieții cotidiene, deasupra cărora străjuiește femela. Ceea ce era exaltare s-a surdînzat, realitățile familiare nu mai sînt pipăite cu degete ce ridică în jurul lor aure de mister, ci inventariate ca arhive sentimentale. Patosul e, acum, unul declamativ, al condiției feminine, și poeme notabile, precum **Tie-ți vorbesc, Americă** ori **La porțile raiului**, există prin el. Inșă, ciudat, oricît se înalță glasul poetei, declamația nu izbutește, sau tocmai asta își propune, să treacă de impresia vieții așa cum este. Exegeții s-au încercat în decuparea de insule de notații realiste, din lungimea și uneori naivitățile unor discursuri, pentru exactitatea și familiaritatea limbajului. În principiu, Maria Banuș s-a mișcat întotdeauna printre ele, scriînd poezia locuînței și peisajului familial. Diferența e de la trăirea subiectivă la impersonalizarea descripției. **Magnet** (1962), **Diamantul** sînt cărți ale vîrstelor formalizate. Amintirea nu poposește în ele ca să regăsească un tărîm de ingenuitate, de refugiu în fața timpului, cu o firească pornire de transcriere a memoriei, ci pentru a retranscrie exact, obiectiv nuanțe exterioare. Odaia copilăriei devine, de pildă, prelungirea reală a mediului: „Niciăieri nu pot să respir. / Numai aici / în aerul greu de igrasie și gaz, / unde miinile mari cenușii ca două magnețe, / se ridică masive și calme în fața mea, / numai aici, / sufletul meu neliniștit / care filifine goluri și țipă / ca o porumbă lovită / își află pămîntul și streșina / și se așază.” (**Magnet**) Biografia s-a înstrăinat în condiții.

Adevărată, dramatică sursă biografică o reîntîlnim în **Tocmai ieșeam din arenă** (1967) și în **Portretul din Fayum**. Ce s-a întîmplat în fond? Pe obrazul poetei apare o cută amară, pulverizînd liniștea și comoditatea adevărurilor statornicite: „Tocmai ieșeam din arenă, ne aflam sub stele, / sub cerul mării de august, / și toate-adevărurile care-n arenă / erau tari, substanțiale ca minereurile, / se pulveriză-n mii de stropi argintii / ce nu mă lăsau să vorbesc”. Simbolistica e tulburătoare, capabilă de a furniza interpretări diferite. Teama de timp, sentimentul desrăcîcîunii, luminile confuze, revelarea profundă a vieții și a morții încep să străbată nervurile poeziei.

Expresia excepțională din ultimele versuri e a unor ochi fișci, terribili care ne țintulesc dintr-o cadră, ochi ai neantului, arși de soarele altei lumi. Poezia Mariei Banuș și-a întors înspre noi fața nevăzută, misterioasă, de unde putem aștepta lumini revelatoare.

Dan CRISTEA

Desen de VESPASIAN LUNGU

Există cert un fantastic gratuit și evaziionist. Dar el mai poate proveni și dintr-o zguduire reală. Mi-a sugerat această idee una din mărturisirile lui Vladimir Colin din cadrul interviului acordat publicației **Special** din Bruxelles cu prilejul recentei traduceri franceze a romanului său **Pentagrama**. Printre altele, Colin afirmă acolo că, fără marile evenimente ale Războiului și Revoluției, el n-ar fi ajuns la fantastic. Am putea spune că acest fantastic autentic — în fond un real neînțeles sub observație — constituie puncta dialectică între două reale certe. Ca expresie amplă și generalizată în literatură sau chiar în alte arte, el apare mai todeauna în marginea unor mari evenimente și răsturnări istorice. Așa s-a dezvoltat fantasticul și în urma Revoluției franceze și a lui Napoleon, de la Hoffmann sau de la Novalis — care postula o disciplină filozofică a „fantastice” ca pandant al „logice” — pînă la Charles Nodier și la Gérard de Nerval. La noi, marile prefaceri care au avut loc de-a lungul întregului veac trecut au lăsat și ele urme puternice, în această privință, de la **Zburătorul** pînă la **Sărmanul Dionis** și la **Hanul lui Minjoală**.

Între zmulgera unor rădăcini vechi și sădirea altora noi se naște o criză a realului în ipostaza sa de certitudine. Terenul ferm al acestei categorii se surpă pentru moment; în conștiințe se creează un gol, un interval de suspensie și chiar de derută. Ca la un cutremur, pămîntul i se sustrage omului de sub picioare, lășîndu-l în aer, fără punctul de referință gravitațională cu care se deprinse. Peste abuterea de sub el, omul trece atunci pe puncta fantasticului pentru a ajunge la o nouă ordine certă a realului. La noi, o recentă selecție a navelor fantastice din literatura universală ne-a putut releva cît de bogată se arată contribuția anilor de după război în acest gen, ilustrată adesea de nume literare din cele mai prestigioase.

Pulsul unei asemenea atmosfere se confir-

Real și fantastic

mă încă o dată prin răsănorul succes, obținut în străinătate, de amintita traducere franceză a romanului lui Vladimir Colin. Semnalăm, în același timp, cu satisfacție, că aproape în orice expresie vie a actualității artistice mondiale se afirmă și o substanțială prezentă românească. Și aceasta se desfășoară în cea mai extinsă gamă de variații, de la pictura animată a lui Sabin Bălașa pînă la ceramica Ceciliei Crutescu-Storck, care figurează și în muzeele americane și pînă la corul „Madrigal”, „Pentagrama” lui Vladimir Colin vine să completeze renumele nostru și în ordinea literaturii fantastice.

semnificații

Romanul, precedat de douăsprezece navele (două traduse de Constantin Borănescu) a apărut în colecția „Marabout” cu o înțelesantă prefață intitulată „Necesitatea fantastice”, semnată de Jean Baptiste Baronian, colaborator autorului la această traducere. Notez, printre altele, următoarele cuvinte ale prefeței: „Sugerînd, astfel, o realitate mai vastă, unde se înscriu, totodată, fantasmale imaginații și puterile visului, Vladimir Colin nu poate decît să-și seducă cititorii, fiindcă opera sa nu urmărește altă să neliniștească cît să instruiască”. Trebuie să adaug că asemenea cuvinte nu se restring la ecoul unei opinii izolate.

Interesul și curiozitatea sîrînte de romanul său au provocat un adevărat asalt asupra scriitorului, solicitat de nu mai puțin șapte interviuri la posturile de radio și televiziune franceze și belgiene, sau de diverse publicații. În interviul cerut de revista **Special** din Bruxelles (nr. 337 — 2 febr. — 1972) apa lăsfîrșit, sub semnătura lui G. Vass, următoarele aprecieri: „Acest univers teluric (al fan-

tasticului românesc, n.n.), care n-a separat viața de moarte, cerul și infernul de păduri și lacuri, mai poate încă să ne administreze nouă, așa zisilor civilizați, lecții solide de bun simț...” Iar mai departe aprecierea se încheie cu o privire directă asupra scriitorului român: „Partea agreabilă din întîlnirea cu un scriitor din Răsărit, ca Vladimir Colin, este impresia că discuți cu un European foarte pătrunzător, impresie pe care numai rareori o dau intelectualii valoni și flamanzi”. N-ăș dori, însă, să mă opresc nici aci, pentru a evoca în toată amploarea imaginea acestui succes românesc. Voi mai semnala, deci, încă două mărturii.

Prima din ele, cuprinsă în articolul **Vladimir Colin și fantasticul românesc**, apărut în ziarul **Le soir** din Bruxelles (12-2-72), afirmă că în **Pentagrama**, „problema devenirii omului ca specie și ca individ nu este rezolvată, dar explodează în poezie” iar autorul este văzut ca „un mare nume al fantasticului, cu care ai dori să faci o mai amplă cunoștință”. A doua mărturie apare în **Figaro littéraire** (18-11-972) sub semnătura lui Jean Chalou: „Amatori ai fantasticului, citiți **Pentagrama** și veți găsi acolo Bucureștii, noaptea, zăpada, fereastra cu ochiul de șeam provenit de la un castel demult năruit, un covor înșingărat, un întreg decor care reclamă și suscită fantomă, sirena și tinăra fătășită”. În felul acesta, unui parizian îndepărtat, romanul lui Colin i-a trezit un vast fond de visare pe marginea atmosferei românești.

Acest răsănet neașteptat ar trebui să ne angajeze la o reflecție mai activă, în cadrul unui interes general, dincolo de sfera delimitată a fantasticului. Să ne gîndim că nici un sacrificiu nu este prea mare atunci cînd își alege ca obiectiv difuzarea valorilor noastre peste hotare. Și mai avem încă mult de dăruit culturii și artei universale.

Edgar PAPU

Ionesciana

scrisori franceze

Primit acum trecut la Academie, în fața căreia înșuse un discurs aproape senin, pe toată, fără — în orice caz — obișnuitul spirit contestatar — Eugène Ionesco repune în discuție într-un articol recent (**Le Figaro**, 21.1.1972) structura și rolul înaltei instituții. Omnia lui e, pe scurt, următoarea: Academie nu trebuie să fie una vîrstă, o societate ezoterică, izolată de viața intelectuală actuală. Ea trebuie să participe la mișcarea spirituală a timpului și cel dintîi pas pe care trebuie să-l facă pentru a ieși din inerția solemnă în care trăiește e să se adreseze personalităților care au, cu adevărat, ceva de spus societății de azi. Și Eugène Ionesco dă o listă de nume (Sartre, Simone de Beauvoir, Nathalie Sarraute, Jean Genet, Aragon, Claude Levi-Strauss, Roland Barthes etc.), cu mențiunea că pe unele le admiră, pe celelalte le detestă. Articolul a stîrmit oarecare vîlvă printre academicieni și citeva răspunsuri versu n-au întîrziat să apară. Cel mai iritat pare să fie Pierre Emmanuel. El găsește intervenția lui Ionesco dezagreabilă, deplasată, iar pe autorul ei, nepoliticos, față de colegi. Și apoi — conchide poetul — „aștepți apel la toate numele în vogă, această supunere la actualitate mă exasperază”.

Exasperarea e, și recunoaștem, curioasă la un spirit deschis ca Pierre Emmanuel, autor, între altele, al unei laborioase cărți despre orientarea culturii franceze (pentru o bibliotecă a culturii). Alții însă (Jean Rostand, Henri Troyat) dau dreptate, în fond, lui Eugène Ionesco, dar se arată reticenti în ceea ce privește prezența feminină la Academie. Curios, din ce în ce mai curios. Femeile, a-dică, nu și-au cîștigat încă dreptul de a intra în clădirea de pe cheul Conti. La acest punct, Academie franceză se apropie de Biserica ortodoxă. Femeile nu pot intra în altar. Există, totuși, păcatul biblic, să nu uităm... Și citeva spirite actuale, în avangardă pe alte planuri, nu uită. Înnoire, actualitate, da, dar fără femei. Ar trebui, altfel, să contrazicem tradiția și tradiția nu poate fi, se pare, contrazisă la acest punct.

Nu s-ar putea spune că oamenii de literă sînt prea gentili. Nici prea radicali față de prejudecăți. Citeva revoluții și citeva secole de galanterie n-au reușit să schimbe optica academicienilor. Vorba lui Ionesco: „Pour les scientifiques le problème est simple. C'est pour les littéraires que cela est compliqué”.

Macbett (spre a se deosebi de celălat Macbett) e nouă piesă a lui Eugène Ionesco, jucată la un teatru discret (Rive-Gauche), de o echipă de actori în care strălucește Jacques Mauclair, deținătorul rolului principal și regișorul spectacolului. E o operă în care se vorbește de libertate, de putere, de moarte, o operă, în fine, în care se întîmplă și multe crime, se tin discursuri, se complotază și, firește, se trădează. Subterfugi devin dușmanii, șefii spionează pe subalterni, subalternii vor să ia locul șefilor și, finalmente, reușesc. Forța ce pune în mișcare aceste desene este dorința de putere. Ea mistifică și, la nevoie, justifică totul. Macbett, un general devotat arhiducei Duncan. Prietenul lui, generalul Banco, e și el devotat arhiducei. Amîndoi luptă împotriva rebelilor Glamiss și Candor. Invîng și primește în chip egal recompense din partea lui Duncan. Fidelitatea față de arhiduce e absolută. Prietenia — fără umbră.

E suficient însă să intervină o cită de mică ambiție pentru ca fidelitatea să se transforme în complot și prietenia în complicitate. Macbett e mai bine răsăpîrit de Duncan decît Banco, și bravul, amicul Banco, începe să se îndesască cum să ia locul prietenului său. Prietenul nu ezită la rîndul lui să se demarșeze de un asociat incomod, după ce a demarșat, în complicitate cu Lady Duncan (falsă Lady Duncan, efemera Lady Macbett) nu ezită să se ucidă pe arhiduce Duncan. Nebumnia puterii nu se oprește aici și, înșuși, Macbett freacă, lanțul crimelor continuă. Lațul, crudul tiran Duncan e înlocuit cu viteazul dar nu mai puțin crudul Macbett, ucis la rîndul lui de tinărul, sceleratul tiran Macol, fiul adoptiv al lui Duncan, copilul natural — în realitate — al lui Banco. Instalat pe tron, acesta tine un discurs (Ionesco reproduse, aici, tirada lui Malcolm din piesa lui Shakespeare!) făcînd întunecate profeții. El promite injustiții și mai mari, crime și mai abominabile. În comparație cu el, singurul, lacomul de putere Macbett vă părea un înger, iar domnia lui o binefacere...

Există o înălțare curioasă a evenimentelor în această piesă, o dialectică à rebours, o evoluție de la rău la mai rău. Abia ieșit dintr-o lungă serie de cosmaruri, spectatorul ară că va intra în altul, mai atroce. Duncan, Macbett intruchipau rîul. Macol anunță rîul absolut, intoleranța totală, distrugerea definitivă a legilor morale.

Lucrul extraordinar în Macbett e chipul în care Eugène Ionesco sugerează mecanismele sau, mai bine zis, automatismele dorinței de putere. Personajele, indiferent de starea lor civilă, spun în situații similare aceleași vorbe și fac aceleași gesturi. Ambitia uniformizează, automatizează destinale. Revoluții contra lui Duncan, Macbett și Banco repetă replicile lui Glamiss și Candor. În toată lupte, cu sabia înrogată de sînge în mînă, Banco ține discursul pe care îl înșuse, cu citeva chipuri înalte, Macbett. Individul se identifică pînă la urmă cu ambiția lor. Personajele își ghicesc, își știu dinainte gîndurile, replicile se completează, adeseori se suprapun. Dialogul e, în fond, un lung discurs, discursul voinței de putere și erorii pieșei nu reprezintă, în realitate, decît momente diferite ale aceluiași proces. Trădarea debutează printr-o declarație de stimă și supunere, vîntul despot repune în discuție ideea de libertate, onoare, dreptul la fîlcire... Duncan, Candor, Macbett, Macol — patru forme ale unei ambiții unice: puterea. Duncan reprezintă puterea instalată, în plin exerciciu, crudă, înconjurată deja de legendă. Candor intruchipează eșecul voinței de putere. Victoriou, el ar fi fost, probabil, mai singeros decît Duncan. Inșins, își pierde orice justificare, fără de aceea (iată o aluzie contemporană; nu e de altfel singura în opera lui Ionesco, de o frapantă actualitate, în fond) de a servi drept exemplu. Candor știe că învingătorul are totdeauna dreptate.

Cu mai mult noroc și, desigur, cu mai mare abilitate, Macbett iese învingător. El înștrează voința de putere în plină expansiune. Macol, în fine, face ei clinică, triumfătoare. El încheie un ciclu al raiului și deschide altul, apocaliptic. Duplicat e, în piesa lui Eugène Ionesco, Lady Duncan (Lady Macbett). Într-o primă ipostază, ea e soția frivolă, certărească, concupiscentă a tiranului. În alta (mai ambiguă, de vrăjitoare falsă sau nu, faptul n-are importanță) împlineste rolul predictoarei din teatrul antic. Ea este primă cu voce tare ceea ce toți ceilalți gîndesc fără a spune. Poate n-ar fi exagerat să zicem că vrăjitoarea (îngăz ipostaza vrăjitoarească a Lady-ei Duncan există și aici, inevitabilă, a doamnei de companie, înzestrată și ea cu atîtul divinatîi) reprezintă, în fond, în piesa lui Eugène Ionesco constiința rea a istoriei.

Macbett arată, pe scurt, un Eugène Ionesco scriitor, polemic, clar, surprinzător de clar și aproape realist, grav în ciuda momentelor de inteligență bufonerie. Căci nu lipsesc nici aici replicile cu două înțelesuri, anacronismele voite. Vrăjitoarea dispăr călare pe o valiză care scoate sunete asemănătoare vehiculelor contemporane, fiul lui Duncan pregătește o diplomă în economie sau strategie navală etc. Sint, apoi, scene de miracol medieval (vindecarea bolnavilor!), momente de comic grotesc (o ședintă, de pildă, de stripis vrăjitorilor). Ionesco perseverență în a vorbi cu ironie despre temele cele mai sinistre.

Eugen SIMION

Actul critic

Încercînd necontenit să delimităm actul critic în vederea unei mai precise definiții, am ajuns în mod fatal dar și foarte semnificativ la o restrîngere a lui. Critica e o operație mult mai vastă decît actul critic, care înseamnă un singur moment, dar un moment esențial, al acesteia. Căile pe care se poate ajunge la actul critic sînt numeroase, dar problema lui fundamentală nu e de metodă. Actul critic este adecvarea inteligenței la obiectul artistic în scopul stabilirii valorii acestuia din urmă. Existența sau inexistența criticii se leagă de putința ei de a formula adevărul.

De aci se vede că actul critic nu poate fi susținut cu mijloace din afara lui. Acestea există, și nici nu e posibil să nu existe, dar nu reprezintă decît un preambul la adevăratul moment al criticii. Împotriva unora care cred în posibilitatea unei „injustiții create”, vom spune că numai adevărul constituie scopul criticii. Or adevărul poate fi gol, așa cum îl înfățișează reprezentările mitice ale Antichității, dar este negreșit simplu. O critică ce se depărtează de simplitate (fără prin amploarea demersului intelectual, cit și prin complicația metodologică sau prin frumusețea acțiunii ei) trebuie principial susțapată.

Nici autoritatea celui care practică critica, nici calitățile literare ale scrisurii sîu, nici logica argumentației sale nu dau valabilitate unui act critic. Să luăm un exemplu. Să admitem că avem în față trei pagini de critică despre același scriitor. Una ar apar-

ține lui Maioreșcu; alta, unui critic de format mai redus, să zicem: Chendi; ultima ar fi a unui publicist cu totul necunoscut. Cine dintre cei trei va avea dreptățe? Negreșit că singurul răspuns posibil e acela care rezultă din confruntarea textelor cu opera și cu propria conștiință a cititorului. Evident că privirea cititorului se va duce în primul rînd la textul lui Maioreșcu. Pagina lui Chendi va fi citită cu un inters mai redus. În sfîrșit, articolul criticului necunoscut va fi parcurs doar cu o curiozitate plină de rezervă. Dar aceasta nu înseamnă că el nu putea greși datorită autorității sale.

Autoritatea unui critic îl ajută să „împundă” o valoare, dar nu să o și justifice și cu atît mai puțin să aibă dreptate în generalitatea acțiunii sale. Nu negăm faptul că pe baza acestui principiu, al autorității, se pot impune unele verdicte sau judecăți de valoare; nu negăm că ele pot fi și juste, dar numai în măsura în care se întîlesc cu adevărul.

În momentul de față, în literatura de specialitate românească se discută mult de autoritatea morală, pe urmele lui Lovinescu, ale cărui inițiative și principii sînt din ce în ce mai valorificate de tinerii critici. Dar oare onestitatea desăvîrșită a celui care formulează verdictul să dea acestora legitimitate, cînd în realitate ele sînt niște judecăți de valoare? Oare un om de perfectă bună

credință nu poate greși? Să admitem că autoritatea morală e o condiție necesară a criticii, dar ea nu e și una suficientă. În nici un caz ea nu joacă vreun rol în actul critic, care e unul pur intelectual.

Să observăm că Lovinescu a început să vorbească de autoritate morală spre sfîrșitul carierei sale adică după ce-și cîștigase o mare autoritate. Dar ea se realizează printr-o serie întreagă de acte care nu erau cituși de puțin de autoritate. Pe baza principiului autorității, un critic n-ar trebui să debuteze niciodată, căci nimic în afară de ceea ce scrie nu ar da îndreptățire afirmațiilor sale. Ce autoritate morală avea Lovinescu la începutul carierei sale, adică atunci cînd se punea în conflict cu marele om al momentului, N. Iorga, sau cînd iniția seria „revizurilor” sale punînd în discuție pe cîțiva dintre cei mai reputați scriitori ai țării și în primul rînd pe Caragiale? (Articolul despre aceasta a apărut chiar în anul morții scriitorului).

În textele lui Lovinescu e evocată situația unui critic de agere intuiții, dar lipsit cu totul de autoritate, datorită lipsei de conștiință profesională: N. Davidescu. „Om de culise și de combinații” folosîndu-se de „mijloacele odioase ale campaniilor de presă”, reprezentant al „spiritului tranzațional”, Davidescu și-a compromis cariera de critic, nezuținînd să-și încheie autoritatea necesară (zice Lovinescu) în ciuda realului sîu talent și a unei orientări foarte bune în literatura momentului. De la apariția acest-

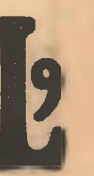
tor pagini ale lui Lovinescu (1932), Davidescu n-a făcut parcă decît să confirme ceea ce acesta afirmase, îndeosebi compunînd două nedrepte pamflete împotriva lui Caragiale și a lui Argeșei, după care a urmat trecerea și desăvîrșita uitare.

Multă vreme am privit și noi activitatea acestui critic despre care nimeni nu mai pomeneste prin prizma vederilor lui Lovinescu, pînă cînd am citit ale sale Aspecte și direcții literare (1921, 1924). La lectura lor am rămas surprinși de acuitatea intuițiilor, de justetea afirmațiilor criticele de la Noua revistă română; ele preced cu mult orientarea în aceeași direcție a lui Lovinescu, singurul lor păcat fiind fatala lipsă de perspectivă istorică și deci insuficiență.

Orice om de gîndire justă are dreptul să judece arta, și atunci cînd un critic în dispută cu altul începe prin a-i contesta acestuia autoritatea e aproape sigur că nu are argumente împotriva afirmațiilor lui.

Am semnala problema autorității nu atît pentru a-i nega îndreptățirea cît pentru a denunța pierdutele care se leagă de ea. Căci problema actului critic nu constă în lărgirea dreptului de a face apel la ajutoare din afara lui, ci tocmai în dificultatea lui de a se menține în specificitatea proprie și de a rezista ispitei de a depăși pe aceasta, ieșînd de fapt din existență, sau devenînd altceva decît ceea ce ar trebui să fie.

Alexandru GEORGE

Ion Ghica

„Într-o seară lungă de iarnă, pe când năsoarea bătea în geamuri, așezați pe lângă gura sobei dinaintea unei flăcări dulci și luminoase, am petrecut ore întregi și plătute cu amical Vasile Alecsandri, povestindu-ne unul altuia suvenirile noastre din tinerețe. Se apropia de ziua când ne-am adus aminte de camerele noastre de culcat, și ne-am despărțit găsimdu-ne amândoi la un gând: De ce nu ne-am scris unul altuia sub formă de epistole intime, cele ce ne-am povestit în astă seară...”

Episodul acesta, invocat de Ion Ghica în „Introducțiunea” la Scrisorile către V. Alecsandri, destăinuie un cadru de viață sufletească generator al unei atitudini literare caracteristice.

Tihnă, visare, amicitie tandră, ceasuri îndelungi de taină sub privegherea voioasă a focului din cămin, o rețanșare parcă într-un spațiu vădit, anulador al impresiilor ce vin din afara lui și conducând privirea mereu către imaginile trecutului, spre suvenirile din tinerețe, spre o lume care a fost și pe care cei doi prieteni se simt îndemnați să o reconstituie repovestindu-și-o unul celuilalt. Toate acestea ne plasează în climatul de cordialitate și simpatie umană al Mirceștilor lui Alecsandri, ținut spiritual care și-a aflat una din expresiile cele mai proprii în frumoasele pasteluri ale poetului, după cum și în proza memorialistică a lui Ghica, acesta din urmă procedind, bineînțeles, cu alte mijloace și cu alt material, dar integrându-se firesc aceluiași orizont prin multiple consonanțe de temperament artistic și dispoziție psihică. Integrare din care decurg, de altfel, câteva însușiri definitorii ale prozei lui Ghica, și în primul rând perspectiva senină și cea destinată binevoitoare ce dau textelor sale culoarea lor vie dar și cumpătarea stilistică, atent vegheată de un simț estetic refractar exceselor.

Constatăm așadar, la Ion Ghica, manifestarea unei vocații clasice, și dacă eul său îl înfățișează în atâtea domenii de conviețuire sufletească, pe acela al amicalului V. Alecsandri, că proza lui Ghica se instalează în descendența unui Costache Negruzzi, autor de la care se justifică, în proza românească modernă, îndrumarea spre realismul epic de a-titudine obiectivă. Interesant este că la Ghica această tendință a naratorului către obiectivitate se afirmă în cuprinsul unei literaturi memorialistice, adică tocmai acolo de unde ar fi existat destule îndreptățiri să răzbată un sunet subiectiv nefiltrat. Opera sa nu e de ficțiune, în cele mai multe dintre Scrisorile către V. Alecsandri este vorba de întâmplări trăite de autor în copilăria și tinerețea sa, ori de evenimente pe care le aflate de la apropiatii săi, legate și acestea de împrejurări ale vieții private sau publice care-l implicaseră și ele, cel puțin prin consecințele lor, pe evocatorul lor mai tîrziu. Inundată de suvoitul amintirilor conștiente memorialistului scoate la suprafață imaginile familiare ale lumii de altădată, reînvie scene, gesturi, fizionomii care toate îl proiectează în chiar trecutul propriu și n-ar fi fost decât în firea lucrurilor să vedem cum această fărîșie revărsare de impresii și trăiri retrospective activează zăcămintele lirice din sufletul povestitorului (în deplină sincronizare literară, de altfel, cu accentele de eufonie și registru patetic al „memorialelor” compuse de autori romantici din aceeași generație cu Ghica: Bolinteanu, Alexandrescu, Russo etc.).

Cu toate acestea, rareori se lasă captat în proza lui Ghica, vreun ecou din vibrarea intimă a celui care povestește, neocupat să rețină din vălmășagul reprezentărilor ce-l asaltează, cum observa și Tudor Vianu, în „Artă prozatorilor români”, decît „elementul neamestecat al amintirii”. Fiind amintiri Scrisorile către V. Alecsandri nu sînt și confesiuni, ele descriu, înfățișează, recompon o realitate așa cum va fi fost ea surprinsă de oglinda memoriei, și se obligă peste tot la disciplina unei devotate transcrieri al cărei scrupul primordial este veracitatea. Faptele prevalează „interpretării” în memorialistica lui Ghica, sau mai bine spus își creează ele însele perspectiva de evaluare, impunînd-o ca singura cu putință. Autorul se retrage înăuntru cu impasibilitatea prozatorului obiectiv.

Să nu se creadă totuși că aceste memorii ne lipsesc într-adevăr, în privința celui care le produce, de o reprezentare a omului interior. El se lasă desuși și numai din aspectele stilului. Fiindcă repede și abundentă respire de culori din evocările lui Ghica, vivacitatea impresiilor sale tesute în jurul cîte unul amănunt caracterizator și de regulă pitoresc, precizia tăieturii portretistice cînd este cazul (și este adesea) să înfățișeze tipuri și atitudini ce au ilustrat o epocă și o atmosferă spirituală, toate acestea sînt valori ale expresiei artistice care, dincolo de funcțiunile lor în planul imediat narativ, documentează asupra figurii lăuntrice a scriitorului. Ele vorbesc despre via receptivitate a unei memorii dominată de simțul plastic, în fericit acord de altfel cu năzuința zugrăvirii unui interval istoric (primele decenii din veacul trecut) care a excelat prin amestecul de culori contrastante, efect al schimbărilor sociale rapide și al intersectării de tendințe adverse, despre impulsul de a da înfățișare mereu laturei umoristice

ce a lucrurilor, un umor nu totdeauna vesel, semnificînd poate o atitudine față de existență, comprehensiunea superioară a unui om trecut prin experiențe adînci și decisive; despre, în sfîrșit, complexa cunoaștere a firii umane valorificată de Ion Ghica în atîtea memorabile portrete psihologice, „caractere” și „fiziologii” susținute de un discret moralism, care este la el o emanație a subtextului, netras adică în țepene sentințe didactice.

Vorbeam mai înainte despre aptitudinea obiectivității în proza lui Ghica, aspect care spune și altceva decît fixarea într-un regim de expresie determinat de predispoziții interioare. Și anume că acest autor redactîndu-și „sub formă de epistole intime” amintirile din ti-

Ion Ghica și Vasile Alecsandri la Constantinopol

nerete pare să nu fi avut sentimentul deplin că se dedică unei activități sortite să-l introducă în cîmpul scriurii artistice. Preocuparea sa, măturistă, nu este literară ci de a documenta generațiile noi despre întâmplări și vremuri apuse („poate că unele din istorioarele noastre ar interesa pe unii dintr-acei care n-au trăit p-acele vremi”) iar unghiul în care se așează spre a înfăptui acest țel reconstituitiv nu este nici el al „scriitorului”, adică al făuritorului conștient de valori literare ci al unui om care, trăind o viață plină și avînd sub privire aproape întreg secolul său, „secol mare și luminos între toate”, cum îl numește undeva, se va simți doritor, nu fără o îmboldire hotărîtoare dinafară (la lui Vasile Alecsandri), să depună mărturie despre cele văzute și auzite altădată. Luptător politic în primul rînd, „om de stat” cum îl plăcea să-și spună sturcîndu-și o nuanță de automăliție („De voie de nevoie, de bine de rău am fost om politic, om de stat cum se zice, și am tras destul timp la ham...”), autor de eseuri economice și sociale, diplomat, desigur și om de literă prin frecventarea neîntreruptă a mediilor scriitoricești și prin raporturile cu lumea teatrului și a altor lăcașe de cultură (fuse director al Naționalului și președinte al Academiei), iată activități și domenii de afirmare în care Ghica s-a cheltuit precumpănitor, iar în unele a ars cu pasiune, în timp ce scrisul i-a rămas, indiscutabil, ocupația cea mai puțin ambițioasă din cîte s-au întîmplat să-l atragă, o inelețnicie tîrzie și subsidiară. Nu, însă, și cea mai puțin productoare de satisfacții în ordine profundă căci declanșează în el o gamă întinsă de emoții, de la cea binefăcătoare senzație a despoșării de un depozit afectiv pînă la bucuria simplă a povestitorului înnăscut de a fi izbutit, așa cum instinctul îi șoptește, să-și capteze un auditoriu.

Dar să revenim la ceea ce spuneam înainte: obiectivarea narativă și atât de stricta instalare în eveniment și descriere din proza lui Ghica nu ne apar fără legătură cu împrejurarea că acest autor rămîne tot timpul, de fapt, la optica unui om care scrie detașat de intenția de a se exprima estetic. Se socotea într-adevăr numai un epistolar, un partener de corespondență care se legase față de cel cărui i se adresa să-i povestească întâmplări și istorii petrecute mai de mult, dar ideea publicării acestora îl intimida aminîndu-l de la scris, așa cum mărturisește. „În mai multe rînduri am apucat condeiul cu gîndul să-și spu o istorie, dar m-am tot oprit dinaintea temerii că aș obiceiui să arăt scrierile mele lui Negruzzi; și el ca unul ce se află în capul unei publicațiuni, cînd pune mina pe ceva scris și trimis de tine îl și tipărește. M-am tot oprit cum vezi, dinaintea temerii de a nu intra în gura lumii care găsește pete și în soare”. Cu această psihologie a discreției și rezervei, Ion

Ghica își compune evocările atenuînd pînă la ștergerea deplină elementele proprii participării sufletului, în sensul că lumea văzută și auzită e lăsată să vorbească ea însăși, „redată” sau „reprodusă” nemijlocit, așa cum a surprins-o și cum o reține după trecerea anilor memoria naratorului-martor. Despre sine numai depozităzînd indirecte, după cum nu ne dezvăluie nici trăirile interioare ale eroilor ce-i populează rememorările. Pe aceștia, oameni reali din vremuri trecute, îi înfățișează cu grija de a fixa detalii caracterizante, le înregistrează vorbirea transcriindu-le, într-o manieră vivace, inflexiunile și ticurile, le descrie vestimentația extravagantă prin amestecul modelor (unul din semnele împetșurării moravurilor în fazele de tranziție), largile lor case protejate de vegetația enormă a ogrăzilor, postalioanele cu care călătoreau trebuind să-și păstreze și în război, prin noroaiile vremii, de la București la Iași, în fine orasul ce îi adapostea și care, privit „din Dealul Mitropoliei” semăna mai mult cu o „dumbrăvă” decît cu o așezare urbană aflată în

prolixitate el încarcă narațiunea cu tot ce-l asediază memoria o dată cu declanșarea retrospectivă. E o tentativă nesățioasă, aproape dramatică, foarte modernă în orice caz, de a „restaura” în imaginație o realitate pe care timpul a spulberat-o fără alte urme și ea constituită pentru Ghica poate cea mai statornică obsesie și una din rațiunile scriurii. „Dacă timpul distruge tot fără milă, cel puțin memoria vie se restaurează pe cît se poate. Norocită cînd izbutește a face să se vadă cu ochii sufletului ceea ce nu mai există și nu se mai vede cu ochii din cap, și cînd face să se auză cu gîndul cuvintele care sunau la urechi!”

Urmările acestei atitudini sînt de observat foarte lesne în domeniul stilului, un stil voit neartistic, dar expresiv tocmai prin natura, caracteristici pe care nu le putem despărți de intenția programatică a Scrisorilor lui Ghica de a reda cît mai propriu și mai fidel adevărului imaginea unor forme de existență ce au avut cîndva identitate reală; dar nu e vorba

de revoluționare, Ghica, acest „liberal nu prea liberal”, cum l-a numit Iorga, evoluează în toate privințele către poziții moderate, apropiate de jumătatea pînă la urmă, ca și cezevulează agitația „zborătorilor și alocuitorilor”, inițiatori de prelecări instantanee, și precunoștea, în domeniul civilizării materiale, o maniere lentă spre formele burghoze implantate organice. Un progres rațional către noue structuri dar țara a ieșit din grabă și iremediabil pe cele îndatinate.

Aceste convingeri, însușite și în materia „Scrisorilor către V. Alecsandri”, formează obiectul unei preocupări metodice și amanunțite în „Convorbiri economice” și adevăratu economic politic al lui Ghica, o scriere care expune ideologia socială a scriitorului. Dar o amintim și pentru alt motiv. Dacă lasăm de o parte analizele strict economice, desigur permise prin torța împrejurărilor, de asemenea antiteze naive și exemplificative cu personaje rostesc mașina, în destul de articele dialoguri, tezele sociologice ale autorului, ca o izoam din cuprinsul „Convorbirilor...” numai acele pagini în care, spre a-și introduce cititorii pe cai mai puțin aride în atmosfera cesunilor financiare sau de politica economică Ghica apelează, cu plăcere vizibilă de altfel, tot la învoașele evocării narative vom avea surpriza să dam peste întinse fragmente memorabile care vorbesc expresivitate și putere de locuzare nu pulesc de loc în vecinătatea „scrisorilor către V. Alecsandri”. Aceste pagini merita să fie mai bine cunoscute chiar numai și pentru faptul că prelungesc acțiunea retrospectivă a memorialistului spre spațiul nestraotatut în Scrisori sau altunde numai în trecut. E reluarea acestui înveșugău realizator buceurește vechi și noi, dar cu mai multă metodă, urmînd pe încheiate cîteva trasee de-a lungul cărora, în timp, marea uroie și configurare o înalțare diferențiată și un sul de existență ce era numai al ei. Mai întâi o privire circulară, de sus, din Dealul Mitropoliei, de unde „gramada verde” a vegetației generoase era spartă doar de săgețile poetei a o sută de biserică; apoi descrierea caselor boierilor de altădată, înscrise semeț de-a lungul malurilor Dimboviței, cu zidurile „tari ca de ceteate”, cu grinzile groase „ca urși”, cu imensele curți și racoroasele odăi primitoare, ziduri mărețe a căror ruinare și pierire sub „cazmaua speculanților” recentă Ghica o deplînge lășind să se perceapă o înedită, la el, intonație nostalgică după formele unei civilizații patriarhale disparente; se aflună apoi în forțata și ruomoarea uliilor comerciale dintre Curtea Veche și Colțea, denumite după felul meseriilor practicate și al mărfurilor ce se produceau acolo: Șelari, Cavari, Cojocari, Covaci, Căldărari, etc. și înțesate de prăvălii și case de raport, birturi, locanțe, ceanării, o zonă de concentrație umană foarte animată și pollicromă, activizînd generos resursele de evocare plastică ale lui Ion Ghica.

În literatura memorialistică a lui Ion Ghica sînt de căutat, de altfel, izvoarele multora dintre prozatorii ulteriori care au evocat Bucureștii de odinioară și în genere spațiul mîntesc: de la Mateiu Caragiale și Ion Marin Sadoveanu pînă la contemporanul nostru Eugen Barbu, atât de îndatorat lui Ghica în reconstituirea mediului fanariot din narațiunile sale istorice. Dar observînd aceste filiații avem în vedere și altceva decît simpla determinare geografică a unei teme literare și anume să subliniem, în cadrele mai largi ale prozei noastre, o continuitate de atitudine sufletească și de temperament stilistic ce-și are în Ghica pe unul dintre promotorii ei. Călinescu a vorbit despre balcanism, delimitînd o categorie de sensibilitate literară care l-a dat pe Anton Pann, pe Mateiu Caragiale, pe Urmuz, pe Ion Barbu, pe Argeși și pe alții „mari sensibili schimonosii, bufoni de prea multă inteligență plastică”. Pe Ghica nu-l numește și argumente ar fi de găsit, firește, în primul rînd în clasicismul viziunii acestuia, în vocația obiectivității afectelor ce-l este atât de caracteristică diferențîndu-l de ceilalți. Dar cîte înrîndiri totuși: de la atît de ascuțita impresionabilitate a simțurilor tradusă în pitorescul limbii, în bogăția de culori violente și în țaria aromelor de care sînt pline paginile sale, pînă la materia obiectivă a Scrisorilor către V. Alecsandri: lumea pe care ele o zugrăvesc și care era încă puternic absorbită de spațiul sufletesc al balcanilor, Mai tîrziu, un Panait Istrati (în „Kira Kiralina”) sau un Zaharia Stancu (în „Jocul cu moartea”, „Urma” ș.c.l.) ne-au făcut să mai trecem o dată prin acest ciudat și plin de pozie ținut al confluențelor continentale, dominat cîndva atît de puternic de stilul formelor greco-turcești, întîrîndu-ne o dată mai mult sentimentul că, citîndu-l, participăm la un exotism moral în raport cu noi înșine și cu lumea noastră ce atît de repede s-a raliat occidentalizării (mai ales după 1848). Dar cîte iradiații ale aceluiași orizont nu se mențin active, cîte depuneri ale acelor straturi nu au rămas în noi alimentînd din străfunduri încă destule valori de inteligență și emoție poetică? Scrierile lui Ghica ne reîntorc spre un patrimoniu spiritual ce face parte din flința noastră adîncă.

Un eseu de G. Dimisianu

zortle europenizării — din toate acestea și încă din multe alte elemente descriptive și portretistice alcătuitu-se o imagine grăitoare, diversă și foarte vie a societății românești de la începutul secolului XIX.

Într-adevăr, dacă sîrîm peste convenționalismul cîtorva meditații și generalități filosofice despre timp și moravuri, sau peste ecourile, încă nefiltrate destul, ale unor împrejurări ce-l antrenaseră prea direct pe Ghica în virtutea luptelor sale politice, dacă privim așadar „Scrisorile” mai ales în latura lor epică și reconstituitivă (fatura precumpănitoare) și mai puțin în cea ideologică impresia pe care ne-o produce va fi puternică și de efect durabil.

Un aspect pe care îl observăm de îndată la acest autor este că posedă arta caracterizării rezeși chiar dacă formula sa nu e sintetică și rezumativă ci mai degrabă divagantă, lășind narațiunea să se desfașoare potrivit asocierilor spontane ale amintirii. Toate evocările sale, oricît de copios revărsate în paranteze și digresii anecdotice a căror extensivitate memorialistă afirmă că nu o poate de fel stăvilii sau măcar ordona („nu-mi cere te rog și la vorbă, căci nu sînt în stare a-mi restringe suvenirile și a le clasa pe date, ci lășă-mă să fac cum pot și cum îmi vine”) sînt fulgerate de iuși proiectii care au darul să ne aștețeze exact asupra semnificațiilor-cheie în evaluarea unui eveniment sau în configurarea unui portret moral. „Era violent și înflorător” ne spune abrupt despre Caragea-Vodă, caracterizare sumară dar încercîndu-se de sens prin raportare la toată complexa zugrăvire a lumii în care evoluează întunecat prin, prin asociere cu puzderia amănuntelor pitorești sau orbile ce compun tabloul acelei „stranii epoci” de excese și spoliațiuni, amănunte oferite generos de povestitor în maniera acumulativă ce-i caracterizează descrierile.

Refuzîndu-se constrîngerii compoziționale Ion Ghica se primește prozatori ai noștri ce năzuiesc să dea la lumină un document necontrafăcut al amintirii („Să sui cu memoria cursul evenimentelor”) și netemîndu-se de

numai de stil ci și de forța cuprinderii și recomponerii unui stadiu istoric și social, de proporțiile și vigoarea gestului restituitiv, iar acestea ne apar cu totul remarcabile. De nădări nu ne-au rămas impresii mai vii și mai omenească-autentice despre mari spirite exponențiale ale timpului, de care Ghica s-a simțit apropiat, (Bălcescu, Alexandrescu, Filimon ș.a.) portrete fericit de solemnizate prin invocarea amănuntului familiar și pitoresc ce numai lui îi era la îndemînă, de la nimeni decît de la Ghica nu avem o iconă mai dinamică și scaldată în lumini mai tari a realităților autotitone de la începutul veacului trecut, un film de epocă mai pasionant prin mărturia nederatată a evenimentului trăit și proiectat ca atare. „Din vremea lui Caragea”, „Din timpul zaverii”, „O călătorie de la București la Iași înainte de 1848”, „Dascălii greci și dascălii români”, „Un bal la curtea în 1827”, „Moravuri de-altădată” — iată cîteva titluri ale unor texte clasice unde societatea românească de pînă la Unire trăiește intens și plural, atît în stăruiele evenimentelor de răsănit intrate în istorie și cărora Ghica, om politic înainte de toate, nu le-a fost un contemplator inactiv, cît și în concretul realităților banale ale existenței de zi cu zi, căci ne înfățișează moravuri, obiceiuri, oameni, scene de viață cotidiană, imagini din Bucureștii timpului, cafenele, hoteluri, grădini de vară cu personajele ce le populează, saloanele protipendade și conversațiile ce se purtau acolo, instituțiile publice și slujbașii lor, o reconstituire ce ar fi putut rămîne în rece etnografie dacă nu era produsul unei mari sensibilități plastice și al unui spirit structural și cu voluptate nesistematic (oricît de obiectivat în atitudinea narativă).

Tot ce povestește Ghica e văzut de un ochi care seizează contrastele și inadecvările sociale iar divulgarea acestora e una din sursele pe care simțul său comic le exploatează cu precădere. Satira lui e totuși fără violențe, rezolvîndu-se, de cele mai multe ori, în umorul destins și înțelețor al omului care privește în urma sa cu optica temperatoarea a distanțării. De altfel, lansat de pe baricade re-

Stradă în București (jumătatea sec. XIX).

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef: Virgil Teodorescu

Redactori șefi adjuncți:

Cezar Baltag, Fănaș Neagu,

Adrian Păunescu

Secretar general de redacție:

Constantin Jolcu

REDACȚIA:

București, Bd. Ana Ipătescu 15

Telefon: 11 51 54; 12 16 10

ADMINISTRAȚIA:

Șoseaua Kiseleff 10 tel. 18 33 99

ABONAMENTELE:

3 luni — 13 lei; 6 luni — 26 lei; 1 an — 52 lei

Tiparul executat la

COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA ȘCINTEI”

Prezentarea grafică: Mircea Popescu

Paginător: Nicolae Ion